

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XLII. ÉVF. 2. SZÁM

1967. FEBRUÁR

TARTALOMJEGYZÉK

CSENBEN ISTEN ELŐTT

Sok tag, de egy test (D. Káldy Zoltán) — — — — —	65
1966. ÉVI ZSINATUNK — — — — —	72

NAGYHETI IGEHIRDETÉS SOROZAT

A Kereszthez — Húsvét felől (Veöreös Imre) — — — —	89
--	----

HALOTTAINK

Gádor András — Friedrich Lajos (k. á.) — — — — —	102
--	-----

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Nagycsütörtök (Baranyai Tamás) — — — — —	104
Nagypéntek (Selmeczi János) — — — — —	107
Nagyszombat (Solymár Péter) — — — — —	110
Húsvét első ünnepe (Koren Emil) — — — — —	112
Húsvét második ünnepe (Kósa László) — — — — —	115
Húsvét utáni 1. vas. (Várady Lajos) — — — — —	117
Húsvét utáni 2. vas. (Hafenschér Károly) — — — — —	120
Konfirmáció napján (Weltler Rezső) — — — — —	123

KÖNYVSZEMLE

D. Dr. Vető Lajos: Tapasztalati valláslélektan (Dr. Groó Gyula)	126
---	-----

Címlapon

A soproni evangélikus templom belseje

LELKIPÁSZTOR

Főszerkesztő: Dr. Pálffy Miklós

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Ottlyk Ernő

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt
Előfizetési ár: havi 12,— forint, félévre 72,— forint, egy évre 144,— forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest 2200507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142—074

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály
67.00031/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. F. v.: Bolgár I.

Index szám: 26 451

Csendben Isten előtt

Sok tag, de egy test

A Magyarországi Evangélikus Egyház
1966. december 8-án tartott zsinatát megelőző istentisztelet
i g e h i r d e t é s e

Textus: I. Kor. 12, 12—26.

Kiemelt vers: „Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig valamennyi tagja, noha sokan vannak, mégis mind egy test, úgy a Krisztus is”.

1. Ami ma ebben a teremben történik: *egyház történelmi esemény*. Zsinatot tart a magyarországi evangélikus egyház. Hazai egyházunk közel 450 éves történelme alatt nem sok zsinatot tartott, különösen nem sok országos zsinatot. Megbecsüléssel tartjuk ugyan számon a XVII. század első negyedében tartott zsolnai, szepesváraljai és semptei zsinatokat, továbbá a XVIII. század legelején tartott rózsahegy-i zsinatot, de ezek csak az ország egy bizonyos területén élő evangélikusok számára alkottak kánonokat, még akkor is, ha főleg az utóbbi zsinat több határozata nagyobb területen is érvényre jutott. Olyan zsinat, amelynek törvényei az ország egész területén élő evangélikus gyülekezetek életét szabályozták, a négy és fél évszázad alatt mindössze öt volt: az 1791-es pesti zsinat, az 1891—94-es, az 1934—37-es, az 1948-as és az 1952—53-as budapesti zsinatok. A most megnyíló zsinat sorrendben tehát a hatodik országos zsinatunk, ha nem számítjuk az 1913-as zsinatot, amely nem hozott határozatokat. A zsinat kezdetén *adjunk hálát Istennek*, hogy egyházunkat Magyarországon évszázadokon keresztül megtartotta és vezette. *Adjunk hálát Istennek az atyákért*, akik előttünk jártak, szolgáltak a gyülekezetekben és törvényeket alkottak az egyház szolgálatának jó rendje érdekében.

Zsinatunk egyháztörténelmi esemény, azonban *nemcsak a múlt, hanem a jelen és a jövő oldaláról nézve is*. Egyház-

történelmi esemény, mert az új történelmi körülmények között, az épülő szocializmusban először alkotunk teljes törvénykönyvet, és még az is valószínű, hogy valamennyi szocialista országban élő evangélikus egyház között is elsőként tesszük azt. És ezek a törvények arról tanúskodnak, hogy egyházunk megtalálta nemcsak helyét, de a szolgálatát is ebben az új társadalmi rendben. A szolgálatnak ez az útja egyben a jövőendő útja is. Adjunk hálát Istennek, hogy az egyház olyan nemzedékének tagjaiként születünk, amelyre az a történelmi felelősség hárult, hogy utat keressen és utat találjon az új társadalmi rendben. Adjunk hálát Istennek, hogy tagjai lehetünk annak a zsinatnak, amely a megtalált út és szolgálat keretei számára törvényeket alkothat.

2. Ebben az egyháztörténelmi pillanatban hangzik el az *I. Korinthusi levélből felolvasott igeszakasz*, amelynek tartalma lényegében *teológiai háttére* új törvénykönyvünknek. Amikor ezt kimondjuk, akkor egyben arról vallunk, hogy Isten ígéjének tanulmányozása közben, a Szentlélek vezetésével, *minek ismertük fel az egyházat*, mit vallunk róla. Más szemszögből nézve azt is mondhatnánk, hogy mi az „*egyházfogalmunk*”. Éppen ez az „*egyházfogalom*” határozta meg azokat a törvényjavaslatokat, amelyeket a zsinat elé terjesztünk. Ugyanakkor ez az egyházfogalmunk készítetett bennünket arra, hogy ne vállaljuk, hanem kijavítsuk éppen annak az 1891—94-ben tartott zsinatnak egyházfogalmát és abból folyó határozatokat, amelyek pedig az *utolsó 70 esztendőben* meghatározták egyházunk jogi életét, és amely törvények a mai napig számos gyülekezetbe beleivódtak.

Milyen „*egyházfogalom*” van tehát az új törvényjavaslatok mögött, vagyis *mit vallunk az egyházzól*. Azt, amit Pál apostol is vallott a felolvasott igében. E szerint az egyház „*Krisztus teste*”. Nem arról van tehát szó, hogy az egyház „*hasonlít*” a testhez, hanem arról, hogy az egyház valóban „*test*”, és pedig a *Krisztusé*. Ennek a testnek „*Feje*” a Krisztus, *tagjai pedig a gyülekezetek*, illetőleg az egyes gyülekezeti tagok. A gyülekezet tagjai a *keresztség* által lettek ennek a testnek a tagjai, és pedig úgy, hogy a keresztség szentségén keresztül munkálkodó Szentlélek részt adott a Krisztusban, *Beléje* plántált. Ezzel azonban a Szentlélek munkája nem ért véget, hanem újra és újra átjárja a testet, amikor hirdetik az ige és kiszolgáltatnak a szentségek.

Hogy az egyház a „Krisztus teste”, ez azt is jelenti, hogy az egyház egy élő „*organizmus*”, amelyben minden élet és mozgató erő a „Fejből”, a Krisztusból árad. A gyülekezetek és a gyülekezeti tagok Krisztushoz tartoznak, Tőle függnek és Neki vannak alárendelve. Őt kell szolgálnia minden tagnak, hiszen Övé „minden hatalom”, és Ő az *egyházban minden hatalom forrása*.

Mindez világossá teszi, hogy téves úton jár az, *aki az egyház létét vagy létrejöttét az egyes tagok felől közelíti meg*. Az organizmusban mindig az egész van az egyes részek előtt: a test van a tagok előtt. Az egyház nem úgy jön létre, hogy bizonyos vallásos individuumok, vallásos egyének, csoportok *egyesülnek*, minthogy sohasem jöhet létre a test „*organizmusa*” úgy, hogy szerteszét heverő emberi kezeket, lábakat élő testté organizálunk. Igen, *előbb van a Krisztus* és Beléje plántáltatnak a „tagok”. Ennek eredménye lesz az, amit Pál apostol mond: „noha sokan vannak, mégis mind egy test”.

Mivel az egyház lényegére és létrejöttére nézve erről bizonyosodtunk meg a Szentírás alapján, azért az egyház szervezeti életére *sem tudtuk magunkévá tenni a már említett 1891—94-es alkotmányozó zsinat* egyik nagyon jelentős megállapítását, mely szerint: „*a gyülekezet minden jognak a kútfeje*”. Ez a megállapítás 70 esztendővel ez előtt abból a liberális teológiából és kultúrprotestantizmusból születhetett, amely az egyházat „*az egyes hívők önkéntes csoportosulásának*” tekintette. Vagyis valamiféle „szervezet”-nek, egyesületnek. Ennek az egyesületi elgondolásnak felelt meg, hogy a gyülekezetben minden a tagok *összakaratan* fordul meg. *Mindenben az egyházközségi akarat dönt*. Senki nem szólhat bele abba, hogy kit választ lelkészévé a gyülekezet, mivé nevelődik a megválasztott lelkész, milyen nézeteket vall, hogyan viszonyul az egyház egészéhez vagy mire fordítja a gyülekezet a maga pénzét. Ez a hamis felfogás azonban, tudva vagy tudatlanul, a gyülekezeteket egyesületekké tette, sőt az egyes gyülekezeteket *abszolúttá tette és mindenek fölé helyezte*. Ebbe a gondolkodásba természetesen nem fért bele az egyes gyülekezetek fölött átnyúló és életükbe éppen az organizmus jegyében beleszóló egyetemes vagy országos egyház képe. A „*kongregacionalizmus*” lényegében kiszakított az *egész test organizmusából* és ezzel számos gyülekezet megszegényítette az országos egyházat és önmagát.

Azok a törvényjavaslatok, amelyek zsinatunkon tárgyalásra kerülnek, már abból a valóságból indulnak ki, hogy az

„*egyház a Krisztus teste*”, tehát *egy élő organizmus*. Ez a látás nem az *egyesek felől*, még csak nem is az egyes *gyülekezetek felől*, hanem a *Krisztus felől* közelíti meg az egyházat, az egyház szolgálatát és az egyház szervezeti életét is. Ennek a szervezetnek ugyanis azt az organizmust kell szolgálnia, amelynek „*Feje a Krisztus*”. Ezért kerül az eddiginél sokkal nagyobb hangsúly az *egyház egészére*, az *országos egyházra*, anélkül azonban, hogy ebben az organizmusban lebecsülnénk a „tagokat”. Szem előtt tartottuk azt, amit Pál apostol ígénkben mond: „Nem mondhatja pedig a szem a kéznek: Nincs rád szükségem, — vagy viszont a fej a lábaknak: Nincs rátok szükségem! Sőt sokkal inkább: a testnek éppen azok a tagjai szükségesek, amelyek gyengébbeknek látszanak.”

3. *De hogyan is kell működnie ennek az organizmusnak?* Azt már mondtuk, hogy a Lélek járja át az egész testet és állítja szolgálatba a test „tagjai”-t. Igénk szerint a test „tagjai” a Lélektől *különböző ajándékokat és megbízásokat kaptak*. Pál beszél arról, hogy az organizmus „tagjai” közül egyesek „apostoli”, mások „prófétai”, ismét mások „tanítói” szolgálatot kaptak, de vannak olyanok is, akik a „gyógyítás kegyelmi ajándékát” vagy a „szegények megsegítését” vagy éppen az „*egyházkormányzás*” karizmáját nyerték. Isten gondoskodó szeretetét mutatja az is, hogy nem egyforma ajándékot kapott valamennyi tag. Ha ugyanis egyforma ajándékot kaptak volna, az a helyzet állna elő, amiről Pál apostol így beszél: „Ha pedig mindnyájan egy tag volnánk, hol volna a test. Így azonban sok tag van ugyan, de egy test.”

Amikor zsinati törvényjavaslatainkat készítettük, Isten iránti hálával gondoltunk arra, hogy Isten a mi magyarországi evangélikus egyházunkban is osztogatta és osztogatja lelki ajándékait, és *azok sokfélesége az egyház lényegéhez tartozik hozzá*. A tagok sokfélesége alkotja a testet. A mi egyházunkban is jelentkezik ez a sokféleség, elsősorban a *funkciók és hivatalok* vonalán. Vannak, akik arra kaptak megbízást Istentől, hogy presbiterek legyenek kicsi szórványokban vagy fővárosi gyülekezetekben, mások felügyelői tisztre hívtak el gyülekezeti, egyházmegyei, egyházkerületi vagy országos szinten, ismét másokat lelkészi munkába állított Isten és ezen belül azt a megbízást kapták Istentől, hogy esperesi vagy püspöki funkciót töltsenek bē. De vannak olyanok is, akik karizmát kaptak a gyermekekkel való foglalkozásra, az egyházi zene művelésére,

a diakóniai szolgálatra az öregek és betegek között, a betű szolgálatára a sajtóban vagy a teológusok tanítására a Teológián. Még az is lehet, hogy egyesek vagy egész gyülekezetek bizonyos kegyességi életformával, mások a teológiai munka bizonyos ágának művelésével vannak hivatva arra, hogy gazdagítsák Krisztus testét, az egyházat. Örüljünk annak, hogy a Lélek ilyen gazdagon osztogatja ajándékait egyházunkban, és ne akarjuk a szolgálatokat, ajándékokat és típusokat uniformizálni. A Krisztus testének egysége még nem szűnik meg a tagok különbözősége, az adományok különbözősége és a funkciók különbözősége miatt.

Soha nem szabad azonban elfelejtenünk — és ezt szem előtt tartottuk a zsinati törvényjavaslatok készítésénél is —, hogy Krisztus testének organizmusában a *különböző funkciók, szolgálatok, hivatalok és más lelki adományok egymásra vannak utalva, mint a tagok és szervek az emberi testben.* Ezek a szolgálatok és lelki adományok egymástól nem szakíthatók el, hanem azoknak fel nem bontható egységben kell maradniuk. Nem működhetnek egymás ellen, hanem csak egymással együtt és egymásért. Együttvéve pedig minden tagnak az egész testet kell szolgálnia. A sokféleség ellenére nem bomlik meg a test egysége, míg minden egyes tag az „egy test” tagjának értelmezi magát, és többet ügyel arra a szolgálatra, amelyet neki kell elvégeznie az egész „test” javára, mint azokra az igényekre és jogokra, amelyeket a saját érdekéből támaszt. Csak így kerülhetjük el a mi egyházunkban is, hogy az egyes hivatalokat és funkciókat egymástól izoláljuk, egyiket a másik fölé emeljük, és ki-ki a saját tiszteletéért és méltóságáért küzdjön. A Krisztus testében, az egyházban természetesen megvan a hivatalok és funkciók szervezeti rendje, megvannak az egyes tagok jogai és erre szükség is van azért, hogy „mindenek ékesen és jó renddel” történjenek, de a hangsúly mégsem azon van, hogy méricskéljük: kinek vannak nagyobb jogai, a püspöknek vagy a gyülekezeteknek, hanem azon, hogy a püspök is szolgálja az egész testet és a gyülekezetek is, a teológiai tanárok is és a szórványokban élő presbiterek is, a szeretetszolgálatra elhívottak is és az egyházi zenét művelők is. Abban a pillanatban, amikor az egyes tagok, funkcionáriusok és különböző lelki adományokkal rendelkezők már nem az egész testet szolgálják, hanem maguk körül forognak, magukat juttatják érvényre és az egymásért való szolgálat helyett, kizárólag a maguk jogait akarják érvényesíteni, máris „monopóliumot” lé-

tesítettek, hívják azt akár „egyházközségi akarat”-nak, akár „püspöki akarat”-nak. Az egyháznak, mint „test”-nek az organizmusa addig működik jól, amíg egyesek és csoportok, gyülekezetek és püspök akarata *belesimul a „test” Fejének, a Krisztusnak akaratába.*

A testnek sokféleségében levő egységét felbontja az is, ha *egyetlen tag* vagy csoport az *egész testet* akarná demonstrálni, ábrázolni vagy igényelné magának, hogy őt vagy őket tekintsék a „test” megjelenésének. Ez az a helyzet — igéknk szerint —, amikor a „szem” azt hiszi, hogy ő az „egész test” vagy a „fül” hiszi ezt magáról. Ha magyarországi evangélikus egyházunkban akadnának olyan egyének vagy olyan „kegyességi csoportok”, akik akár úgy gondolkodnak, hogy az ún. „hivatalos egyház”, tehát a lelkészi, esperesi, püspöki, nyugdíjosztályi hivatalokat ellátó, különböző közgyűléseket és zsinatot tartó egyház nem az „igazi egyház”, nem a „test”, hanem *ők* az „igazi test”, akik „igazán megtértek” vagy akik „nem avatkoznak a világ dolgaiba”, akik nem a „felszínen”, hanem valahol „lent a mélyben” dolgoznak, azoknak meg kell hallaniuk Pál apostol és rajta keresztül Isten kérdéseit: „Ha az egész test szem, hol a hallás? Ha az egész hallás, hol a szaglás?” Mivel ez a kísértés itt-ott még fennállhat egyházunkban, azért beszél a törvényjavaslat arról is, hogy milyen szolgálatra van kötelezve a lelkész mindenféle *szektás csoportosulással* szemben.

Ebben a vonatkozásban a törvényjavaslatok küzdenek még egy másik kísértés ellen is, mely abban jelentkezik, ha mi, *lelkészek, esperesek, püspökök, teológiai tanárok, tehát az ún. „lelkészi elem”,* tekintjük magunkat úgy, mintha *mi* demonstrálhatnánk az egyházat, és nem kellene nagyon is figyelniük azokra az ún. „világi” *emberekre,* akik egyházunkban szolgálnak, tisztségeket töltenek be és nem kellene figyelniük az ún. „egyszerű gyülekezeti tag”-okra. Látszólag a törvényjavaslatok többet foglalkoznak a „lelkészi elem” szolgálatával, mint a „világiak” szolgálatával. Valójában azonban nagyon jól tudjuk, hogy a jelenben és a jövőben egyaránt támaszkodnunk kell a „világi”-ak szolgálatára és megakad az egyház organizmusa az „egyszerű hívek” szolgálatára nélkül. Az egyház élete és szolgálata nem egyszerűen a lelkészektől függ és hozzá nem is csupán a „jól ismert nevű” lelkészektől, hanem sokkal inkább azoktól a *névtelenektől és hűségeseiktől, akik névtelenségükben is imádkoznak, igét olvasnak és gyakorolják a szeretetet mindenki irányában.* Ők is beletartoznak elválaszthatatlanul az egy-

ház organizmusába, és rájuk vonatkozik az a kötelezettségünk, amelyet Pál apostol így fejez ki: „és amelyeket a test kevésbé nemes tagjainak tartunk, azokat *nagyobb tisztességgel vesszük körül és amelyek ékesség nélkül valók bennünk, azokat részesítjük nagyobb megbecsülésben.*”

Ez a „teológiai háttér” van tehát zsinati törvényjavaslataink mögött. „Az egyház a Krisztus teste.” Egy csodálatos organizmus, amelyben minden tag „egymásért” van és az egész testért. De a törvényjavaslatok készítésénél figyeltünk arra is, hogy ez az organizmus a *világban* van, közelebbről a mi vonatkozásunkban: *szocializmust építő hazánkban*. Tudjuk és valljuk, hogy a „test” tagjai csak akkor szolgálnak jól egymásnak, ha egyben *szolgálnak magyar népünknek az országépítés óriási munkájában és szolgálnak az emberiség egész családjának a béke és az igazságosság munkálásával*. Az egyház organizmusa akkor működik jól, ha kiveszi a maga részét a *nemzet organizmusának munkájából, és pedig jó szívvel és örvendezve*.

Testvéreim a Jézus Krisztusban! Kedves Zsinati Atyák! Isten kegyelmében bízva, az Ő erejét kérve kezdjünk munkához és végezzük el azt úgy, hogy — az ige szavai szerint — „velünk együtt örülhessenek a tagok mind”. Ámen.

D. Káldy Zoltán

1966. évi Zsinatunk

1966. december 8—9-én Budapesten tartott Zsinatunk anyagából februári és márciusi számunkban közöljük D. KÁLDY ZOLTÁN püspök zsinati igehirdetését, a Zsinat Ünnepestes Nyilatkozatát, valamint határozatát a vietnami kérdésben, Dr. MIHÁLYFI ERNŐ országos egyházi felügyelő megnyitó beszédét, D. Dr. VETŐ LAJOS püspök tájékoztatóját, a Zsinatot üdvözlő PRANTNER JÓZSEFNEK, az Állami Egyházi Hivatal elnökének, valamint Dr. BARTHA TIBOR református püspöknek a beszédét, majd az egyes törvények előadóinak bevezetőjét, végül D. Dr. VETŐ LAJOS püspök zárószavát.

Ünnepestes Nyilatkozat

A Magyarországi Evangélikus Egyház 1966. évben összehívott Zsinata mélységes hálával emlékezik arra, hogy a történelem és az egyház Ura a fasiszta embertelenségből, a nagytőkés-nagybirtokos rendszer igazságtalanságából és a felekezeti elnyomásból felszabadult hazánkban új élet lehetőségét adta egyházunknak és Szentlelkével arra indította, hogy az Úr Jézus Krisztus követésében és az ő példája nyomán a szolgálat útját járja népünk és az emberiség közösségében.

Törvényalkotó munkája kezdetén a Zsinat ünnepestesen kijelenti, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház a teljes Szentírás kinyilatkoztatása, valamint az egyetemes és az evangélikus hitvallások bizonyoságtétele szerint Isten ígését tekinti hite, tanítása és szolgálata forrásának és mértékének és ennek alapján az Úr Jézus Krisztustól kapott feladatának vallja az ige hirdetését és a szeretet munkáját hazánk népe és az emberiség javára.

A Zsinat ennek megfelelően a Szentírás alapján és a reformáció hagyományai szerint vallja, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház a történelmet formáló Isten akaratából él a magyar hazában és népe közösségében, ezért a szocializmust építő Magyar Népköztársaság törvényes rendjének megbecsülésével, a megkötött egyezmények szerint a kölcsönös bizalom és megértés szellemében végzi igehirdető munkáját, és szolgáló szeretettel vesz részt népünk építő munkájában a jobb és emberibb életért.

A Zsinat Isten ígéjére figyelve, a világért érzett felelősségével vallja, hogy a teremtő Isten akarata szerint az egyes népek és emberek az emberiség nagy családjának egyenlő értékű és egyenrangú tagjai. Ezért a Magyarországi Evangélikus Egyház vezetői és tagjai

egyenként és együtt támogatnak minden olyan törekvést, amely a népek és emberek egyenlőségét és felemelkedését, együttműködését és békés életét célozza.

A Zsinat Isten igéje és az evangélikus hitvallások alapján vallja, hogy az egyházakat az egy Úr és az egy keresztség, valamint a viláért való közös felelősség kötelezi a hit és a szolgálat egységének keresésére. Ezért sajátos evangélikus hitével és felismerésével vesz részt az emberiség közös javát és békéjét munkáló törekvésekben, azzal a meggyőződéssel, hogy az egyházak az egész viláért végzett diakóniai szolgálattal járnak az egy Úr Jézus Krisztus nyomában, és így kerülhetnek közelebb egymáshoz.

A Zsinat kijelenti, hogy munkáját ennek az Ünnepeles Nyilatkozatnak az értelmében végzi és az ebből következő fő irányvonalakat az I. törvényben állapítja meg és ezért az összes többi törvényt ennek megfelelően kell értelmezni és alkalmazni.

A Zsinat határozata a vietnami kérdésben

Amikor a Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinata Ünnepeles Nyilatkozatában megállapítja felelősségünket az emberiség békéjéért, és törvénybe iktatja egyházunk valamennyi gyülekezetének és testületének, lelkészének és egyháztagjának a békemunkára való kötelezettségét, ezzel sok évi közös teológiai és gyakorlati békemunkánknak azt az alapvető felismerését érvényesíti, hogy az evangélium szolgálatához elválaszthatatlanul hozzátartozik a béke szolgálata.

Hisszük és valljuk, hogy a világ Teremtője és Ura a béke Istene, aki azt akarja, hogy a népek és az emberek békében éljenek egymással, és egymás haladását és jólétét segítve élvezzék az Ő javait és ajándékait a földön. Hisszük és valljuk, hogy az az Isten, aki megszületett Fia, az Úr Jézus Krisztus által megbékéltetett minket önmagával, arra ösztönöz és kötelez, hogy a béke emberei legyünk a világban, emberek és népek között minden viszonylatban és minden időben. Aki tehát megbontja a békét, és aki nem törekszik egész erejével a megbontott béke helyreállítására, az vétkezik a béke Istene ellen.

Ezért Isten és az emberiség ellen elkövetett bűnnek tartunk minden agresszív háborút. Az emberiség életét veszélyeztető könnyelműségnek bélyegzünk minden ellenségeskedést, amely az atomkorszakban az emberiség öngyilkosságának lehetőségét hordozza magában. Szembehelyezkedünk mindennemű nyílt vagy leplezett törekvéssel, amely az atomfegyverek továbbterjesztésére irányul. Elítéljük a fegyverkezési hajsztát, amely mérhetetlen anyagi erőket köt le

és von el az emberiségtől, ahelyett, hogy ezek a fejlődő és segítségre szoruló népek javát szolgálnák. Felvesszük a harcot a hidegháború minden formájával szemben, amely nemzetközi bizalmatlanság ébresztésével és ébrentartásával akarja igazolni a fegyverkezést és a háborút napjainkban.

Isten igéje arra is tanít minket, hogy a béke és az igazság elválaszthatatlan egymástól. Isten azt akarja, hogy ezen a földön minden nép és minden ember megkapja az emberiség közös javaiból mindazt, ami élete fenntartásához, képességei kifejlesztéséhez és boldogulásához szükséges. Isten az emberiség közös feladatává teszi, hogy faji, világnézeti vagy egyéb megkülönböztetés nélkül mindenkit emberségesen, méltányosan és igazságosan részesítsen a föld javaiban. Az igazságos Isten szándéka és akarata ellen vétkezik az, aki a maga jólétét mások kiuzsorázásával biztosítja és az is, aki nem törekszik a népek és az emberek közötti igazságos rend kialakítására. Isten ellen vétkezik az a nép, amely jólétét és hatalmi helyzetét nem a fejlődő népek támogatására és megsegítésére, hanem elnyomására és kihasználására érvényesíti.

A Zsinat a béke és az igazság Istenének evangéliuma fényében Isten és az ember ellen elkövetett bűnnek tekinti azt a háborút, amelyet az egyik leghatalmasabb, magát többségében keresztyénnek valló nép állama, az Amerikai Egyesült Államok folytat Vietnamban. Ha Isten igéjének engedelmességgel mérlegeljük ezt a helyzetet, nem helyezkedhetünk arra a látszólag tárgyilagos álláspontra, hogy mind a két felet egyformán elítéljük és egyformán felszólítjuk a fegyver letételére. A vietnami nép igazságos ügyért harcol, s ezért egyértelműen a vietnami nép szabadságáért és függetlenségéért küzdő Népi Felszabadítási Front mellett foglalunk állást. Az Amerikai Egyesült Államok pedig ebben a háborúban visszaél hatalmával, súlyosan vétkezik a béke és az igazságoosság ellen, amikor egy kis nép ellen folytat támadó háborút, és ennek fokozatos kiszélesítésével egyre inkább felidézí az atomháború veszélyét.

Ezért a békéért felelősséget érző embermilliókkal és keresztyénekkal egyetértésben elítéljük az Amerikai Egyesült Államok akcióját Vietnamban, és egyértelműen vele szemben foglalunk állást. Követeljük, hogy azonnal szüntesse meg Vietnamban a bombázásokat és minden harci cselekményt, fogadja el a rendezés alapjául az 1954. évi genfi egyezményt, ismerje el a Népi Felszabadítási Frontot a vietnami nép képviselőjéül, vonja ki csapatait minden idegen csapatokkal együtt Vietnamból, szüntesse meg minden katonai támaszpontját Vietnamban, kötelezze magát a háborús károk megtérítésére, és a többi államokkal együtt működjék közre abban, hogy a vietnami nép élvezhesse függetlenségét, és így felépíthesse s felvirágoztathassa hazáját.

A Zsinat felhívja egyházunk valamennyi gyülekezetét és testületét, lelkészét és egyháztagját, hogy ebben az értelemben foglaljon

állást a vietnami háború kérdésében, hallassa hangját a maga helyén, és tegyen meg mindent a vietnami nép megsegítése érdekében.

A Zsinat örömmel állapítja meg, hogy egyházak és egyházi világszervek már hallatták szavukat a vietnami kérdésben és hogy több amerikai egyházi csoport is állást foglalt az Amerikai Egyesült Államok vietnami háborúja ellen. De a Zsinat ebben az ünnepélyes órában azzal a kéréssel fordul a Lutheránus Világszövetséghez és tag-egyházaihoz, az egyházi világszervezetekhez és minden keresztyénhez, hogy még határozottabban foglaljanak állást az Amerikai Egyesült Államok vietnami háborúja ellen, és valósítsák meg a vietnami nép békéje érdekében az egyöntetű állásfoglalást és teljes összefogást az egész keresztyénségben, — az apostol intése szerint: „Egy értelemben legyetek, békében éljete, és a szeretet és béke Istene veletek lesz”. (2 Kor 13, 11.)

Dr. Mihályfi Ernő országos felügyelő zsinati megnyitó beszéde

Ez a zsinat igen nagy jelentőségű, bátran mondhatjuk, történelmi esemény az egyház életében. Teljesen új törvénykönyvet alkotunk, régi tradíciók megőrzésével olyan új törvényeket, amelyek teljesen megfelelnek korunk követelményeinek és pontosan meghatározzák egyházunk helyét és szerepét korunk társadalmában. Ezek az új törvények tökéletesen összhangban vannak a Magyar Népköztársaság alkotmányával és más törvényeivel. És teljes összhangban vannak azzal az egyezményvel, amelyet államunk 1948-ban kötött az Evangélikus Egyházzal, amelyet az egyház zsinata éppen ma 18 éve fogadott el és amely biztosítja egyházunk életének teljes szabadságát, a szabad vallásgyakorlatot és az egyház anyagi biztonságát is. Ebben a tekintetben az egyezmény életbelépése — majdnem két évtized óta az egyezményben megállapított és vállalt támogatáson jóval túlmenő segítségben részesül egyházunk a Magyar Népköztársaság részéről.

Az egyezmény szövege szerint a magyar kormány az egyházi élet szabad működési körébe tartozónak tekinti az egyház minden, a fennálló jogszabályoknak megfelelő hitbeli tevékenységét. A magyar kormány az egyházi élet szabad működési körébe tartozónak tekinti továbbá az egyház önkormányzati tevékenységét (kormányzás, törvényhozás, közigazgatás és bírászkodás) azokban a keretekben és módon, amelyekben és amiként ezt a tevékenységet a mindenkori államfői jóváhagyással ellátott egyházi törvények szabályozzák.

Az egyezményben a kormány vállalta, hogy külön segélyösszeget biztosít egyházi épületek újjáépítésére és karbantartására. Meg kell

állapítanunk azt is, hogy ezen a téren is sokkal-sokkal többet kaptunk, mint amennyit az egyezményben vállalt a kormány, egyházi műemléképületeink rendbehozására az eltelt 18 év alatt rendkívül nagy összeget fordítottak.

A kipróbált és jól bevált egyezmény szellemében és kereteinek szem előtt tartásával készült ez a törvény-tervezet, amely most javaslat formájában tárgyalásra előttünk fekszik. Jó felelősséggel állapíthatjuk meg, hogy ennél demokratikusabban egyházunkban törvény még soha nem készült. Tervezetébe mindenkit bevontunk, mindenkit tájékoztattunk, mindenkitől segítséget kértünk és kaptunk, minden javasolt módosítást megvitatunk s a megfelelőeket beillesztettük. Elkészítése során az egyháznak nemcsak minden lelkésze és világi vezetője ismerte meg, hanem érdeklődési aktivitásának megfelelően az egyház minden tagja jóelőre kézhez kapta a javaslatot, ez mostani tárgyalásunkat nagyon megkönnyítheti.

Mindehhez jó példa volt előttünk államunk gyakorlata. Ismeretes, hogy minden fontos törvényjavaslatot, mielőtt az országgyűlés elé kerül, széles népi vitára bocsátanak. Így milliók vitatták meg többek közt az iskola-reformot.

Mélyen tisztelt Zsinat! Zsinatunk összeülése előtt néhány nappal ért véget a magyar politikai élet legfontosabb tanácskozása, a Magyar Szocialista Munkáspárt IX. kongresszusa. Ezen a kongresszuson elhangzott több olyan megállapítás, amely nemcsak közvetlenül érinti egyházunkat, de egyenesen az egyházakkal foglalkozott. Kádár János, a Magyar Szocialista Munkáspárt első titkára a Központi Bizottság jelentésének előterjesztése során többek között a következőket mondta:

— Az ideológiai kérdések közül érinteni szeretném még a vallásos világnézethez, a vallásos emberekhez, az egyházakhoz való viszonyunkat. Pártunk álláspontja e kérdésben alapjában véve mindvégig helyes volt.

— Pártunk világnézete szemben áll minden idealista világnézettel, így a vallásos világnézettel is. Ez eszmei harcot jelent. Hazánkban vallásszabadság van, pártunk kerül mindent, ami a vallásos emberek érzéseit sértené, de nem mond le arról, hogy küzdjön a felvilágosodottságért, a tudományos világnézet elterjesztéséért. Az osztályharc frontja szerintünk nem a hívők és nem hívők között húzódott és nem ott húzódik ma sem. Bármely felekezethez tartozó hívők szabadon gyakorolhatják vallásukat, hátrányos megkülönböztetésben nincs részük, egyenjogú állampolgárai a hazának.

— A felszabadulást követően voltak éles politikai harcaink különböző egyházak vezetőivel, de nem egyházi, hanem világi és hatalmi kérdésekben. Amikor egyes egyházi vezetők még a Habsburg-királyi házhoz való hűségért, a földbirtokos és kapitalista osztály érdekében léptek fel és imperialista ellenségeinkkel szövetkeztek, akkor éles volt a harc, de ez ebben a formában már a múlté.

— Jelenleg a Magyarországon működő egyházak és az állam viszonyát mindkét fél számára elfogadható egyezmények szabályozzák kielégítően. Amióta az egyházak vezetői a szocialista társadalmi rend megszületését és fennállását tudomásul vették, és e helyzetet a reális valóság alapján ítélik meg, nem egy társadalmi kérdésben is közelíteni tudtuk álláspontunkat. Az állam, az egyház számára elfogadható és a nép érdekeinek, szocialista építőmunkájának megfelelő helyzet kialakításában a párt, az állam helyes politikája mellett szerepe van a hívő tömegek demokratikus állásfoglalásának. Szerepük van az egyházak vezető testületeiben reálisan gondolkodó embereknek és a különböző egyházak gyarapodó számú haladó papjainak is, akikkel a Hazafias Népfront keretében a kölcsönös tisztelet alapján, egyetértésben dolgozunk népünk javára.

Majd beszédének más helyén még a következőket mondotta erről a témáról:

— A párt a Hazafias Népfront vezető erejeként e mozgalom keretében valószínűsíti meg a különböző foglalkozású és hivatásbeli emberek, a nem hívők és a különböző felekezetekhez tartozó hívők, mindazok összefogását, akik felismerve társadalmunk alapvető és közös érdekeit, ma készek együttműködni a haza felvirágoztatásában.

Beszélt a pártkongresszuson ezekről a kérdésekről Kállai Gyula, a Minisztertanács elnöke is. Ő többek között a következőket jelentette ki:

— A szocialista építésben elért eredmények és az erősödő szocialista nemzeti egység az alapja az állam és az egyházak között kialakult viszonyoknak is.

Ez a most megnyitott zsinat az első olyan országos jellegű egyházi fórum, amelynek módjában áll ezekkel a kijelentésekkel foglalkozni, ezekre választ adni. Ezért én az Evangélikus Egyház Országos Zsinata elnöki székéből kijelentem, hogy Kádár János és Kállai Gyula idézett kijelentéseivel tökéletesen egyetértünk és meggyőződésem, hogy ezekkel az állásfoglalásokkal egyházunk minden tagja egyetért. Egyházunk tagjai egyben a szocialista társadalom építő munkásai is, részesei a megvalósult nemzeti egységnek és valamennyien együtt dolgozunk közös nagy céljaink, a béke és az igazságos társadalom megvalósításáért.

A pártkongresszuson úgy Kádár János, mint Kállai Gyula utalt az egyházak és a kommunisták között folyó párbeszédre is. Kádár János ezt mondotta erről, hogy „A tapasztalatok alapján mi üdvözljük a marxisták és a keresztyének között megkezdődött párbeszédet, amelynek célja, hogy a haladás és a béke érdekében a közös fellépés alapjait és módozatait megjelöljük”.

A párbeszédnek, amely a marxisták és keresztyén egyházi emberek között főleg a nyugat-európai országokban folyik, már könyvtári irodalma van. Nagyon hasznos és szükséges, hogy a mi egyházunk

élén állók is tájékozva legyenek ennek a vitának főbb érveiről, állásfoglalásairól.

Ezeknek a párbeszédnek célja nem az ideológiai meggyőzés, hiszen mindkét fél vitázói kölcsönösen tiszteletben tartják egymás világnézeti álláspontját s a viták arról a gyakorlati, politikai magatartásról folynak, amellyel együttműködhetnek közös nagy céljuk eléréseért. Igaza van Kállai Gyulának, aki erről a kérdéstről a pártkongresszuson a következőket mondta:

„A Központi Bizottság beszámolója üdvözli és helyesli azt a párbeszédet is, amely több nyugati országban most van kialakulóban keresztények és kommunisták között közös politikai akciók érdekében. Ez a párbeszéd nálunk már lényegében befejeződött, s együttműködéssé, közös munkává érlelődött. A szocializmus építésének nagy munkájában a vallásos meggyőződésű emberek is becsülettel részt vesznek, mert alapvető érdekeik őket is a szocialista társadalomhoz fűzik, egyetértenek azokkal a célokkal, amelyeknek eléréseért a szocialista állam küzd. Két évtized tapasztalatai az egyházi vezetők többségét is elvezették ahhoz a felismeréshez, hogy az állam és az egyház közötti együttműködés az egyetlen reális út”.

A magyarországi evangélikus egyház soha nem volt a reakciós hatalommal összeszövődve, kivéve a XX. század második negyedét, amikor a mi egyházunk egyes vezetői is behódoltak az úgynévezett „keresztény kurzus” hazug politikai jelszavának és a szélsőséges reakcióhoz akarták kötni egyházunkat is. Elégtétellel állapíthatjuk meg, hogy ezzel a szándékkal szemben volt ellenállás ebben az egyházban.

A magyar evangélikus egyház közel négy és fél évszázados történelme végig kapcsolatban van haladó nemzeti mozgalmainkkal, hagyományainkkal. És ma egyházunk harmonikus élte a szocializmust építő magyar társadalomban világtörténelmi példának is számít. A mi eredményeink hatása nemzetközi, felelősségünk is történelmi.

Mi meggyőző választ tudunk adni arra a kérdésre, amely egy franciaországi „párbeszéd” során hangzott el:

„Keresztény vitapartnereim számos párbeszéd alkalmával azt mondták nekem: Önök kezűket nyújtják, amikor nincsenek hatalmon, hogy megszerezzék a hatalmat, de visszahúzzák majd a kezüket, amikor hatalmon lesznek. Az ilyen érvelést nem dönthetjük meg egyszerűen. Hogyan válaszoljunk?” — kérdezte a francia marxista vitatkozó.

Nos, erre a kérdésre helyette mi élő választ tudunk adni. Nálunk uralmon van a kommunista párt és nem húzta vissza a kezét, hanem megteremtette az állam és az egyház között a harmonikus, békés együttélést. Mi tehát döntő érveket szolgáltatathatunk az egyre szélesebb mederben folyó párbeszéd mindkét felének. Ismétlem, történelmi példa vagyunk arra, hogyan élhet az egyház szabadon a szocializmusban. Mindennapi életünkkel bizonyítjuk, hogy evangélikus

egyházunk a történelme folyamán még soha ilyen önálló, független és egyenrangú életet nem élhetett, mint most.

Ennek a rendkívüli történelmi felelősségnek tudatában tanácskozzék és hozzon határozatokat a zsinat.

D. Dr. Vető Lajos:

Tájékoztatja a Zsinatot a Törvénykönyv-tervezet előkészítéséről

Az a feladat, melynek elgondolásunk szerint végső megoldása céljából ült össze most zsinatunk, nem új keletű. Gyökerei több évtizedes múltba nyúlnak vissza. Közülünk az idősebbek nyilván emlékeznek arra, hogy egyházunkban már a két világháború között is sokan voltak, akik korszerű, teológiai szempontból is megfelelő egyházi törvények meghozatalát sürgették. Az 1934—37-es zsinat sajnos megkerülte a már akkor is égető problémákat, így az egyházmegyék és az egyházkerületek arányosításának a megvalósítását. Egyházunk problémáinak megoldására, törvényes jogi kereteinek megállapítására csak a felszabadulás után nyílt lehetőségünk, közelebbről akkor, amikor a szocializmus építésének útjára lépő népünk államával egyházunk egyezményt kötött, majd ennek alapján Népköztársaságunk és egyházunk közt jó viszony alakult ki.

Öt évvel az egyezmény megkötés után össze is ült zsinatunk, feladatát, egyházunk új területi beosztását kitűnően elrendezte, amikor tíz tizenhat egyházmegyét s két egyházkerületet alkotott, s mindkét kerületünk székhelyét a fővárosba helyezte. Az egyházi háztartásról, a diakóniáról, a lelkési szolgálatról, valamint a nyugdíjról alkotott 1953-as törvényeink *lényegileg* szintén jóknak és hasznosoknak bizonyultak. Az 1952—53-as zsinatunk jó munkája ellenére maradtak fenn továbbra is fontos törvényalkotó feladataink. Ez elsősorban onnan adódott, hogy zsinatunk nem folytathatta a tervbevetett ütemben munkáját, s azt nem fejezhette be. Az ellenforradalom kártevéseinek regisztrálásához ennek a megállapítása is hozzátartozik. Amint azonban hazánkban és egyházunkban a megzavart rend helyreállt, csakhamar nekiláttunk a zsinat előkészítésének, nevezetesen annak, hogy az 1952—53-as zsinat jól elkezdett munkáját folytassuk. Erre sürgetett bennünket az a körülmény is, hogy a felszabadulás előtti, de még érvényben levő törvényeink most még elavultabbnak tűntek fel s még kevésbé feleltek meg annak az eredeti feladatunknak, hogy egyházunk törvényes jó rendjét a megváltozott történelmi viszonyoknak, s az új teológiai felismeréseknek megfelelően értelmesen és korszerűen szabályozzák. Már 1952-ben is az lebegett a szemünk előtt, hogy teljes törvénykönyvet alkossunk. Azonban eleinte

még most sem mertünk arra gondolni, hogy ekkora feladatnak a jó eredmény reményében vághatunk neki. Zsinatelőkészítő bizottságunk tagjai, s velük együtt espereseink, lelkészeink tekintélyes része néhány év alatt azonban olyan alapos és részletes munkát végeztek, annyira átgondolták, tisztázták és megvitatták a fennálló jogi problémákat s azok teológiai alapjait és velejáróit, hogy most már inkább a zsinati előkészítő munka *túlburjánzása* fenyegetett. Ugyanakkor azonban azok, akiknek több tapasztalatuk volt a törvényalkotás műhelytitkairól, úgy látták, hogy most már *lehetséges* lesz az egységes törvénykönyv megalkotása, s nem szabad megelégednünk a régi és régebbi törvények toldozásával-foldozásával. Az előkészített és összegyűjtött anyag feldolgozása szinte bámulatosan rövid idő alatt szemünk elé rajzolta az új törvénykönyv körvonalait. Ez arra serkentette zsinati előkészítő bizottságunk vezetőit és tagjait, hogy most már még nagyobb lelkesedéssel és lendülettel fáradozzanak a páratlan feladat megvalósításán, azon, hogy a csakhamar 450 éves magyarországi evangélikus egyházunk *első* egységes és teljes törvénykönyve létrejöjjön. Egyetemes egyházunk elnöksége ennek megfelelően is döntött. Úgy hogy most egyetemes jog- és alkotmányügyi bizottságunk javaslataként az egységes Törvénykönyv-tervezetet terjeszthetjük a zsinat elé.

KIK KÉSZÍTETTÉK EL A TÖRVÉNYKÖNYV-TERVEZETET?

Történelmi tévedésbe esnénk, ha egyes bizottságokat, vagy különösen egyes egyéneket, jogászokat és teológusokat említenénk akkor, amikor erre a kérdésre felelünk. Nem vitás, hogy nagyon lényeges szerepük volt nekik is Törvénykönyv-tervezetünk létrehozásában, különösen *m e g f o g a l m a z á s á b a n*. Maga az *e g é s z* azonban valójában egész egyházunk műve. Említettem, hogy már korábban, úgy a húszas évektől fogva mennyire égető jogi problémái voltak egyházunknak. Ezeket látták sokan, szóvá is tették őket s megoldásukat is javasolták, s megoldásukra javaslatokat is dolgoztak ki. Ugyanígy volt ez későbbben is, 1952 előtt és után is. Amikor pedig már újra komolyan foglalkoztunk zsinatunk összehívásának a gondolatával, még intenzívebb érdeklődéssel tárták fel egyházi embereink a főbb problémákat s megoldásukra vonatkozó elgondolásaikat. Majd amikorra már kezdtek kibontakozni a törvénykönyv főbb vonásai, egyházi sajtónkban is, a lelkési munkaközösségekben is újra meg újra tájékoztattuk egyházunk népét és közvéleményét zsinati előkészületeinkről. A tervezet első változatát ez év tavaszán megküldtük az összes lelkési hivataloknak. Lelkési Munkaközösségeinket pedig utasítottuk és kértük, hogy behatóan foglalkozzanak a tervezettel, észrevételeiket és javaslataikat pedig juttassák tudomásunkra. Ezt lelkési munkaközösségeink meg is tették. Észrevételeiket s javaslataikat tü-

zetes és lelkiismeretes munkával feldolgoztuk s mindazt, ami jó volt bennük, vagyis amiért felelősséget tudott vállalni zsinat-előkészítő bizottságunk, beleépítettük Törvénykönyv-tervezetünkbe. Arra vonatkozólag viszont, amit nem tudtunk felhasználni, részletes indoklást és magyarázatot adtunk elsősorban espereseinknek s rajtuk keresztül lelkészeinknek s egyházunk felelős tényezőinek. Végül megküldtük a tervezetet a Zsinat igen tisztelt tagjainak jóelőre azzal a kéréssel, hogy esetleges észrevételeiket s javaslataikat juttassák el idejében hozzánk. Ezeket szintén feldolgoztuk, s velük kapcsolatban ugyanúgy járunk el, mint a lelkeszi munkaközösségek javaslataival.

Azt szokták mondani, hogy ennyire *demokratikusan* még nem alkottak és nem készítették törvényt egyházunkban, s általában az egyházban. Én inkább azt szeretném mondani, hogy törvénykönyvünk az egyházhoz, *egyházunkhoz illően* készült el. Sok időt venne igénybe, ha ecsetelném és részletezni próbálnám azokat a vitákat, melyeket munka közben folytattunk. Egy-két fontosabb vitára azonban mégis kitérek. Az egyik döntő kérdés az volt, hogy ismét csak egy-két törvényt alkossunk-e, vagy egész törvénykönyvet próbáljunk összeállítani. A vitát az a tapasztalat döntötte el, hogy így mire a végére érnének a tervezetnek, az előzetes elgondolások megvalósításának, újra meg újra kiderülne, hogy a már elfogadott régebbi törvényekben nem gondoltunk s nem is gondolhattunk arra, ami a későbbi törvények megalkotása során bukkan fel, s akkor kezdetjük előlről az egészet. — A másik kérdés az volt, hogy *keret-törvényeket* alkossunk-e, vagy mindenre kiterjedő részletes „kazuisztikus” törvénykönyvet. Ezt a vitát is a szükséglet s a gyakorlat tapasztalatai döntötték el. Voltaképpen nem foglaltunk állást egyoldalúan egyik felfogás mellett sem. Aszerint, hogy mi volt szükséges és lehetséges, alkottunk részletes, illetve keret-törvényeket. Ebben elsősorban az egyházunk s törvénykönyvünk **j ö v ő j é r e** vonatkozó felelős gondolás is vezetett bennünket. Hiszen az 1953-as törvényekben máris vannak olyan részek, amelyek a közben bekövetkezett változások miatt nem felelnek meg a követelményeknek. Törvénykönyvünket érzésünk szerint nem **r ö v i d** időre alkottuk, hanem a jövőnek szántuk. Ezért gyakran csupán kerettörvényt alkottunk, viszont a jövő feladatainak rugalmas megoldása érdekében hatalmazzuk fel törvénykönyvünkben egyetemes, illetve országos presbitériumunkat *törvényerejű rendeletek* meghozatalára.

Végeredményben és összefoglalóan azt jelenthetem a Főtiszteleendő Zsinatnak, hogy előkészítő munkálataink történelmi múltunk nemes hagyományaiban gyökereznek, a jelen szükségleteit tartják szem előtt és a jövőnek szólnak. Szabad nekünk ebben az ünnepélyes órában profétai látással néznünk előre, a jövőbe. S akkor az az érzés vesz erőt rajtunk, hogy ez a most megnyílt zsinatunk nemcsak pillanatnyilag jelent egyháztörténeti eseményt, hanem méginkább annyiból, hogy hosszú időre fogja meghatározni egyházunk történel-

mi útját. Ez a látásunk és reménységünk hozta létre Törvénykönyv-tervezetünk elvi alapjainak deklarációját az *Ünnepélyes Nyilatkozatban*. És ennek felelnek meg az egyes törvények tervezetei is. Amikor újra meg újra olvassuk, halljuk és tanulmányozzuk őket, egyenesen az a kérdés ébredzik bennünk: vajon lényegileg és tartalmilag lehet-e más és jobb Krisztus bármely egyházának a törvényes kerete nemcsak ebben a mi hazánkban, hanem egyáltalán, bárhol a világon? És nem úgy van-e, nem úgy lesz-e mindenütt csakhamar, hogy az egyházak előbb-utóbb lényegileg a miénkhez hasonló, tartalmilag vele egyező törvényes kereteket fognak megállapítani életüknek és szolgálatuknak? Tehát nem úgy van-e, hogy ebben is, most is előljárunk annak felismerésében és kimondásában, amit az egyház, s az egyházak tenni fognak a jövőben?

Én úgy gondolom, úgy hiszem, hogy ez így van és így lesz. Isten szent akaratából és jóvoltából. Az Ő nevében, az Ő színe előtt nagy körültekintéssel, hűséges valóságérzékkel, jó reménységgel, az egyházunk iránt érzett mély felelősségérzettől vezéreltetve lássunk tehát neki munkánkknak, hogy a kezünkben levő s már jól ismert tervezet alapján egyházunk egységes első és új törvénykönyvét megalkossuk.

A Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinatát köszöntötte Prantner József, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke

Köszöntőjében többek között kijelentette:

„... Köztudomású, hogy államunk az elmúlt 20 év alatt jó együttműködést teremtett valamennyi egyházzal, köztük az evangélikus egyházzal is. Az evangélikus egyház hívő tömege, egyházi és világi vezetői a reformáció haladó szellemében jártak el, amikor felismerték a reális tényeket, s egyezményt kötöttek a szocialista állammal és együttműködnek minden jóakarátú emberrel a haladás érdekében.”

Abból kiindulva, hogy az elmúlt években népünk kiemelkedő eredményeket ért el a népjólét emelésében és egyre eredményesebben munkálkodik a népek barátságáért és a világbéke biztosításáért, rámutatott arra, hogy

„... szocialista építő munkánk eredményeinek létrejöttében dolgozó népünkkel együtt kivették a részüket a vallásos emberek, a különböző egyházak, benne a Magyarországi Evangélikus Egyház hívei is... Az egyházak vezetőinek többsége és a hívő tömegek tettekkel bizonyítják, hogy a világnézeti ellentétek nem akadályozhatják meg a cselekvő együttműködést a hívők és a nem hívők között hazánk és

az emberiség boldogulása érdekében. A hívő emberek nagy többsége együtt van velünk örömeinkben és gondjainkban.

...Együtt munkálkodnak velünk az egyházi vezetők és a hívő emberek a nemzetközi fórumokon, ahol a békés egymás mellett élé-
sért, a világ békéjéért és az agresszív imperializmus ellen folyik a
küzdelem.”

A továbbiakban hangsúlyozta Prantner József elnök, hogy „...„a
nemrégiben befejeződött IX. pártkongresszus nemcsak a párttagság,
hanem az egész magyar dolgozó nép kívánságának megfelelően to-
vábbra is megerősítette azt a szilárd elvi és emberséges politikát,
amelyet eddig folytattunk.”

„A kongresszus határozata szerint — mondotta az Állami Egy-
házügyi Hivatal elnöke — tovább folytatjuk kipróbált egyházpoliti-
kánkat is. Továbbra is biztosítjuk a lelkiismereti és vallásszabadsá-
got, az egyházak szabad működését. Ez lehetőséget ad a még szilár-
dabb szocialista nemzeti egység építésére, ahol a nem hívők és hívők
alkotó hazaszeretettel együtt munkálkodnak népünk javára, az em-
beriség nagy családjának a hasznára.”

Dr. Bartha Tibor református püspök felszólalása

Nagy tisztességnek tartom, hogy a Magyarországi Református
Egyház megbízásából és képviselőletében szót emelhetek a Főtisztelen-
dő Zsinat előtt. Annyival is inkább megtisztelő számomra ez a lehe-
tőség, mert az Ökumenikus Tanács tagegyházai is megbíztak azzal,
hogy üzenetüket tolmácsoljam. Ez az üzenet testvéri szívből fakadó
áldáskívánság. Az evangélium helvét hitvallású hívei és az Ökume-
nikus Tanács tagegyházai szívből kívánják, hogy az egyház Ura ke-
gyelmesen áldja meg, Szentleke által vezérelje a Zsinat munkáját.

Áldáskívánságunk annál buzgóságosabb, mert tudatában va-
gyunk, milyen nagyjelentőségű munka elvégzésére vállalkozott e
Zsinat: a szolgáló egyház rendjét kívánja kodifikálni. Egyházjog-tör-
téneti szempontból is nagy horderejű ez a vállalkozás. A harmincas
években, a német Hitvalló Egyház harcainak időszakában mélyült el
sokakban az a meggyőződés, hogy a közjogi pozíciót, a társadalom
irányítását igénylő egyházi rend helyett az egyház evangéliumi rend-
jének kimunkálására van szükség. Az elhangzott Ünnepeles Nyilat-
kozatból megérthettük: a Főtisztelendő Zsinat az egyház evangéliumi
rendjének meghatározására tesz mostani ülészakán döntő jelentő-
ségű lépéseket. Hitvallásos rövidséggel összefoglalja a Magyarországi
Evangélikus Egyház ige-megértését az egyház hivatására vonatko-
zóan. Megállapítja, hogy az egyház hivatása a Krisztus nevében vég-

zett és az ember javát munkáló szolgálat. Nagy jelentősége van annak a ténynek, hogy a Főtisztelendő Zsinat

a szolgáló egyháZRól

vallott bibliai felismerését kívánja törvényalkotása jogforrásának tekinteni, amelyből majd a jogalkalmazás szempontjait levezeti. Olyan nagyfontosságú vállalkozás ez, amit méltán minősítettek az előttem szólók történelmi jelentőségűnek. Valóban, ez a törvényalkotói munka annak az egyháztörténeti és teológia-történeti jelentőségű formálódásnak és megújulásnak a következménye, mely a Magyarországi Evangélikus Egyházban is végbement az elmúlt évtizedekben.

A református egyház és a testvér evangéliumi egyházak annál teljesebb örömmel beszélhetnek erről az újulásról, mert ebben a folyamatban együtt gazdagodtak meg evangélikus testvéreinkkel. Együtt ítéltünk meg bűneink miatt, együtt jutottunk el a bűnbánat helyére, együtt jártunk az útkeresés időszakában és együtt vezérelte el Isten egyházainkat az egyház új, egyetlen útjára: a szolgálat útjára. A Főtisztelendő Zsinat törvényalkotó munkájával az így megtalált utat rögzíti és az ez úton való járás szabályait állapítja meg.

Engedjék meg, hogy e munkájuk kezdetén a testvéregyházak is bizonyosságot tegyenek arról, hogy ez az út áldott, mert Isten megáldja a szolgálat útján járó egyházat.

Az elmúlt esztendőK során a szolgálat útján egymás mellett haladva, kiváltképpen két ponton ismertük fel a számunkra elkészített jócselekedetek alkalmait: egyik hazánk felvirágoztatásának, másik az emberiség békéje védelmének nagy ügye. Arról szeretnék bizonyosságot tenni, hogy ez ügyekben egyházaink fáradozása nem volt hiábavaló.

A közelmúlt napokban tartotta kongresszusát a társadalmunkat vezető munkaközösség: a Magyar Szocialista Munkáspárt.

A kongresszus tanácskozásai

során fontos megnyilatkozások hangzottak el az egyházakról, így egyházainkról is. Ezeket az egyetemes felügyelő úr idézte, és én is utalok rájuk. „Az osztályharc frontja szerintünk nem a hívők és nemhívők között húzódott és nem ott húzódik ma sem — mondotta a párt első titkára. — Bármely felekezethez tartozó hívők szabadon gyakorolhatják vallásukat, hátrányos megkülönböztetésben nincs részük, egyenjogú állampolgárai a hazának”. A Minisztertanács elnöke kijelentette: „A szocializmus építésének nagy munkájában a vallásos meggyőződésű emberek is becsülettel részt vesznek, mert alapvető érdekeik őket is a szocialista társadalomhoz fűzik. Egyetértenek

azokkal a célokkal, amelyeknek eléréséért a szocialista állam küzd.” Ezek a megállapítások arra utalnak, hogy az új társadalmi rendet építő népünk meggyőződött arról, hogy szeretetben szövetségesei vagyunk abban a nagy összefogásban, melynek célja a haza felvirágoztatása és az emberiség igazságos békéjének munkálása. Ezekért a célkitűzésekért, hitünkől folyóan, mi is a legteljesebb mértékben felelősnek tudjuk magunkat. Hazánk minden fiával együtt teljes bizalommal tekintünk társadalmunk vezetőire, a társadalmat irányító munkaközösségre, a Magyar Szocialista Munkáspártra. Bizodalomunk és hálánk forrása az a tapasztalat és meggyőződés, hogy szakavatottan, önzetlenül és áldozatosan munkálkodnak népünk és a népek javáért. Az egyház tanítása és a vezető párt filozófiai tételei között meglevő ellentétek nem akadályozzák a pártot abban, hogy testvéri kezét nyújtson a vallásos meggyőződésű embereknek is, akik a nemzeti összefogás e két nagy ügyéért készek munkálkodni. Mi készséggel fogadjuk el a felénk nyújtott kezét. Az említett elvi különbözőségek egyházainkat sem akadályozzák abban, hogy felajánlják továbbra is minden erejüket népünk célkitűzéseinek megvalósítására.

Egyházainkat Isten megáldotta

a béke ügyében

végzett fáradozásaiban is. Közös ökumenikus szolgálatunk sok jó gyümölcse érlelődik. Az ez év nyarán megtartott Egyház és Társadalom Világkongresszuson — melyet az Egyházak Világtanácsa hívott egybe —, az emberi együttélés nagy kérdései az egyházak érdeklődésének középpontjába kerültek. E konferencián sok tiszteletre méltó munkaeredmény mellett nyilvánvalóvá váltak azok a korlátok is, melyek a világkeresztyénség sok csoportját gátolják még abban, hogy a forradalmi átalakulásban élő világ gondját megértsék és szolgálataikkal enyhítsék. Ezekben a keresztyén egyházakban és csoportokban még nagy mértékben hatnak a status quo-t őrző, konzervatív hajlamok. Ilyen körülmények között a kelet-európai egyházak bizonyosságtétele hézagpótlóan fontos és jelentős a nemzetközi egyházi életben. Különösen világos bizonyosságot szolgáltatott erre nézve a Keresztyén Békekonferencia ez esztendei szófiai ülészaka. A forradalmi átalakulásban élő emberiség kérdéseinek megközelítése szempontjából a Keresztyén Békekonferencia olyan szolgálatot tölt be, amit helyette más egyházi testület nem tud elvégezni. Ez a nagy jelentőségű szolgálat magában foglalja a magyar ökumené tagegyházainak erőfeszítéseit is, melyekkel hozzájárultak az elmúlt esztendőben a KBK teológiai alapjainak kiépítéséhez, a mozgalom kibontakozásához.

Íme, világos jelek bizonyítják, hogy az emberszeretet parancsának betöltésén fáradozó egyházaink szolgálatát Isten megáldja. Az út tehát, amelyen járunk, jó és áldott! Most, amikor a Főtisztelendő Zsi-

nat az ez úton járás szabályait, a szolgáló egyház rendjét határozza meg törvényhozó munkájával, a testvéregyházak buzgó imádsággal kérik: Isten Szentlelke vezérelje Zsinatukat munkájában!

*

Ezután a püspök ismertette a református egyház hasonló fázisait. A törvényalkotás munkája 1959 óta foglalkoztatja a református egyház Zsinatát is. Ökumenikus teendők tették szükségessé, hogy a református egyház törvényalkotó Zsinata ne az eredeti terv szerint ez év decemberében, hanem előreláthatóan az eljövendő év első hónapjaiban gyűljön egybe e feladat elvégzésére. Az előkészítő munkálatok során kölcsönösen gazdagította a református és az evangélikus egyházat a két egyház között meglévő testvéri közösség. A törvényalkotásban is megmutatkozó testvériesség bizonyosságául a püspök idézte az evangélikus és a református törvénytervezetek ama passzusát, mely a lelkészek házasságát egybehangzóan úgy szabályozza, hogy a lelkipásztor megkülönböztetés nélkül köthet házasságot evangélikus, illetve református féllal.

Végül Bartha Tibor püspök az Evangélikus Egyház Zsinatának képviselőit ünnepélyesen meghívta a református reformáció négyszáz éves jubileuma jövő évre tervezett ünnepségeire.

Dr. Ottlyk Ernő:

Egyházunk törvénykönyve

A most benyújtott törvénykönyv tervezetének jellegzetességeit, alaposságait öt pontban foglalom össze:

1. *Egységes rendszer* jellemzi törvénykönyvünket. Teljes egyházalkotmányt nyújt. Megszűntek a korábbi rétegek, amelyek különböző korok egyházjogi fejlődésének nyomát viselték magukon. Utoljára az 1891—94-es zsinat alkotott egységes rendszert jelentő törvénykönyvet. Azóta csak novelláris zsinati törvényalkotásunk volt.

Az egységes rendszer azonban nemcsak formai szempontból érvényes, hanem tartalmi szempontból is, azaz következetesen valósul meg minden alapgondolat a törvényekben. Egységes koncepciót tükröznek a különböző törvények, ugyanaz a felépítés és logikai rend vonul végig mindegyiken. Ez megkönnyíti a törvények szándékának, célkitűzésének a megértését.

2. *Teológiai alapvetés*en nyugszik minden törvény rendelkezése. Az Ünnepélyes Nyilatkozat és az I. törvény jelenti egyházunk törvénykönyvében azt, amit alaptörvénynek szoktak nevezni. Ez a teológiai megalapozottság tükröződik a többi, részletes intézkedéseket tartalmazó törvényben. Megszűnt a korábbi törvényekre jellemző jogátszokó fogalmazás, egyházas lett törvényeink hangja úgy, amint arra az 1953-as zsinati törvények adták meg az indítást.

Ez a teológiai alapvetés azon a meggyőződésen alapszik, hogy a szervezett egyház, minden szabályával és rendjével együtt az emberért van. Az egyház szervezeti és jogi élete Isten népét, Isten gyülekezetét akarja szolgálni. Az egyház jogi életének ura tehát Krisztus egyháza, a hívek nyája, az egyház közakarata.

3. *Újnak és réginek az egyesülése* jött létre ebben a törvénykönyvben. Éppen azért, mert nincs „szent” egyházjog, Istentől egyszersmindenkora kinyilatkoztatott egyházszervezeti forma, ezért az egyházjog is változik és fejlődik az egyház élete korszakainak megfelelően. Az egyház szervezeti életének készen kell lennie a változtatásra, a javításra. Ez összefügg azzal, hogy az egyházjognak is a Krisztus nyája érdekét kell szolgálnia.

Mindaz benne van a törvénykönyvben, ami előre vivő hagyomány, amit az élet igazolt és évtizedek, évszázadok jóváhagytak. Ami új vonás van a törvénykönyvben, az sem elméletileg kitalált intézkedés, hanem az élet által kialakított és bevált újítás. Ami új ugyan a törvényekben, de nem új az egyházi élet gyakorlati szükségszerűségei között.

4. *A mi világunkra érvényesek* ezek a törvények, a szocialista perspektívára készültek. Ez természetes is, hiszen minden korban úgy alakult az egyház szervezeti élete, ahogyan vezette Isten az egyház népét a történelem viszonyai között. Ezért érthető, ha a 16. században még a katolikusokéra emlékeztető papi egyházkormányzat érvényesült, a feudalizmus korában előtérbe került a feudális földesúr egyházjogi hatalma, majd a liberális társadalom, a liberális teológia világában kialakult az az egyházszervezeti forma, amely az 1891—94-es zsinatra jellemző.

Az Ünnepélyes Nyilatkozat, az I. törvény alapvetése is világosan tükrözik egyházunk mai teológiai felismeréseit, de ugyanezekből születtek meg a részletesen intézkedő törvények is. Sokszor történik visszautalás a törvényekben az alapvető nyilatkozatokra, amelyek döntően határozzák meg egyházunk életműködését. Törvénykönyvünk határozott célkitűzése, hogy a szocializmusban élő egyház életét szabályozza, mert így követi hűségesen az egyház népének életútját.

5. *Evangélikusabbak lettek törvényeink* azzal, hogy közelítenek a világ evangélikus egyházszervezeti formáihoz. Míg a liberalizmus korában az egyesületi elv hatotta át a törvényeket, s az egyház szervezeti élete is ezeket a formákat követte, addig most megbecsüljük azt a püspöki tisztséget, amelyről az Újszövetség tanít. Ezzel együtt haladunk a világlutheránizmusban kialakult gyakorlattal, amely jelentősen épít az evangélikus püspöki tisztségre. Ez nem jelent klerikalizmust, mert ilyen az evangélikus egyházjogban elképzelhetetlen, hiszen változatlan megbecsüléssel fordul a világi elem egyházi szerepe felé az evangélikus egyházkormányzat. Törvényünk modern kifejezéssel élve, egyensúlyt igyekszik

kiépíteni a demokratikus centralizmus útján, amelyben biztosítja az evangélikus püspöki tisztség kellő súlyát, ugyanakkor érvényt szerez a gyülekezetek, a világiak, a lelkészek szerepének az egyház szervezeti életében.

Az evangélikus egyházjogtól nem lehet a zsinat-presbiteri egyházalkotmányt számonkérni, mert az mindig az epizkopalizmus és a demokrácia egyensúlyi helyzetét kereste az egyházszervezetben.

Ennek az evangélikus jellegzetességnek igyekezett eleget tenni mostani törvénykönyvünk is.

SOMVIRÁG

címen verseket is tartalmazó elbeszélő kötet jelent meg Sajtóosztályunk kiadásában. A könyvet, amelyet *D. Káldy Zoltán* püspök szerkesztett, 18 szerző írta. Valamennyien magyarországi evangélikus egyházunk lelkészei. A szép kiállítású, ajándékozásra is alkalmas könyv ára 35,— Ft + portó. Megrendelhető Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, VIII., Puskin u. 12.

Nagyheti igehirdetés-sorozat

A Kereszthez — húsvét felől

Lukács 24, 13—35

NAGYHETI IGEHIRDETÉS-SOROZAT ELŐKÉSZÜLETE

E nagyheti sorozat eltér a szokásostól, mert „húsvéti” igét dolgoz fel. Mégis a nagyhétre szól, nagyheti jellegű. Az emmausi tanítványok beszélgatése Jézus halála körül forog, Jézus pedig szenvedésének előrevetítő árnyékát mutatja meg nekik az Ószövetségben: ez az *egyik* tény, ami alkalmassá teszi ezt a húsvéti szakaszt nagyheti megszólaltatásra. A *másik*: Jézus halálának jelentősége csak feltámadásával nyílik meg; ha tehát haláláról elmélkedünk, gondolataink mélyén odaértjük, belevonjuk feltámadását is. Miért ne tegyük ezt egy alkalommal kiemelten, tudatosan, lényegbe hatolóan?! Jézus szenvedéséről és haláláról gyülekezeteinkben évről évre tartott nagyheti esti igehirdetések ez által új színt, friss lendületet kaphatnak. A Kereszthez húsvét felől közeledésünkhöz Kevés alkalmasabb ige lenne az emmausi történetnél. Van még egy *harmadik* ok is, ami textusválasztásomban vezetett. A feltámadás evangéliuma nem érné meg, hogy egyszer róla prédikáljunk egy hét estéin át?! S ha már a hagyomány és a megszokás nem engedi, hogy nagyheti esti igehirdetés-sorozat helyett egyik esztendőben húsvét hetében tartunk naponként esti igehirdetést, jó lehetőséget ad ennek pótlására választott alapigénk a nagyhéten.

Az egész textust az első és utolsó este olvassuk fel teljesen, a közbeeső napokon pedig azokat a verseket, amelyekről éppen szó lesz az igehirdetésben, amint alább feltüntetem. Erre azért van így szükség, mert a történeten nem egyszerűen az elbeszélés sorrendjében megyünk végig, hanem bizonyos mértékig cikázva irányítjuk más-más részletre a reflektorfényt; így jobban tudjuk megragadni csomópontjait, s beleilleszteni az egyes idehirdetéseket nagyhét menetébe.

1. AZ EGYIDEJŰSÉG LEHETŐSÉGE

Nagyhétfő. 13—15. 17b. vers

Bennünket, ma élő keresztyéneket több mint 19 évszázad választ el időben Jézus életétől. Nagy utat tett meg azóta az emberi történelem. Hol van már a római fejlődés, kultúrák váltakozása, a népek sorsá nagyon messzire sodorta a mai embert attól a kortól.

Visszafelé nem lehet menni az időben. Az a helyzet, amelyben az emmausi országúton lépkedő tanítványok voltak, megismételhetetlen, soha vissza nem tér. Mégsem tekinthetjük úgy ezt a bibliai elbeszélést, mint

az idő sodrában egyre távolodó emléket, amelytől fokozatosan messzebb kerülnek az új nemzedékek.

Az idő nemcsak olyan mint egy folyó, amely egyre halad előre: egy görög bölcselel benne látta meg a világ alaptörvényét, „ minden folyik.” Az idő olyan is, mint a tenger: amikor az úszó ember vagy csónak hullámvölgyben van, csak a szomszédos hullámoldal látszik, de amikor a hullámhegy tetejére ér, a tekintetet semmi sem akadályozza, hogy a végtelennek látszó messi vízfelületet magába ölelje. Megfigyelhető az emberi életben, hogy sokszor közeli események nem lesznek valósággá számunkra, máskor távoli eseményeket átélünk, mintha itt és most történtenek volna. Az idő tengerének erre a különös hullámvásására példa az emmausi történet.

A két emmausi tanítvány húsvét délutánján még húsvét előtt él. Hiába vannak naptárilag túl a húsvéti eseményen, s hiába vannak helyileg és időileg közel Jézus feltámadásához, számukra nem történt meg. Húsvét előtt vannak.

Ezt mutatják szavaik és szomorú arcuk. Ők „nagy�éntekben” élnek bent, mégpedig az ő nagyëntekjükben, ahogyan ők fogadták, értelmezték és élték át Jézus halálát, mint végzetes csalódást. Erről részletesebben későbbi estén beszélünk.

Noha melléjük szegődik a feltámadt Jézus, az idegen országúti vándorban nem ismerik fel. Az az előnyük is csak látszólagos tehát velünk, mai emberekkel szemben, hogy ők a kinyilatkoztatás hatósugarában éltek, ugyanabban az időben és ugyanazon a helyen, amikor és ahol Jézus élete lejátszódott. Jézus felismerése azoknál sem volt magátólértetődő, akik mellé ő emberi testben odalépett.

Ebben a jelenetben az „idő” és a „tartalom” kapcsolata jelentkezik mint általános emberi tény. A perc csak keret, amelyet a végbemenő esemény tölt ki. Az időt nem függetlenítjük attól az átéléstől, amely kíséri. Az idő élménytartalma szabja meg egy adott óra vagy nap súlyát, jelentőségét és jellegét. Ez már így magában, emberi módon is magyarázza, miként lehettek az emmausi tanítványok Jézus feltámadása utáni órákban Jézus halálának árnyában, időileg húsvéton túl, de lényegileg, tartalmilag, lelkileg húsvét előtt.

Az időnek ezen az általános törvényén, az „idő hullámjátékán” túlmenőleg azonban a bibliai eseményeknek van egy sajátos jellegzetessége, ez az egyidejűség kérdése. Lehetett valaki közvetlen részese, s mégsem fogta fel, nem látott bele. S lehet valaki időben és térben hihetetlen távolságra tőle, s mégis belekerül abba a törtéetésbe. Jézus halála és feltámadása minden idői és helyi közelség ellenére is milyen távol van azokban a percekben az emmausi tanítványoktól. Fordítva pedig: mi, akiket óriási idői és helyzetbeli szakadék választ el az emmausi országút eseményétől, egészen közel kerülhetünk hozzá.

Két gondolattal búcsúzzunk ezen az estén egymástól:

1. A nagyhét estéin azért jövünk el, és engedjük, hogy magával ragadjon bennünket ennek a bibliai elbeszélésnek sodra, mert az ige hulláma felemelheti lelkünket életünk napi eseményei közepette arra a pontra, ahol megnyílik előttünk ez a bibliai messzeség, eltűnik a közben lepergett sok évszázad, s a végtelenség víztükre közelép hozzánk az első nagyëntek és húsvét Jézusa. Az egyidejűség lehetősége csillog e bibliai történet felől is!

2. Naptárilag mi most nagyhétbe léptünk, s néhány/nap múlva nagy-péntek és húsvét ünnepét érjük meg. Az egyházi esztendőnek ez a most ránk köszöntött időszaka azonban magábanvéve még nem jelenti, hogy ezek a napok valóban nagyhét, nagypéntek és húsvét ünnepévé lesznek számunkra. Attól függ, hogy mi tölti meg lelkünket, mi foglalja el gondolatainkat, érzéseinket, mi lesz a belső tartalma e hetünknek. Ezen a héten is megvannak — és ez egyáltalában nem baj — a napi feladataink, örömeink, gondjaink, pihenésünk, szórakozásunk. Nem az életből kikapcsolódva akarunk ünnepelni, hanem benne az életünk lüktetésében. Ha ellenben e napokban nem tudunk leülni a templomban, otthon kinyitni énekeskönyvünket, bibliánkat, ha nem tudunk foglalkozni igehallgatással és gondolatban Jézus szenvedése, halála és feltámadása eseményével, akkor valójában nincs nagyhetünk, nagypéntekünk, húsvétunk, a naptár jelzése ellenére.

Kezdjük hát és folytassuk 1967 nagyhetét itt a templomban, arcunkon és lelkünkben azokkal a vonásokkal, melyeket a mai és többi napunk tartalma vés ránk, derűsen, vagy fáradtan, kedvetlenül, vagy lendülettel eltelve, hozzánk hasonló emberek társaságában — egy órai közös vándorút ez az istentisztelet életünk országútján! —, de ígélet ragyog e parányi útszakasz fölött: az örökkévalóság hullámjává válhatnak ezek az órák, amely a magasba emel, és részletet az egyidejűség csodájában: Jézus Krisztus halála és feltámadása valóságos átélésében.

2. KIJÓZANÍTÓ KERESZT

Nagykedd. 17a. 18—21. vers

Lám, Jézus halálának rendkívül jelentős hatása volt azoknál — közéjük tartozott az emmausi országúton hazafelé tartó két férfi, Jézus tággabb tanítványi köréből —, akik hamis Krisztus-képet ápolgattak szívükben. A Messiástól az ország felszabadítását várták a római uralom alól, és Izrael népének dicső hatalomra emelését. Ne törjünk pálcát felettük, hiszen az Ószövetség messiási várakozásán végigyonul ez a nacionalista vonal is, noha úgy, hogy mindig küzdött vele az igazi messiási reményesség, amely az Úr szenvedő szolgájának alakjában érte el tetőpontját. Mégis legyünk megértéssel az első tanítványoknak Jézusról táplált sokszor kusza és zavaros gondolatai iránt; nagyon sok mai evangélikus talán még rosszabbul felelne, ha hittani kérdéseket tennék fel neki.

Jézus halálának történetileg legelső hatása, mindjárt végső sóhaját követő órákban, napokban, követői helytelen Krisztus-képének összetörése volt. Csalódtak vágyaik Jézusában. Át kellett menniük a kétségbeejtő kiábránduláson, hogy eljussanak az igazi Krisztushoz. Túlságosan földhöz tapadt, vallási és faji önzésben leledző reményeiknek teljesen, visszavonhatatlanul szét kellett foszlaniuk, máskülönben nem jutott volna hely lelkükben és életükben a valóságos Jézusnak.

Még mindig, tragikus kiábrándulásukban is prófétának vallják Jézust, tanításának és tetteinek súlya vitathatatlan előttük, de annál fájdalmasabb számukra, hogy Jézusban, mint politikai Messiásban végzetesen csalódtak. A bennük élő hamis Krisztus-kép teljes összetörését jelzik e szavaik is: „És ezenfelül ma már harmadnapja, hogy ezek történtek”.

E mögött a mondat mögött az a felfogás húzódik meg, hogy a lélek három napig még a halott közelében marad, és csak azután válik meg végérvényesen a testtől. Ezért a harmadik napon kialudt bennük minden remény a halott Jézus megelevenedésére.

Vessünk ma este néhány pillantást Jézus halálának erre az alig emlegetett, jelentős hatására: a hamis vallási reménységekből kijózanításra.

1. Jézus halála lehetetlenné teszi, hogy őt valamilyen nemzeti vagy más emberi ügy harcosává avassuk. Pedig erre mindig megvolt a hajlandóság a keresztyénségben. A régi példa: Nagy Konstantinus összevetesztette és összeelegyítette Jézust a római birodalom eszméjével. A legendás „E jelben győzni fogsz!” szemléletes illusztrációja ennek a törekvésnek: a kereszt mint csatajel, győzelemre segítő zászló. De a 20. században is vannak rá példák: elég a „Magyar hiszekegy”-re gondolnunk, vagy arra az amerikai ízű regénytémára emlékeznünk, mely Jézust szociális reformernek tünteti fel, amint járja a nagyvárosok utcáit. Ha Jézus életét, tanítását, cselekedeteit a halála felől nézzük, egyszerre elmegy a kedvünk vele kapcsolatban nacionalista vagy más szerepkörbe állítástól, sőt általában „hős”-kultuszától. Jézus szenvedésének és halálának van emberi nagysága, jó értelemben vett pátosza, de ez egészen más jellegű, hogysen kibontakozhatnék belőle bármilyen irányban a „hős” alakja.

2. Jézus halála lehetetlenné teszi, hogy az isteni gondviselés hiténél megrekedjünk. Sok vallásos ember sajátságos „mennyei biztosítóintézetnek” véli a hitéletet: templomjárásáért, imádkozásáért, adakozásáért elvárja, hogy Isten megőrizze a bajoktól, és megáldja mindenféle földi jóval. Legtöbbször nem tudatos ez az üzleties keresztyénség, de annál mélyebben ivódott bele a vallásos emberek lelkivilágába. Az ilyenek szoktak azután fordulni Isten átkozásába, amikor valami nagy baj éri őket: „hogyan tehetted *velem* ezt az Isten?”

Jézus halála — ha belegondolunk — áthúzza ezt a hamis kegyes gondolkodást. Megdöbbenően „korai” és igazságtalan halál az övé, „abszurd halál” — ahogyan nevezhetnénk mai kifejezéssel! Nem egyeztethető össze a vallásos embernek azzal az átlagos felfogásával, hogy Isten őrizze meg az övéit nagy szenvedésektől.

De ezen túlmenően: Jézus halálára olyan hangsúly esik egész életművében, hogy ezzel a gondviselés helyett a bűn kérdése kerül a középpontba. Ettől kezdve lehetetlen úgy gondolkoznia hívő embernek, hogy Istent beállítsa érdekeinek szolgálatába, befogja életének szekerébe. Isten kezd számolni velünk, és nem fordítva!

3. Az eszmék hőse és az érdek-Isten képeinek összetörésén kívül az egyház dicsőségét is szétfoszlatja Jézus halála. Az emmausi tanítványok csalódott szavában ott van ez a mondat is: „a papi fejedelmek és a mi főembereink adták őt halálos ítéletre”. Izrael népének legfőbb vallásos testülete feszítettte meg Jézust — ez olyan meghökkentő tény volt a hitű zsidó tanítványoknak, amit mi el sem tudunk képzelni. De mégis, nekünk is szól, érthetően szól, ha lefordítjuk a keresztyén helyzetre: itt az „egyház” cselekedett teljes főpapi méltóságában, ahogyan azután az egyház a keresztyénség története folyamán újra meg újra fellépett. Jézus halála óta a hívő keresztyénnek ismételt ki kellett ábrándulnia az „egyházból”, nem a szentek közösségéből, mely hitünknek tárgya, hanem az uralkodó egyházból, mely inkvizíciót gyakorolt, világi hatalomra tört, vagy — hogy az evangélikus egyházunkra is gondoljunk — az igazság és a tiszta hit büszkeségében tetszelgett.

Újra meg újra botló, Jézust halálra adó, nyomorult bűnös népe Istennek — ezzel az alázattal nézzük az egyházat, egyházunkat is, benne magunkkal együtt, s józanodjunk ki a Jézus tanítványaihoz nem méltó egyházimádatból.

Ezen az estén Jézus halála bennünk is rombolt: rombolt helytelen válaszos eszméket, de nem azért, hogy helyükön pusztá, sivár romok maradjanak, hanem hogy új hit, új látás épüljön — emberi vágyálmok helyett igazi Krisztus képe.

3. A HIT SZEREPE

Nagyszerda. 16. 22—24. 31.

Jézus életében is megfigyelhető, ami feltámadása után még nyilvánvalóbb lett: őt csak a hit ismerheti fel. Emlékezünk döntő beszélgetésére tanítványaival: „Ti pedig kinek mondotok engem?” Péter felelt a többiek nevében is: „Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia”. Jézus válasza: „... az én mennyei Atyám jelentette ki ezt neked” (Máté 16, 13—17). Még jellegzetesebb János evangéliuma közlésében: „És mi elhittük és megismertük, hogy te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia” (János 6 69). A názáreti Jézust számtalan ember látta közelről — el egészen Pilátusig. Különböző véleménnyel voltak róla, mint emberről, de csak mint emberről. Személye isteni titka csak a hit előtt tárult fel.

A Feltámadott megjelenései tovább fokozták ezt a helyzetet: nemcsak abból a szempontból, hogy a feltámadt Jézus valamennyi megjelenése kizárólag hívő emberek előtt történt, hanem azért is, mert személyének azonosítása sem volt egyszerűen a látás dolga. Mária Magdolna nem ismeri meg, a kertésznek véli, csak amikor Jézus a nevéen szólítja, akkor ismer rá (János 20, 14—16). Az emmausi tanítványokkal együtt megy az úton, leül velük az otthonukban, de nem ismerik fel, csak amikor „megnyílt a szemük”. A 16. versben a „látásuk akadályoztatott” kifejezés értelme kétféle lehet: a hitelenség zárta be szemüket, vagy az Isten. De bármelyik értelmezést fogadjuk is el, mindenképpen azt tartalmazza, hogy nem magától értetődő a feltámadt Jézus felismerése még tanítványainak sem.

Ha így volt Jézus életében és feltámadása után, hogyne lenne ez érvényes ma is, amikor szemünk és érzékszerveink már szóba se jöhetnek Jézussal kapcsolatban?! A róla szóló biztosságtévő híradás, mely megtalálható az evangéliumi iratokban és azóta is zeng az egyházban, nem fogható fel értelmünk és érzelmeink segítségével. A régebbi beidegződés révén sok vallásos ember nem vitatja létezését és istenségét, de ez még messze van a személyes meggyőződéstől. Ha pedig valaki kritikusan közeledik személyéhez, könnyen tarthatja egynek a vallásalapítók sorában, vagy akár mitikus alaknak, aki legendás képzeletből született. Egy-egy érzelmeinket megmozgató prédikációnak hatása is legfeljebb rövid időre keltheti bennünk a benyomást, mintha számolnánk az élő Jézus valóságával, de az érzelmi hullámfodor elmúltával homályba vész személye.

Rá vagyunk utalva a hitre. Ez a hit azonban nem elhívés, hanem megbizonyosodás arról, hogy ő volt és van. Olyan titokzatos lelki folyamat ez, amelyet nem lehet leírni, még kevésbé előírni. Nincs rá recept,

módszer, és nincs róla „fénykép” sem; mégis valamilyen útbaigazítást kapunk az emmausi tanítványok történetéből, hogyan jön létre Jézus Krisztus valóságának átélése.

1. Jézus Krisztusról való megbizonyosodás a róla szóló bibliai beszámolókhöz van kötve. Az ettől függetlenül misztikus út, a magunk lelkébe leszállás, hogy ott a lelkünk mélyén megtaláljuk őt, könnyen tévúttá vagy zsákutcává válhat. Az egyház múltjának nagy misztikusai előbb megjárták az egyszerű, prózai utat: a názéreti Jézusról szóló újszövetségi tudósítás ösvényét.

Lám, itt is, az emmausi tanítványok előbb *hallottak* Jézus feltámadásáról, az üres sírnál járt asszonyoktól. Nem hittek ugyan nekik, mert csak az üres sírt találták, és az üres sír — jó lenne, ha minden ellenkező irányú, megszokott hűsvéti „bizonyítással” szemben mi is felfognánk — nem bizonyítéka Jézus feltámadásának, sőt csak bonyolítja a rejtélyt, s Jézus holtteste ellopásának gyanúját ébreszti. Az asszonyok híradása mégis foglalkoztatta az emmausi tanítványokat, s lelkük mélyén, a tudatuk alatt, előkészítette őket a Feltámadott felismerésére.

A Jézusról szóló újszövetségi elbeszélések, Jézus életének eseményeiről, haláláról és feltámadásáról hangzó bizonyágtevés — innen indulhat ki lelkünkben ezeknek a régi eseményeknek mai átélése és számunkra valósággá válása.

2. A bibliai események hittel való megragadása, mai átélése *belső megvilágosodás* dolga is. *Hasonlít* — persze, ez csak nagyon emberi hasonlat — ahhoz a lelki folyamathoz, amikor valami hirtelen az emlékezetünk mélyéről felbukkan. Nem jutott eszembe eddig, hiába törtem fejem, s egyszerre csak megjelenik a gondolataim között az a bizonyos név vagy adat. A Jézusról szóló elbeszélés úgy hat rám sokáig, mint egy régi történet, de egyszerre csak megelevenedik, Jézus mintegy kilép belőle és félem fordul, én magam belekerülök annak a bibliai történésnek sodrába, Péter vagy Márta vagy az egyik lator helyére. — Hasonlít a művészi vagy tudományos ihlethez: amikor a költő gondolataiban egy vers sorai követelőzően, még kissé formátlanul és hibásan, de már ott lüktetnek; vagy amikor a kísérletező tudós agyában az eddig rejtett összefüggés hirtelen felbukkan, s megvan a felfedezés. Jézussal kapcsolatban ez a varázslás a hit ébredésének pillanata, amikor felfedezem: az én Megváltóm... az élő Krisztus... értem halt meg...

Ezek azonban csak bicegő hasonlatok, amelyek nem tudják megmagyarázni, mi történik egy-egy lélekben, amikor Jézus élete, halála, feltámadása személyes meggyőződésévé lesz. Az evangélista ennyit tud mondani erről a folyamatról: „megnyílt a szemük és megismerték őt”. A belső látás, a hit keletkezését jelzi ez a kifejezés, amelynek passzív szerkezete Istenre mutat. A Szentlélek hozza el ma is ezt a belső megvilágosodást, a lélek szemének megnyílását, a Jézusról szóló elbeszélések nyomán, élete eseményeinek hallása, olvasása kapcsán.

Az emmausi tanítványok esetében sem a feltámadt Jézus testi jelenlétén volt a hangsúly. A hit felvillanásában ismerték fel a velük együtt ülő vándorban. A következő pillanatban már el is tűnt előlük. De ők már ekkor is bizonyosak voltak abban, hogy él. A görög kifejezés pontosabban így hangzik: „láthatatlanná vált számukra”. Tehát ugyanazt jelzi, ami a mi helyzetünket is jellemzi: ő láthatatlanná lett előttünk. Jézus mai valóságossá válásához még ez az egyetlen pillanatnyi „testi” találkozás sem kell (láttuk, hogy az emmausi tanítványoknál is mennyire nem

a testi látáson, hanem a belső megvilágosodáson, a felgyúlt hiten fordult meg ez a felismerés)! Nem arról van szó, mintha csak szem- és fülélmény révén mehette végbe, tehát a mi helyzetünkben úgy, hogy valakinek Jézus álomban vagy vízióban megjelenik. Egyszerűen bizonyosság tölt el: Jézus valóban értünk szenvedett, ő valóban él, nem mulandó ember, aki rég elporladt, hanem Isten. Megnyíló belső szemek — ez a hit szerepe.

A távoli bibliai történes, különösen is Jézus halála és feltámadása vagy mai, valóságos, mély átélésünkké, meggyőződésünkké lesz, s ezt a hit közvetíti, vagy pedig életünk akár a templom állandó közelségében is úgy fut mérhetetlen lelki messzeségben Jézustól, mint ahogyan ballag mellette a két emmausi tanítvány: egy méterre tőle, s mégis csillagtávolban. „Küldözzük a szem csüggedt sugarát, S köztünk a roppant, jeges úr lakik!” (Tóth Árpád) Amíg el nem jön a megismerés, énünk egészét átható megismerés órája!

4. Ő AD

Nagycsütörtök. 28—30. vers

Nagycsütörtök estéjén jutottunk ehhez a részlethez. Ne tagadjuk, a hangulata magával ragadó. Útközben a két tanítvány szívét megnevezhetetlen melegség járta át, míg Jézussal beszélgettek, s most amikor hazértek, az ismeretlen idegen pedig tovább akar menni, vágy támad bennük, megmagyarázhatatlan, de erős óhaj: bárcsak még velük maradna! Meghívják otthonukba.

És akkor jön egy rendkívüli fordulat: a vendégből, egyik pillanatról a másikra, házigazda lesz. A poros vándorból, az otthontalan bujdosóból, az örök idegenből a földön, akinek sem hajléka, sem asztala, sem vacsorája, felmagasodik a mindenek Ura. Nem először tapasztalták meg ezt Jézusnál. Így történt a több ezer ember megvendéglésénél, ahol alig volt valami kevés ennivalójuk, mégis Ő osztott, kifogyhatatlanul, mindenki jóllakására és meglegedésére. Így történt az utolsó vacsorán is: Ő rendelkezett a ház felől, ahol elköltözték, és Ő — akinek semmije sem volt — gyakorolta a házigazda feladatát, adta mindegyiküknek a kenyeret és a bort. Most ez az ismeretlen ugyanezt teszi: ő veszi a kenyeret, áldja meg és adja nekik. A teljhatalomnak és az ajándékozásnak erőlt az egybekapcsolt mozdulatáról ismerik fel.

Lehet, hogy ennek a mozdulatnak emlékeztető és felismerhető hatásához hozzájárult — egyes írásmagyarázók utalnak rá — az asztali áldásnak a formája, amelyet egyedül Ő használt, aki nem mindnyájunk közös Atyjáról, hanem az ő mennyei Atyjáról szólt. De ha így volt, csak még jobban aláhúzza a mozdulat nagyságát: Őve a hatalom és az Istenhez fűző páratlan fiúi viszony, és mégis mindig Ő ad.

1. Így tűnik elénk ezen az estén az *úrvacsora*. Nem csupán azért, mert nagycsütörtök estéjét ünnepeljük. Az emmausi tanítványok történetének e ma esti részletén már eredetileg is áttizott az úrvacsora körvonalára, amint azt Lukács evangéliuma elbeszéli. Ahogyan az emmausi tanítványoknak megtörte Jézus a kenyeret és közösségben volt velük, ezen a tudósításon átfénylik az úrvacsora gyakorlata az ősi keresztyén gyülekezetekben. Megszólal benne az a bizonyosság, hogy amikor eszik a

kenyeret és veszik a poharat a hálaadás szentségében, a feltámadt, élő Jézus éppen olyan valóságosan velük van, mint az utolsó vacsorán vagy az emmausi vacsorán.

Jézus utolsó földi ajándékaiként maradt az egyházra az úrvacsora. Ő ad neki, a „történeti” Jézusnak köszönhetjük ezt a mély, titokzatos cselekményt az egyház életében, valahányszor csak részesülünk benne. — További értelemben is jelentkezik az úrvacsorában az a tény, hogy Ő ad: az úrvacsorában önmagát adja. Hagyjuk most nagycsütörtök estéjén a felekezeti vitákat az úrvacsora értelmezéséről, és örüljünk annak a közös felismerésnek, amely keresztyénység sok ágát összekapcsolja: az úrvacsora vétele valamilyen módon az élő Jézus Krisztussal egyesülés, közösség alkalma. Az anyaszentegyház és benne ez a mi ma esti gyülekeztünk átéli annak örömét, hogy Jézus az úrvacsorában önmagát adja nekünk, az ő szeretetében, bocsánatában, erejében részesülünk. Ezzel a há-lás lélekkel vegyék ma este minél többen az ostyát és a bort.

2. *Égész földi életét* is áthatja ez a most megfigyelt tény: *Ő ad*. Szétosztotta magát az emberek között. Egy adott helyen s időben belevetette magát az emberi nyomorúságon segítésbe: gyógyította a beteget, tanította szeretetre az embereket, megbocsátotta a bűnöket, visszaadta az életnek a halottakat, és megmutatta az Istent, az Atyát. Adott és adott! Adott bort a kánai menyegzőn az ünneplőknek, és adott kenyeret a pusztában az éhezőknek. Adott reménységet a haldokló latornak.

A keresztyén hit Jézusban ma sem szűkebbé, nehezebbé akarja tenni az életünket, hanem teljesebbé, szélesebbé, gazdagabbá, reménysége-sebbé. Jézus nem elvenni akar tőlünk — akik az Ő követését aszketi-kusan magyarázták, félreismerték őt —, hanem adni az egész életet, az egész emberséget, több örömet és szabadságot. Ha készek vagyunk tőle elfogadni ajándékát, meggazdagodva távozzunk az istentiszteletről, mert Ő ad. Amint szép úrvacsorai imádságunkban mondjuk: „Add meg most mindenkinek azt, amire szüksége van: a kételkedőnek hitet, a gyengének állhatatosságot, a keményszívűnek megtérést, az elesettnek új erőt, az aggodónak megnyugvást és a szomorkodónak vigasztalást”.

3. A kenyeret nyújtó kézmozdulat — melyben egész élete, halála, feltámadása benne van, mint egyetlen gesztusba sűrített tartalom — *övéi-nek útját* is megjelöli. Ez a feladatunk. Nem a sok imádkozás, sem különböző vallási vagy önsanyargató teljesítménnyel Isten tetszésének keresése, hanem — adás az embereknek. A keresztyén hívő életében a lemondás is csak ezért történik: másokért. Az az emberi élet, amely adni akar, megtalálja ennek állandó gyakorlati útját azon a helyen, ahová Isten helyezte, a körülvevő emberi közösségekben, a feladatokban, amelyeket a hétköznapok, a társadalom, a kor — ezeken keresztül Isten — eléje helyez.

Az úrvacsora ma este úgy jelent meg előttünk, mint a feltámadt Jézussal való közösség alkalma. Ez volt az emmausi tanítványok vacsorája is. S ez a nézőpont éppen ma, nagycsütörtök estéjén bevilágít az utolsó vacsora mély értelmébe: az úrvacsorát azért kapta örökségül az egyház minden következő nemzedéke, hogy vétele ne csak Jézus halálára emlé-keztetést jelentsen, hanem a szem elől eltűnt Feltámadottal való kapcsolatot bizonyosságát és valóságát

5. A KERESZT TITKA

Nagypéntek. 25—27. vers

Itt a feltámadt Jézus értelmezi halálát két tanítványának. Az evangéliumok egyébként is Jézus feltámadásán át néznek halálára; különösen János evangéliumában ragyog ebben a dicsőséges fényben a golgotai kereszt. De ezen az estén a felolvasott bibliai verseknek már az alap-helyzete is húsvét utáni. Gondolatban odacsatlakozunk a két emmausi tanítvány mellé, amint húsvét napjának késő délutáni óráiban mennek Jeruzsálemből hazafelé, s mellettük az akkor még ismeretlen vándor, a feltámadt Jézus magyarázza az Ószövetségnek az eljövendő Messiásra vonatkozó helyeit.

1. Jézus szemrehányása az Ószövetséggel kapcsolatos értelmetlenségükre és lelki nehézségükre vonatkozik (25. v. „tudatlanok és lusta szívűek” a prófétai szó hívő megértésére). Írásértelmezésük hiányosságából ered, hogy nem tudják beilleszteni gondolataik közé a Messiás szenvedését és halálát.

A Szentírást nekünk sem szabad felületesen, „rutinnal” tanulmányoznunk. Ez szól lelkészeknek és híveknek egyaránt. A *felületeség* azt jelenti, hogy sajnáljuk a szellemi fáradságot a Szentírás alapos, teológiai magyarázatába való behatolástól. Ez gyülekezeti tagoknál úgy jelentkezik, hogy a prédikációtól csupán könnyű gondolatokat és érzelmes hangulatot várnak —, bár néha mi lelkészek is lebecsüljük a gyülekezet értelmi színvonalát. Igehirdetőknak és igehallgatóknak egyre inkább irányt kell venniük arra, hogy a Szentírás szövegét az írásmagyarázati tudomány mai eszközeivel közelítsék meg, máskülönben ásataggá, avulttá, unalmasá, sőt egyes esetekben naivvá és mosolyt keltővé válhat a mai gondolkozó ember előtt a prédikáció.

Ezt a szellemi erőfeszítést az igehirdetőnél és igehallgatónál a biblíamagyarázás *rutinja*, megszokott fordulatai nem pótolhatják. Jézus kifogásolja a „lusta szívet”, azt a lelkületet, amely nem tud elég rugalmas lenni, hogy új látást fogadjon magába, és frissen, fogékonyan rezdüljön arra, ami régi, megszokott vallási gondolataihoz képest meghökkenítő és újszerű. Mi még nagypénteken sem ringathatjuk magunkat abba a téves elképzelésbe, hogy már úgymint mindent tudunk Jézus Krisztus haláláról, újat és mást nem kaphatunk, csak ismert lemezeket forgathatunk és hallgathatunk róla.

Nagypénteken az emmausi tanítványok értetlenségéből a mai hívő nemzedék számára az a tanulság következik, hogy egyoldalú, felületes és teológiátlan Szentírás-használat ugyanúgy hamis hithez vezethet, mint náluk. Jól tesszük, ha alázatos, figyelő tanítványokként próbálunk most belemélyedni Jézus halálának értelmébe, s rájövünk, milyen nagy rejtély, isteni titokkal állunk szemben.

2. A feltámadt Jézus nyilván olyan íráshelyeket vett elő a két emmausi tanítványnak, melyek szenvedése során fényt hintettek útjára. Az evangéliumok szenvedéstörténetében a következő helyekre történik utalás: 22. zoltár (Márk 15, 34), 110. zoltár (Lukács 20, 41—44), Zakariás 13 (Máté 26, 31), Zakariás 9 és Jeremiás 31 (Máté 26, 28), Ézsaiás 53 (Lukács 22, 37). Ezekről tudjuk, hogy Jézust életének utolsó időszakában különösen is foglalkoztatták. Ezekből és más szakaszból, de az *egész* Ószövetségből értette meg Jézus élete és működése közben, hogy a Messiás

útja szenvedés és halál. Most ezt a világosságot adja tovább itt két tanítványának.

Ez közelebbről kettőt jelent:

a) Jézus halála nem elszigetelt esemény az életében, hanem szorosan hozzátartozik egész messiási életútjához. Ő nem a politikai messiás útjára lépett, noha éppen Galilea — fő működési területe — volt a zélótizmus fészke, hanem a szolgáló, az embereknek Istenhez való viszonyát rendező és életüket így megújító messiási vonalat vitte — ez már magában rejtette a szomorú véget.

Az embereknek nem kell egy ilyen típusú messiás. Most ne másokra gondoljunk, hanem magunkra. A bennünk rejlő gyarló, bűnös „emberi”-t nem tudja lelkesíteni és kielégíteni a szelídség, a szeretet, Isten, Isten eljövendő országa — Jézus nagy témái. Próbáljuk szembesíteni magunkat, legbensőbb énünket Jézus halk szavú, türelmes, tűrő, az elesettekhez fáradhatatlanul lehajló, a mennyei Atyáról beszélő alakjával, amint itt járt a földön: talán megérezzük, hogy a Jézus által választott messiási életút nemcsak a korabeli zsidóság várakozásainak nem felelt meg, hanem a mindenkori ember is elutasítja magától. Jézust, úgy amint megjelent, a bűnös emberi természetünk nem vállalja — erre a bűnbánó önvizsgálatra késztet Jézus halálának messiási életútja egészébe való állítása.

b) Jézusnak az emmausi tanítványokhoz intézett összefoglaló magyarázata nem ad „magyarázatot” a halálára: 26a. vers. Csak ennyi a felelet a miért-re: ez volt Isten régi akarata; ez az Isten által megszabott messiási hivatás. Ez a magyarázat-nélküliség meghagyja Jézus halálát annak, amiről legtöbbször megfedezünk: isteni titoknak, misztériumnak.

Van annak is helye, hogy Jézus halála jelentőségét magunk elé idézzük: bűnbocsánatunkat, örök életünket szerezte meg, megváltotta a világot a bűntől, haláltól, kárhozattól, mutatója lett Isten örök szeretetének. De most, ma, az emmausi tanítványok figyelő alakja mellé állva 'ne Jézus halálának „hasznairól”, áldásairól gondolkozzunk. Egyszerűen boruljunk le némán, csendben a titokzatos esemény láttán: a keresztfán „meghalt az Isten”. Nekünk, embereknek, akiknek a szenvedés olyan fájdalmas valóság az életben, és a halál létünknek feloldhatatlan kérdőjele, elűzhetetlen végzetes árnya, csak szent megrendüléssel lehet imádnunk az Istent, aki embermentő és üdvözítő tervébe ezt a legsúlyosabb eseményt is beiktatta, hogy végső soron miért, azt majd az Isten titkainak eljövendő teljes nyilvánvalóvá válása árulja el. Az emmausi tanítványok töprengő kérdése megmarad addig örök kérdésnek: hogyan szenvedhetett és halhatott meg a Messiás, aki Isten volt? Miért, mi okból kellett ennek így történnie? Nincs válasz, azon túlmenően nincs, hogy Isten döntött így, ő akarta, s évszázadok messiási próféciai mutatnak halványabb vagy erősebb vonallal a Kereszt felé.

3. Ma nagypéntek ünnepén, tehát az első nagypéntekre emlékező évfordulón már nem halott Jézust ünepelünk! „... és bemennie a dicsőségébe!” (26b. vers) Az emmausi országút Krisztusa megelőző halálát nyomban összekapcsolja feltámadásával, sőt annak következményeivel a 26. versben. Éppen nagypéntek estéjén jó nekünk arra figyelniük, hogy halála kapu volt a „dicsőségbe”. A magyar dicsőség szó félrevezető azal kapcsolatban, amiről Jézusnál szó van. A Jézusnak feltámadásával osztályrészévé lett „dicsőség” nem azt jelenti elsősorban, hogy övé most a magasztalás és a hódolat, hanem azt, hogy isteni létformáját vette fel,

„istenségébe” lépett be. Isteni sajátosságának (a doxa: isteni „Wensart”) egy vonása a láthatatlanság, amint az emmausi tanítványok nyomban megtapasztalták. A láthatatlanságból lépett ki a feltámadott Jézus Krisztus, valahányszor megjelent tanítványainak, s ugyanoda távozott: „eltűnt előlük”, szó szerint „láthatatlanná lett előttük”, amint erre már egyik előző estén felfigyeltünk.

Nagypéntek a mi számunkra sohasem magában létezik, nagypénteken már túl vagyunk; az emmausi tanítványok megrekedtek benne, de Jézus éppen kiemelte őket ebből a kátyúból. A megfeszített Krisztus — végérvényes múlt, a megdicsőült, istenségében láthatatlanul jelenvaló Krisztus — ez az örök jelen. *A Kereszt legnagyobb titka éppen az, hogy Ő él.* Nagypéntek: az élő Krisztus halálára emlékezés!

Nagypénteket most úgy ünnepeljük igazán, hogy a meghalt, de élő és jelenlevő Krisztusnak hódolunk. E nap hagyományos szomorú hangulatának csak annyiban van jogosultsága az egyházban, mint amikor nagy szenvedéseken átment, de már egészséges szeretünk fájdalmas napjaira gondolunk vissza együttérző szeretettel. E hasonlat hiányos, mert Jézussal kapcsolatban a halál rettenetes, és általunk még át nem élt ínségét is bele kell vonnunk az együttérző, hálás visszaemlékezésbe. De a mai nagypéntek már nem a meghalt, hanem az élő Jézus ünnepe: őt dicsérjük és magasztaljuk azért, hogy elszenvedte a halál börtalmát értünk. Nagypéntek este ugyanaz a helyzetünk ma, mint volt az emmausi tanítványoknak az első húsvét estéjén: a megfeszített, de feltámadt Krisztussal vagyunk együtt ezen az istentiszteleten, aki ugyan láthatatlan szemünknek, de itt van, hiszünk Benne és imádjuk Őt! *Zathureczky Sámuel* győri kántornak (1760—1836) éneke nagyon szépen és mélyen fejezi ki, ami itt történik a templomban a feltámadt Jézus halálára emlékezve: „*Dicsőült Főnk, Kínos végóráját* Jer hivek, vizsgáljuk, S ebben csudás Szerelme próbáját Imádvá háláljuk, Hogy értünk az élet bajait, Kínos halála fájdalmait Elszenvedé.”

6. AZ ÉGŐ SZÍVTŐL A HÚSVÉTI HITVALLÁSIG

Nagyszombat. 32—35. vers

Nagyheti istentiszteleteinken elérkeztünk tegnap este a megfeszített és feltámadt Jézus Krisztus láthatatlan isteni jelenvalóságáig. Két kérdés van hátra: 1. *Hogyan* lesz Jézus láthatatlan isteni jelenvalósága a mi számunkra valóság, bizonyosság, megtapasztalt igazság? 2. *Mit vált ki* belőlünk az ő láthatatlan jelenléte?

1. Az emmausi tanítványok története — Lukács evangélista elbeszéléséből nyilvánvaló — azt a gyakorlati jelentőséget tartalmazta saját kora keresztyén gyülekezeteiben, hogy a hirdetett ige, a Szentírás magyarázása és az úrvacsora az az alkalom, ahol a láthatatlan, élő Krisztus megbizonyítja jelenlétét. Ez a bibliai történet — nem későbbi egyházi magyarázat alapján, hanem — már eredeti fogalmazásában és értelmében túlmegy közvetlen, elsődleges jelentésén, és szimbólummá, jelképpé is válik. Az elbeszélő világossá teszi, hogy a meghalt és feltámadt, „dicsőségébe” ment Jézus Krisztus a Szentírást megszólaltató igehirdetésben és a kiosztott úrvacsorában jön el övéhez.

Amikor Jézus — még mint ismeretlen vándor — az emmausi úton magyarázta az Ószövetség messiási próféciáit, a tanítványok „szíve égni kezdett”. Ez a bibliai kifejezés a Szentlélek hitet gyújtó, megvilágosító munkáját jelzi (Zsolt 39,4: „Fölhevült bennem a szívem, amíg elmélkedtem, tűz gyúlt föl bennem” — és imádságot fakasztott a zsoltáríró ajkán.) A láthatatlanul ma jelenlevő Krisztus is a Szentlélekkel gyújtja lángra szívünket, ébreszti, élteti hitünket, miközben az igehirdetés, a Szentírás életünkhöz szóló magyarázata, hangzik.

És amikor az emmausi tanítványok az elbeszélés végén kifejezetten azt mondják, hogy a „kenyér megtöréséről” ismerték fel Jézust, ez Lukács evangéliuma keletkezési korában is már határozott ujjmutatás az úrvacsora jelentőségére: itt találkozunk Krisztussal.

Sőt ez a mozzanat, a „kenyér megtörése” az emmausi otthonban, az úrvacsoránál *tágabb jelzéssel, szélesebb mutatóval* is rendelkezik a mi számunkra. Nekünk ilyen fizikai jellegű emlékeink nem lehetnek Jézusról, mint amire ők emlékeztek vissza Jézus életéből, de hasonló folyamat lejátszódhat lelkünkben. *Beülünk a templomba és megszólal az orgona:* az orgonaszó a hitbeli emlékrögök sokaságát hozhatja bennünk izzásba, dallamok énekszöveg foszlányokat idéznek fel, melyek ismerősek, és a százszor is énekelt éneksorok emlékényaga összefuthat egyetlen pontba, hogy áttörje lelkünkben a megszokás, a közöny falát, s közel hozza szívünkhöz, átéléssé varázsolja bennünk annak az éneksornak tartalmát. Lehet az *istentiszteletnek más olyan részlete*, akár egy liturgikus mondat, vagy prédikáció és imádság kis részlete, amely emlékeztet ébreszt, a múltunkat vagy annak egy darabját sűríti össze és így ejti rá teljes súlyával lelkünkre: itt is emlékek dolgoznak, saját életünk emlékei, vétkek, elhibázott utak, csalódások, félresikerült reményeségek, vagy nagy megtapasztalások, boldog események, s ez a lelkünkben hirtelen összeálló múltbeli élményanyag lesz az a bizonyos kémozdulat, amely áttöri a belső szem hályogját.

Jézus Krisztus láthatatlan isteni jelenvalósága az igében és az úrvacsorában, az istentiszteleten megtapasztalható lesz minden idők keresztyén nemzedékének a Szentlélek munkája által. Ma is, nekünk is!

(Felhívom ezeket a sorokat készüléskben felhasználó lelkésztestvéreim figyelmét, hogy a sorozat 3. estéjén, nagyszerdán a Jézusról szóló elbeszélések az életéről, szavairól, tetteiről elhangzó bizonyágtétel került elő, mint a mai Jézushoz vezető út, itt pedig általában az ígéről van szó, a szélesebb értelemben vett igehirdetésről. A 4. estén, nagycsütörtökön az úrvacsora már részletesen szerepelt mondanivalónkban, ezért itt csak röviden érintjük, mégpedig az igével és az istentisztelettel összefüggésében. Viszont ott a „kenyér megtörésének” emlékeztető mozzulatát nem kísértük tekintetünkkel tovább, messzebb, a széles értelemben vett emlékébresztésnek — fenti utolsó előtti hosszabb bekezdésünkben kifejtett — jelentőségéig. Ezek a megjegyzéseim azt a célt szolgálják, hogy sorozatunknak ez a néhány találkozó pontja az igehirdető készülésében világosan elkülöníthető legyen.)

2. Az emmausi tanítványok nyomban visszatérnek Jeruzsálembe, ott a 11 tanítvánnyal és a tágabb tanítványi körrel találkozva, kölcsönösen elmondják tapasztalatukat: az Úr bizonyosan feltámadt! A nagyhét eseményei a gyülekezet húsvéti hitvallásába torkollnak.

Az egész elbeszélés amelyen végig mentünk ezen a nagyhéten: az első keresztyénség vallástétele Jézus feltámadásáról. Belőle nemcsak az evan-

gélísta biznyságtétele szól, hanem benne az első és második keresztyén nemzedék hite, meggyőződése fejeződik ki. S az így megvallott hitben két bizonyosság fonódik össze. Egyrészt az a tapasztalat, hogy az első húsvét után egy bizonyos időközön belül Jézus tanítványai találkoztak a Feltámadottal, látták, hallották őt; másrészt az a későbbi, folytatódó megtapasztalás, hogy Jézus Krisztus az igében és az úrvacsorában nem kevésbé valóságosan jelen van mint élő Úr.

Jézus feltámadásának és jelenvalóságának ezt az egymásba folyó ketős bizonyosságát adhatjuk mi is tovább mint a hit legnagyobb felfedezését: Jézus él! Ezt a vallomást nemcsak prédikációban és egyszerű hétköznapi beszélgetésben tehetjük meg, különböző szavakkal, többféle módon, hanem ez a bizonyosság átsugárzódhat életünkön, mert áthatja szeretetünket, munkánkat, reménységünket, az emberi közösségekben végzett szolgálatunkat, gyászunkat, halálunkat.

Veöreös Imre

Hűség Istenhez és népünkhöz egyházunk történelmében

címen jelent meg

Dr. Ottlyk Ernő új könyve.

A 400 oldalas könyv ára:

82,— forint

Kapható: Evangélikus Sajtóosztály,

Budapest, VIII., Puskin u. 12.

HALOTTAINK

Szomorú szívvel emlékezem sajtómunkánk két nagy halottjára, Gádor Andrásra és Friedrich Lajosra.

GÁDOR ANDRÁS az Evangélikus Élet felelős szerkesztője, 1914. december 23-án született Tatabányán. Elemi iskolai tanulmányait a helyi iskolában végezte. Négy elemi elvégzése után, 1925 őszén a tatabányai katolikus rendi gimnáziumba került, ahol 1933-ban kitüntetéssel érettségizett. Teológiai tanulmányait még ennek az esztendőnek az őszén megkezdte a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem Hittudományi Karán. Tanulmányait végig kitüntetéssel végezte és 1937. június 13-án végszigorlatát is kitüntetéssel tette le. D. Kovács Sándor a dunáninneni egyházkerület püspöke 1937. december 12-én szentelte lelkésszé a hegyeshalmi evangélikus templomban, majd Székesfehérvárra helyezte segédlelkésznek. Innen 1939. április 1-ével Győrbe került, majd 1940. októberétől kezdve Fábiansebestyénbe helyezték segédlelkészi szolgálatra. 1941 őszén Budapestre került, mint segédlelkész és a következő esztendő elején már mint önálló hitoktató végzett egyházunkban szolgálatot. 1951. szeptember 1-től kezdődően a Bányai Egyházkerület (majd ennek utódjaként a Déli Egyházkerület) püspöki titkára. Ebben a megbízatásban már kitűnik széles látókörű ismerete és tájékozottsága. 1953. áprilisától kezdve az angyalföldi gyülekezet lelképásztora. Gyülekezeti lelkészi munkája mellett 1959 óta az Evangélikus Élet felelős szerkesztője és kiadója volt haláláig, 1966. október 18-ig.

Gádor András azok közé a lelkészek közé tartozott, akik a „legmagasabb” szószékre jutottak föl, az írott betűn keresztül prédikáltak és tanították nemcsak egy-egy gyülekezet, hanem a magyarországi evangélikus egyházunk népét is. De ezen túlmenően, az országhatáron túl is igen áldott szolgálatot végzett. Nehéz lenne ebben a néhány sorban Gádor András munkásságát méltatni. Hiszen nincs olyan terület egyházunk sajtómunkájában, ahol írásával ne találkoztunk volna az elmúlt évek során. Igehirdetései a mai kérdések tisztá és világos kérdésfeltevésétől izzottak, tanítójellegű írásaiban a reális egyházi életünket vette bonckés alá. Mindezek nagy értékei elmúlt esztendőnk sajtójának. De különösképpen is nagy értékeket jelentettek mind a lelkészek, mind pedig az olvasók számára azok a világosan megfogalmazott, de ugyanakkor egyértelműen a teológiánkból kisarjadzó írásai, amelyekben világméretű kérdésekhez nyúlt.

Hosszú betegsége alatt, de életének utolsó napjaiban sem feledkezett meg szívügyéről, az egyházi sajtóról. Halálával fájdalmas veszteség érte lelkészi karunkat és egyházi sajtómunkánkat.

*

Sajtószolgálatunk másik nagy halottja, **FRIEDRICH LAJOS**, az Evangélikus Élet tördelő-szerkesztője, a Sajtóosztály iratterjesztője.

Friedrich Lajos lelkészcsaládból született, 1907. április 24-én Baján, ahol édesapja a kis bajai gyülekezet lelkésze volt. Gimnáziumi tanulmányait Miskolcon végezte, majd Sopronba került teológusnak. 1930. július 8-án avatta lelkésszé Győrött D. Kapi Béla püspök. Lelkészi szolgálatát Körmenten kezdte el, majd Kecskemétre került. Ebben a szórványgyülekezetben kezdetben mint segédlelkész, majd mint gyülekezeti lelkész közel huszonkét esztendőt töltött el, amikor is 1953. május 10-én az egyházvezetőség megbízta a Lelkésznevelő Intézet vezetésével. Itt 1956. október 31-ig végzett szolgálatot, majd 1957. március 1-től kezdődően a Sajtóosztályra került. Itt dolgozott haláláig, 1966. december 16.-áig.

Szerető szívű ember, kedves munkatárs, jó teológus, remek stílusú író volt Friedrich Lajos. Mesterien tudta kezelni a tollat. Egyetlenegy cél vezérelte: mindig csak a szívét akarta adni. Prédikációi „szívhez” szóltak, írásaiban önmagát adta. Prédikációs kötetei, írásmagyarázatai, hosszabb és rövidebb tárcái, novellái gyöngyszemei jelenkori egyházi irodalmunknak.

Az Evangélikus Élet karácsonyi számának nyomdai tükrét készítette, amikor rosszul lett. Kiesett kezéből a toll. Néhány óra múlva már nem volt köztünk, akik vele együtt dolgoztunk, akik szeretünk és akitől nagyon sokat tanultunk.

Életének utolsó hónapjaiban közeli munkatársam lettem. Együtt jártunk a nyomdába és együtt izgultunk, vajon szép lesz-e az Evangélikus Élet külalakja. Láttam fáradtan és a rosszulletben is ott állni az ólombetűk mellett. Fáradhatatlan volt, dolgozott, mintha makkegészséges lenne. Utolsó írásaiban is teljes egészében önmagát adta. Betegségének élményeiről írt, mert még a kórházi ágyon sem szűnt meg mindig figyelő és mindent rögzítő fantáziájának csapongása.

A Lelkipásztor „Naplómból” című rovata kedves rovata volt. Most amikor e néhány sorral elköszönünk tőle és megemlékezünk róla, akkor bevallhatjuk mi, lelkészek is, hogy bizony nekünk is nagyon kedves rovatunk volt az, amely Friedrich Lajos igei gondolatait hozta írásztalunkra.

k. á.

NAGYCSÜTÖRTÖK

Mt 26,20—30

A textus Jézus és a tanítványok utolsó asztali együttlétéről számol be. A szinoptikus evangéliumok néhány kisebb eltéréstől eltekintve hasonló módon írják le az eseményt. Ez az utolsó együttlét egyúttal a pászkavacsora elfogyasztásának ünnepélyes alkalma is. Jézus tudatosan időzítette erre a dátumra búcsúvételét és halálra adatásának kezdetét. A régi szövetség ünnepélyes keretei között, személyében az új szövetség egyszer s mindenkorra szóló nagy áldozata van jelen. A régi szövetség helyébe lép az új, Istennek az idők teljességében kötött és az eszhatologikus gyülekezettel kötött szövetsége. Mindhárom szinoptikus kiemeli az új szövetség és Isten országa között fennálló összefüggést. Lukács még külön hangsúlyozza ezt.

A vacsora kereteit az ősi páska külsőségei adják, tartalma azonban tökéletesen új. Jézusnak a páska liturgiájából vett szavai és cselekedetei nem a múltba mutatnak vissza, hanem önmagára és Isten országának azokra az eseményeire, amelyek az ő áldozata által fognak megvalósulni.

Az úrvacsora „megmagyarázása” túlmegy az egzegézis feladatán, de az emberi értelem területén is. Jézus testének és vérének vétele az úrvacsorában mindig is titok marad. Azt venni és érte hálát adni a hit dolga. Célunk itt csak annyi lehet, hogy az úrvacsora szereztetésének körülményeit és az események felfogható összefüggéseit felfedjük. Nagycsütörtöki bizonyosságtételünk nem nyugodhatik más alapon, mint nagycsütörtök éjszakájának textusunkban foglalt, megtörtént eseményén.

Tekintve, hogy jelen munkánk elsősorban igehirdetési előkészületnek készül, feleslegesnek tartanám a kronológiai és szövegkritikai kérdéseknél való hosszabb időzést.

A TEXTUS

Az elfogatást megelőző pászkavacsorán együtt van a tanítványi kör. Jézus adott utasítást a vacsora előkészítésére, ő jelölte meg a helyet is. Ezzel bebizonyította, hogy nem vonja ki magát népe kultuszi közösségéből és Isten akarata alól sem, amely ezt a közösséget létrehozta. Bármilyen szokatlan, sőt megdöbbentő és botránkoztató a magatartása és az igehirdetése, mindig abban a tudatban jár el, hogy összhangban van Isten akaratával.

A vacsora elején, a páska rendtartása szerinti első pohár bor utáni előételek fogyasztása közben teszi Jézus a bejelentést, hogy áruló van a tanítványok között. (21. v.) A bejelentést az ámen legő ünnepélyes formula vezeti be. Ez nemcsak azt fejezi ki, hogy Jézusnak biztos tudomása van az ellene készülő teryről és az abban segédkező tanítvány kilétéről. Tudja a tervet, de áll elébe, még pedig úgy, hogy kiszolgáltatja magát az

árulónak és felbujtóinak. Ami készül ugyanis, nemcsak aljas emberek manővere, hanem egyúttal Isten akarata is. Ezért nem követi a bejelentést Jézus részéről semmi jele annak, hogy a tervet meg akarná akadályozni. Ez az istentelen szándék éppen beleillik Isten tervébe. Ő az, aki valójában az emberek kezébe adja az Emberfiát. Félelmetes és titokzatos dolog, hogy az ellene szótt tervek valóra váltásának első lépését éppen a 12 közül teszi meg valaki, de Jézus ünnepléses szavai szerint Isten tervébe vág az ügy.

Az áruló tanítvány szerepét és tetteinek indító okát sokféleképpen magyarázták már. Mondják, hogy kényszerhelyzetet teremtve így akarta Jézust a nyílt messiási fellépésre bírni. Más vélemény szerint fanatikus zélóta volt, aki kiábrándult a tehetetlen, ezért hamis messiásból. Bármi volt is az oka e tettnek, Jézus szigorúan elítéli. Nem jelzi előre a bűntetést, de az átokszerű szólásmondás „jobb lett volna, neki ha meg sem születik” súlyos következményeket sejtet.

Figyelmet érdemel a tanítványok bizonytalansága a bejelentés után. (22. v.) Kérdésük arra vall, hogy lehetségesnek tartották, hogy, ha nem is szántsándékkal, Jézus árulójává váljanak. Emellett úrrá lett rajtuk ismét a megdöbbenés a Mestert fenyegető veszély miatt. Ezt érezték, valahányszor a szenvedéséről voltak kénytelenek hallani.

Jézus különös módon leplezi le az árulót. A neve említése helyett egyszerre nyúl vele a tálba. (23. v.) Ezzel különös hangsúlyt kap valami. Aláhúzza először is azt, hogy Jézus a legmeghittebb közösséget, az asztalközösséget vállalta tanítványaival. Az együtt elköltött páskavacsora különösen is kiemeli a résztvevők összetartozását. A páskát ugyanis családonként, a legbensőségesebb közösségben ünnepelték. Akik ezen az alkalmon együtt voltak, azok kapcsolata szinte a vérségi kötelékkel ért fel. Hogy Jézus vállalta ezt a közösséget, az többet jelent annál, hogy ilyen közel engedett magához néhány embert. A szinte taláломra összeválogatott és elhívott tanítványok sokfélesége és a szent 12-es létszám jelképezi a közösséget mindazokkal a „sokakkal”, akikről a 28. v. beszél. Vállalta a világot. Nem a szokásos módon, hogy ami szép és jó benne az jöhet. Így az ember néz a világra. Ő osztozik az emberrel a rosszban és a bűn terhet veszi magára. Az áruló tettét tehát még inkább beárnyékolja a leplezés módja, mert nyilvánvalóvá válik, hogy azt árulja el, aki a legbenső bizalmára méltatta és testvéri közösséget vállalt vele. Jézus tehát tisztában van az áruló kilétével, de nem zavarja el az asztaltól. A Getsemáné kertjében is túri, hogy a legszorosabb kapcsolat jelét, a csókot használja fel eláruló jelként. A hangsúlyozott egyszerre mérítés és a csók aróll tesz bizonyosságot, hogy Júdás egy felé irányuló határtalan bizalommal élt vissza és egy felajánlott tökéletes közösséget tagadott meg. Egyébként alkalom sem lett volna ilyen intim jelenetekre. Így megérthető az is, hogy az áruló olyan rettentő büntetés elé néz, noha cselekedete beleépül Isten tervébe.

A 24. v. aláhúzza azt, amit az ámén legő már érzékeltetett. A következő eseményekben Isten terve válik valóra. Az történik meg, ami megíratott. Az Emberfia elárulását, emberek kezébe adását úgy tünteti fel, mint megjövendőlt dolgok teljesülését. Pedig az OT. ilyen dolgot nem ír az Emberfiáról. A szenvedő Isten szolgájáról beszélnek így az „írások”. Az Emberfia és ebed Jahve összekapcsolása eszhatologikus jelentőségű. Azt tartalmazza ugyanis, hogy Jézus szenvedni fog, mint Isten szenvedő szolgája, de azután dicsőségben vissza fog térni, ahogyan azt az Emberfiától várták, Dán 7. stb. szerint. Ilyen módon nagyot nő az

Isten szenvedő szolgája személyiségének súlya, mivel ráruháztatik az Emberfia dicsősége is.

Akit a hűtlen tanítvány elárulni készül, az az Isten engedelmes szenvedő szolgája, de egyúttal a majdan dicsőségben visszatérő Úr is. Az áruló azért méltó a büntetésre, mert nem vak eszközként cselekszik, hanem tudatosan tesz gonoszat, egyéni döntés alapján utasítja el az Emberfiával való közösséget. Egy megjegyzés a prédikáció felé: nem szerencsés dolog a prédikációban meakulpázva behelyettesíteni magunkat, vagy a gyülekezetet Júdás helyére, mondván, hogy mi is hányszor eláruljuk Jézust. Júdás tette végleges szakítás volt a szenvedő Emberfiával. Ezt ugyan még palástolni igyekszik kérdésével, mint akit meglep a gyanúsítás. (25. v.) Jézust azonban nem vezeti félre. Ő tudja, hogy Júdás kérdése is hazugság.

Ezután következett a páska rendtartása szerint a második pohár bor, majd a főétel fogyasztása. Közben a 113. és 114. zsoltárt idézték. A családfő ezekkel a szavakkal vezette be a főfogást: „Ez a nap a kovásztalan kenyerek ünnepe, szabadulásunk emlékére; áldott légy Istenünk, Jahve, aki teremtetted a szőlőtöke gyümölcsét.” Jn evangéliumában ez a bevezető teszi aktuálissá Jézus hosszú beszédét a szőlőtőről. A páskaelbeszélés a főétel fogyasztásakor kezdődött. A család ifjabb tagjai kérdezték a családfőt a páskabarányra mutatva: mi ez? Mire a családfő: ez az a bárány, amit atyáink ettek Egyiptomban. Jézus páskavacsoráján itt következik a döntő fordulat. Jézus nem a szokásos páskaelbeszélésbe kezd, nem az egyiptomi szabadulás, az akkor megáldozott páskabarány és a régi szövetség eseményeit idézi, hanem önmagára mutat. A páska ősi liturgiájának ez a megtörése vagy hallatlan istenkáromlás, vagy valóban a messiás jelenléte kell, hogy legyen!

Következik a kenyér megáldása és ünnepélyes megtörése. A megáldott ételek elfogyasztásával lettek a jelenvalók az áldás részeseivé és igazi asztalközösséggé. Ez adott jelentőséget a megáldott és széjjelosztott kenyérnek. Jézus esetében persze ennek az eseménynek sokkal nagyobb jelentősége van. A megáldott kenyeret önmagával hozza kapcsolatba. Mit jelent itt a kenyér megtörése? Csak Pál említi külön ezen a helyen, hogy „megtöretik értetek”. A szinoptikus evangéliumok szerint Jézus csak ennyit mond: ez az én testem (mely tiértetek adatik), tehát a megtörés aktusát külön nem hangsúlyozza. Valószínű, hogy itt nem kifejezetten a megtörésre, halálra adásra kell gondolni. Jézus azért törte darabokra, hogy szétsztható legyen. Jn 6, 35-tel van kapcsolatban, ahol Jézus azt mondja: én vagyok az élet kenyere. Ő az élet, az örök élet és most önmagával ajándékozza meg övéit, mert megbonthatatlan közösséget vállalt velük. Így győzi le a vele való közösség akadályát, azt, hogy a halál martaléka vagyunk. Részt ad az örök életből. Megszűnt a halál az ember egyetlen lehetősége lenni. Ez pedig a bűnbocsánat és a kegyelem eseménye. Luther: ahol bűnbocsánat van, ott élet és üdvösség is van.

A kenyér megtörése (26. v.) és a pohár megáldása (27. 28. v.) nem közvetlenül egymás után történt. Köztük volt a tulajdonképpeni vacsora. Közben még kiürítették a harmadik poharat a 115–118. zsoltár idézése közben. A 27. v.-ben említett pohár az egész vacsorát záró utolsó, negyedik pohár volt. A kenyérről kapcsolatosan Jézus arról szólt, kicsoda ő a tanítványainak: élet, üdvösség. A pohár felett szól küszöbönálló haláláról. Igyatok mindnyájan, szól a felhívás. Nincs kizárva, hogy ez a későbbi időkből származik, arra való tekintettel, hogy a gyülekezet egy része

később idegenkedett a közös kehelytől. Ha eredetinek tekintjük, akkor Jézus univerzális, válogatás nélküli kegyelmére utal a hangsúlyozott panasz. A pohár kapcsolatban van a vacsora alatt idézett 116. zsolt. 13. versével: Felemelem a szabadulásért való poharat. Az üdvösség pohara, kelyhe nem új kifejezés. Új az, hogy Jézus önmagával, vérével, halálával hozza összefüggésbe. A kettő társításából az jön ki, hogy a szabadulás, az élet elnyerése az ő szenvedése és halála által válik lehetővé.

A régi, Mózesrel kötött szövetség a hozzá tartozó áldozat helyébe lép az új szövetség és annak egyszeri, örökre szóló áldozata. Mit jelent a megismétlésre való felhívás és mellette ez a mellékmondat: az én emlékezetemre? Azt, hogy ezt az áldozatot nem szükséges újra és újra bemutatni, hanem az egyszeri áldozattal való kapcsolatot kell újra és újra megtartani és átélni. *Az úrvacsora ezért nem szent miseáldozat, másfelől pedig nem egyszerű visszaemlékezés.*

Halálra adatása előtt utoljára ül asztalhoz Jézus emberekkel. (29. v.) A megvendégelt sokezek, a tanítványok, a vámszedők, a bűnösök nagy „asztaltársasága” nem látja viszont többé ilyen körülmények között. Ez azonban nem a közösség felbomlását jelenti, hanem folytatása következik a küszöbönálló áldozat által. A „nagy vacsorán” terített asztal várja a választottakat. (Újra iszom veletek az én Atyám országában). A vacsorának vége, az Emberfia elindul, hogy véghezvigye Isten akarata szerint azt, amiről tanítványainak beszélt. (30. v.)

EREDMÉNY

A mondanivaló csúcspontja az, hogy *Isten Jézus által szövetséget köt az emberrel.* A szövetség tagjának lenni annyi, mint Isten országához tartozni. Onnan senki sincs eleve kirekesztve. Jézus mindenkivel közösséget vállal, ami azt jelenti, hogy mindenki részese lehet az örök életnek. Az úrvacsora a vele való közösség különleges alkalma. Jézus önmagát áldozta fel, hogy a nekünk ajándékozott élet Isten országában örökké tartson.

VÁZLAT:

Jézus közösséget vállal mindenkivel.

Jézus feláldozza magát mindenkiért.

Jézus Isten országát adja mindazoknak, akik közösségét meg nem tagadják.

Baranyai Tamás

NAGYPÉNTEK

János 19,1—7

AZ EGZEGÉZIS SUMMÁJA

A szenvedéstörténetben különösen is érvényesül János evangélistának az a szerkesztési módja, hogy az eseményeket a húsvéti hit fényében írja le. A tudósítás minden mondata mögött ott ragyog a feltámadott Krisztus dicsősége.

Pilátus Jézust szánalmas, nevetséges figurává akarja tenni. Ezt a célt szolgálja Jézus megostoroztatása, a bíborköntőssel és a töviskoronával való kicsúfoltatása. Amikor Pilátus gúnyosan mondja a zsidó papi fejedelmeknek: „Íme, az ember”, azt reméli, hogy Jézus vádlói is belátják, hogy nevetséges dolog Jézustól, mint lázadó forradalmártól félni, s hozzájárulnak szabadon bocsátásához.

Pilátus azonban tévedett. Nemcsak abban, hogy a zsidók vallási fanatizmusát — hiszen ez volt a valódi ok, amiért Jézust kezébe adták — nem lehet olyan könnyen leszerelni, hanem abban is, hogy Isten Egyszülött Fiát nem lehet nevetségessé tenni. János evangélista fogalmazásának minden mondatán átizzik a hit, hogy a Pilátus által a zsidóknak megmutatott töviskoronás és megostorozott Jézus az Isten Fia, valóban a zsidók királya, akiben Isten minden ígérete beteljesedett. Ez az ember, aki az emberi bűn legszörnyűbb nyomorúságának minden bélyegét magán hordja, „a testté lett Ige”, Isten örökkévaló Logosza, akiből bűnbocsánat és új élet árad minden ember szívébe.

Az igehirdetésnek az a feladata, hogy a nagyapénteki eseményeket úgy tárja az igehallgatók elé, hogy ez a jánosi látás ma is valóság legyen.

MEDITÁCIÓS VÁZLAT

„Íme, az ember!”

A nagyapénteki események keresztyén hitünk középpontjába vezetnek el bennünket. A megváltás isteni drámája, amely a karácsonyi jászobölcsönél vette kezdetét, a nagyapénteki eseményekben ér el csúcspontjához. Jézus Krisztus küldetését, az evangélium örömezenetét csak akkor értjük meg igazán, ha megértjük mi is történt tulajdonképpen 2000 évvel ezelőtt Pilátus udvarán. Hiszen, ami ott történt, nem egyszeri történelmi esemény csupán, hanem minden idők emberére kiható, minden idők emberének sorsát, jövőjét eldöntő isteni cselekedet volt.

A nagyapénteki események lényegét a legtömörebben akaratlanul is Pilátus foglalta össze, amikor a megkorbácsolt, bíborpalástos és töviskoronás Jézust megmutatta a vádoló zsidóknak és ezt mondta: „Íme, az ember!”

1. Pilátusnak ez a mondata, illetve a megkínzott és megcsúfolt Jézusnak szánalmat keltő alakja elsősorban arról beszél, hogy *milyen mélyseégeket tud megjárni az emberi bűn.*

Pilátus meg volt győződve Jézus ártatlanságáról, mégsem merte őt szabadon engedni, amihez különben nemcsak joga, hanem hatalma is megvolt, hanem hatalmának, egzisztenciájának feltéséből előbb megostoroztatja, kigúnyoltatja, majd mikor a vádoló főpapok ezzel nem elégednek meg ártatlanul elítéli és keresztre feszítetteti őt. Pilátus gerinctelensége és önzése örök emberi magatartás. Önzésünk és önmagunk feltése a legdurvább embertelenségbe tud ragadni bennünket. E két indító okra vezethető vissza a legtöbb emberi szenvedés és könny ezen a világon. A meghalázott, megkínzott és keresztre feszített Jézus nemcsak Pilátus gerinctelenségét és önzését leplezi le, hanem rávilágít a mi önző szeretetlenségünkre is és feltárja az ebből fakadó minden nyomorúságunkat.

A zsidó papifejedelmek fanatizmusból adták Pilátus kezébe Jézust.

Igaz, először politikai lázadással vádolták őt, azt mondták, hogy a zsidók királyának mondja magát, de amikor kiderült, hogy ez a vád teljesen alaptalan, bevallották az igazi indító okát: Az ószövetségi törvény értelmében kell meghalnia, „mert Isten Fiává tette magát”. A *fanatizmus*, legyen az akár vallási, akár faji, vagy egyéb fanatizmus, mindig a legnagyobb embertelenségre ragadja az embereket. Gondoljunk csak az egyház történetében a vallási fanatizmusból lefolytatott inkvizíciókra és vallásháborúkra, vagy korunknak faji fanatizmusból elkövetett sok sok kegyetlenségére. A színesbőrű emberek nyomora, a *Vietnamban* lehullatott gyilkos bombák arról beszélnek, hogy bizony hatalmas mélységeket tud megjárni az emberi bűn.

A legmegdöbbentőbb azonban mégis az, hogy a zsidók Isten törvényére hivatkoznak, amikor Jézus halálát követelik. Istenfélő kegyeseknek gondolják magukat, s az istenfélelem és a kegyesség leple alatt a legnagyobb embertelenséget követik el. A kegyes vallásosság még nem biztosíték arra, hogy a legnagyobb embertelenség bűnébe ne essünk. A papi fejedelmek példája, Jézus Krisztus golgotai keresztléte arra figyelmeztet, hogy kegyes vallásosságunk ellenére is — különösen, ha az szem elől téveszti a felebarátot — megjárhatjuk az emberi bűn, az embertelenség legnagyobb mélységeit.

2. A nagy pénteki esemény azonban nemcsak arról beszél, hogy milyen mélységeket tud megjárni az emberi bűn, hanem arról is, hogy *milyen hatalmas az Isten kegyelmes szeretete!*

Amikor János evangélista idézi Pilátus mondatát: *Íme az ember!*”, akkor elsősorban arra gondol, hogy a megalázott és szenvedő Jézusban az Ige testté lett, az Isten emberré lett. Az a Jézus, aki az emberi bűn hatalmas nyomorúságait hordozza magán, nem más, mint a testté lett Ige, az Isten Egyszülött Fia. Pilátus bármennyire is szeretete volna szánalmassá, neveltségessé tenni Jézust, nem sikerült! A megalázott és keresztre feszített Jézus Krisztusban minden emberi gonoszság ellenére az Isten dicsősége ragyog. Mert Isten irgalmas szeretete öltött benne testet, aki úgy szeretete a világot, hogy az ő Egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.

Istennek ez a kegyelmes szeretete mindennek előtt abban nyilvánul meg, hogy a szenvedő Jézus az emberi bűn következményeit önként magára vette. Nemcsak Pilátus és a zsidók bűnei miatt szenved, hanem minden idők emberi bűnéért, a mi bűneinkért is. Érettünk, helyettünk szenved a megkínzott és keresztre feszített Jézus. S az emberi bűn szédítő mélységeiből, s az embertelenség nyomorúságából ez az emberi logikával fel sem fogható, együttérző, alázatos isteni szeretet az egyetlen kivezető út. Mert aki komolyan veszi, hogy a keresztfeszített Jézus az ő bűneit hordozza a keresztfán, és szabadulásra vágyakozó hittel tekint erre az áldozatos szeretetre, az ma is megtapasztalja a csodát: Jézus Krisztusban megváltozik az élete, az önző embertelenség helyébe a megbocsátó áldozatos szeretet lép, s a bűn szédítő mélységéből a kegyelem kimondhatatlan boldog állapotába kerül. Így valósul meg a mi életünkben is az Ige testté létele, Jézus Krisztus által a mi bönös emberi életünkben is valóság lesz az Isten bűnbocsátó szeretete.

Adja Isten, hogy nagy pénteken Krisztus Urunk kereszthalálára emlékezve ne csak megértsük, hanem át is éljük az evangélium csodáját: Isten új életet teremtő, bűnbocsátó szeretetét!

Selmeczi János

NAGYSZOMBAT

Mt. 12,38—40

A SZÖVEG MEGÉRTÉSÉHEZ

Nem az első összetűzése Jézusnak a korabeli zsidósággal. Csúpn ebben a fejezetben, a kijelölt igeszakasz előtt két komoly vitája van Jézusnak. Előbb a szombati kalásztépés miatt, majd az ördögös meggyógyítását követően védi Jézus Isten igazát. Érdekes, s könnyen félreérthető a mai napra kijelölt szentige.

38. v.: A farizeusok és írástudók azt gondolták, jogos követelésük a Jézustól való jelkívánás. Mintegy kötelessége lenne Jézusnak isteni küldetését ad hoc kívánságokra csodával igazolni. Követelésükben szinte benne érződik: különben nem tudják, hogy Isten nevében szól-e?

39. v.: Az előző versben a farizeusok és írástudók szinte parancsolóan mondják Jézusnak: „akarunk!” Jézus félreérthetetlen válasza: „Nem adatik néki”! Nem adatik jel, semmiféle csoda vagy újabb megbizonyítás azoknak, kiknek szívük telve van tisztátalan és gonosz kívánságokkal. Az isteni csoda utáni vágy számukra kielégítetlen marad, kérésüket soha meg nem hallgatja az Isten. Vajon miért volt a korabeli zsidóság képviselőinek olyan nélkülözhetetlen az a csoda, jel, amit kívántak? Valószínűleg azért, mert éppen olyanok voltak, mint amellyel Jézus megbélyegzi őket: Gonoszok, hamis vágytól fűtöttek, kik nem tértek meg igazán. Aki gonosz kívánságokkal van tele ilyesfajta „csodás” megbizonyítással úgy sem emelkedhet Istenhez. Előtte Isten igazságának titkai még az Isten művéből sem észlelhetők. Állandóan kérdez és kételkedik, s csodát csodára halmozva, követel az Istentől. Vakok voltak a kérdést feltevő kortársak, akik ilyen úton próbálják elérni az Istent. Méltó jutalmat kaptak és kapnak a kételkedők: a parázna és gonosz nemzetség bélyegét.

Jézus gyakran hallgat meg különféle kéréseket, melyeket az Istentől kapott hatalmával teljesít is. Az itt adott kérdés mélyen sérti Jézust, mert ez a dacos és hamis büntudat talajából fakadt. Mintha a követelődzők egyszerűen elfelejtették volna, egyáltalán milyen hely illeti meg őket az Isten színe előtt. Nem érzik bűneiket, nem látják, hogy gonoszságuktól és paráznaságuktól bemocskolták önmagukat. Ez egyáltalán nem zavarja őket, sőt a legnagyobbat kéri: állítsa szolgálatba Isten mindenhatóságát.

Hívó, alázatos, engedelmes szolgának kell lenni ahhoz, hogy szemünk előtt és szívünkben Jézus valóban azt a helyet foglalja el — minden testhez szabott, külön megbizonyítás nélkül — ami őt megilleti: az Isten küldötte. Akkor és gyakran ma is visszafelé sült el Krisztus válasza. Ők erejét akarták próbára tenni — Jézus nem produkálta így magát. Nem alázatos bizonygatás, hanem isteni harag a válasz. Ez a gonosz nemzetség nem kap jelt, esetleg Jónás jelét.

40. v.: Isten Jónást a jólismert bibliai hely szerint a halálból hozta ki és tette prófétává. Az emberi valóság számára már elveszett volt: három nap és három éjjel volt a mélységben. Isten visszahozta őt az életbe, s ezután határozott céllal Ninivébe küldi. Ez az a valóság, amit Jézus jelül hirdet meg a korabeli zsidóság számára. Mintegy ezzel igazolja, küldetését Isten erősítette meg, s királyi joga nyilvánvaló. Jónás jelének

említésével Jézus tekintete már saját halálára irányult. Jézus a keresztt útját járta, s az ő menetele hasonló volt Jónáséhoz: mindkettőjüknek előbb — küldetésük eredménye miatt — alá kellett szállani a halál mélységébe. Jónás próféta szolgálatának szükségszerű előzménye volt ez engedetlensége miatt. Jézus útja az engedetlen Izrael miatt alakult így. Látta Jézus — már működése előtt tudta — az egyetlen kiút az emberiség megmentésére az áldozat vállalása.

Igy történt az, hogy Isten őt is a halálon át vezette és így teljesedett be a mű: győzött az élet a halál felett! Húsvét ténye is ezt hirdeti örömmel: Isten feltámasztotta Fiát a sírból!

NÉHÁNY GONDOLAT AZ IGEHIRDETÉSHEZ

Nem kell külön bizonyítani: ég és föld a különbség az igazi jelkivánás és a szenzációéhség között. Közelebről, az ember unalomból eltöltheti az időt azzal, hogy detektívregényt olvas, fantasztikus eseményekről elmélkedik. Különböző csodákkal megtelített dolgok ideig-óráig lekötetik.

Valami egészen más dolog az, amikor kijelölt igeszakaszunkban a farizeusok és írástudók, kétségtelenül az akkori zsidóság elitje, isteni jelt kívánnak. Mindenekelőtt tisztázni kell: milyen érzésből fakadhatott ez a kívánság. Számukra vajon ez a végső megbizonyosodás aktusa lett volna-e — Jézus a Krisztus! Az amelyre életüket és halálukat alapozhatják, a végső igazság, istenkérdésüknek vége, a lehetséges utolsó istenbizonyíték? Mert ahol ilyen céllal kívánnak bármit megbizonyíttatni, ott az ironia gúnyos mosolya a kételkedés sötét felhője eloszlik. Jézus viszonylatában — ő érzi a kérdés belső hangsúlyát — nagyszerű alkalom elhallgatásukra, neveltségessé tételükre. Aláhúzottan érvényes: döntő lehet életünkben egy végső jeladás látása, észrevétele. Bányaszerencsétlenség esetén, tengeren kigyulladt hajó számára a menekülés egyetlen reményfoszlánya valamilyen jeladás. Ez a jel az egész életet jelentheti. A föld alá kerülteknek egy kopogás, az égő hajó számára egy Morse jel, egy kallódó lélek számára Krisztus meglátása az ÉLET, a szabadulás.

Ha ilyen értelemben kérték volna a zsidók Jézustól a jelt, minden bizonnyal meghallgatta volna őket. De ők szenzációra vágytak, valamilyen ámtításra, csodás szemfényvesztésre, kuruzslásra. Jézus nem Isten bűvészinasa, aki rendelésre szállítja a szenzációkat. Ő már adott jelt, megbizonyította önmagát éppen eleget. Csak aki nem akarja, az nem vette eddig észre.

Állandó hétköznapi kérdésünk nekünk modern embereknek: Vajon valóban Krisztus-e az a kétezeréves jel, aki segítségünkre siet? Valóban Isten kopogtatása-e Ő, vagy a világ sajátos lármája-e? Két évezrede áll a világ közepébe szúrt kereszt, jelül minden generációnak: Krisztus az egyetlen jel, mely életet ad és Istenhez vezet.

De újra és újra kételkedünk Ő-e a Krisztus, vagy csupán vallásos ámtítás, álom ez? Még mindig nem értjük! Kétségeink tengerében újabb és újabb eszközökkel, érvekkel próbálunk valamiféle csodás jelt kicsikarni Istentől. „Bizonyíts, igazold önmagad, világos jelt kérünk!” — gyötörjük Istent hitetlenül, szenzációéhesen.

Korunk emberének nem istenbizonyítékra, jelre van szükség, hanem igazi hitre. A feltámadott Krisztus az, aki méltó bizonyíték a mi

megváltásunkra és szabadulásunkra. Húsvét örömhíre, az ÉLET győzelme, az üres sír letagadhatatlan ténye tökéletesen elég jel kell hogy legyen minden ember számára.

Engedjük, hogy egyetlen jelünk az a Krisztus legyen, aki harmadnapon feltámadott a halálból. Ez hitünk alapja, Krisztus-kérdésünk tisztázódásának egyetlen feltétele.

VÁZLAT KÍSÉRLET

1. Az emberi jelkívánás a kételkedés szülötte. (Állandó hamis vágy az Isten megleckéztetésére.)
2. Isteni harag és ítélet a méltó jutalma az emberi kontárkodásnak.
3. Jelt kívánunk? Van! Krisztus az, aki meghalt, de fel is támadott!

Solymár Péter

HÚSVÉT ELSŐ ÜNNEPE

János 20,1—10

A TEXTUSRÓL

Helye az összefüggésben. A feltámadás története (20,1—31) János evangéliumának voltaképpeni befejezése. Utána a feltámadás utáni történetek jól ismert függeléke következnek. Maga a feltámadás-történet négy esemény összefűzött elmondása, amelyek a történet helye szerint kettesével azonosak. A négy történetet zárószavak követik. Az első történetpár helye a sír és a park, amelyben a sír volt. A másik történetpár színhelye a zárt szoba, ahol a tanítványok együtt voltak. Az első történetpár időpontja vasárnap kora reggel, a másik páré ugyanazon nap késő estje, illetve pontosabb megjelölés nélkül nyolc nappal később. A történetrészek a következők: 1. Húsvét reggel Jézus sírjánál, 20,1—18. 2. Jézus megjelenése tanítványai között, 20,19—29. 3. Az evangélium zárószavai, 20,30—31.

Textusunk ez összefüggésből az első történetpár első fele:

Mária Magdaléna, Péter s az a tanítvány, akit Jézus szeretett, Jézus sírjánál járnak, 20,1—10.

1. A történet kezdete különbözik a többi evangéliumok elmondásától mind a megjelenő asszonyok, mind a megjelenés időpontját illetően. Ezekben a többi evangéliumok egymástól is különböznek. Mt két, Mk három, Lk több asszonyról tud, akik együtt mentek a sírhoz. Textusunkban Mária Magdaléna egyedül megy a sírhoz. Az időpont is különböző. Mt-nál azt olvassuk, hogy mindjárt a sabbat végeztével, tehát még szombaton este hat óra után elindulnak, bár a történet folytatása már reggelt föltételez. Mk közlése szerint az asszonyok napfölkeltkor mentek a sírhoz. Lk szerint kora reggel (szürkületkor). János szerint Mária Magdaléna oly korán indult, hogy még sötét volt. János közlése itt is rendkívül szükséges, minden mellékes körülmény hiányzik belőle. Így azt sem közli, hogy milyen célból indult Mária Magdaléna a sírhoz. A temetés leírásakor azt sem közölte, hogy követ hengerítettek a sír szájához, mert ez magától értődő volt. Most viszont közli, hogy a kő nincs a sír szájánál.

2. Anélkül, hogy bepillantana a sötét sírba, föltételezi, hogy elvitték Jézus testét, és siet ezt közölni Péterrel s a másik tanítvánnyal. Ez arra mutat, hogy Péter és a másik tanítvány együtt laktak, mint ahogyan más

baráti párokat is látunk Jézus tanítványai körében (Fülöp és András). A „nem tudjuk” többszámát — lévén itt Mária Magdaléna egyedül — különbözőképpen magyarázzák. Egyesek szerint abban a forrásiratban, amelyre János támaszkodott, több asszonyról van itt szó. Mások szerint viszont ez nem igazi többszám, hanem a héberben használatos szerénység (ami a görög nyelvbe is átment), amikor maga a beszélő nem kívánja önmagát előtérbe helyezni.

3. Mindkét tanítvány sietve a helyszínre fut (v. ö. Lk 24, 12, 24).

4. Rendkívül szemléletes versenyfutás, ami a két tanítvány belső világára is élelken mutat.

5. Valamint az is, hogy János előbb ér oda, de nem lép be a sírba.

6. Péter viszont — ugyancsak természetének megfelelően azonnal belép és körülvizsgálódik. Következétesen konstatál.

7. Mindent rendben talál, külön a lepedőt és külön a fejkendőt, annak biztonságául, hogy nem történt holttest-rablás (v. ö. Mt 27:64, 28:13, 15.)

8. Egy tanú nem bizonyít, ezért belép a másik tanítvány is, és mindent Péterrel megegyezően lát. Itt a többlet az, hogy János hitt. Ez lehet János szűkszavúságának eredője is, de valószínűbb, hogy a két tanítvány belső világának különbözőségére utal.

9. A kilencedik versnek mindkét tanítványra vonatkozó egyértelműsége, többszáma azonban azt az értelmezést is indokolja, hogy János nem óhajt a két tanítvány között hitbéli különbözőséget feltüntetni. Az előző vers „és hitt” kifejezése egyébként úgy is értelmezhető, hogy a névtelenül önmagáról beszélő János itt személyes bizonyágtételt tesz, amit nem érez jogosultnak Péter nevében is tenni. A kilencedik vers pedig — szemben az esetleges hitbéli különbözőséggel — nyomatékosan arra mutat, hogy mindketten arra támaszkodtak, annak hittek, amit láttak, „mert még nem értették az Írást...” Ez csak fokozatosan világosodott meg a gyülekezet előtt, amint vizsgálta és összehasonlította a jövődöléseket és Jézus életének eseményeit.

10. A sírtól a tanítványok otthonukba tértek vissza.

Az egész történet húsvét fényének ragyogását tükrözteti. „Az eddigiek során az evangélista elbeszélése azt világosította meg, hogyan vitte véghez Krisztus a váltság művét, a húsvéti történet azt jeleníti meg, hogyan építi Krisztus Egyházát, hogyan munkál hitet azokban, akiknek megjelent” (Karner).

A SZÖSZÉKEN

Goethe világhírű költeményében a fiatal Faust élete csődjeként halálra készül, amikor a közeli templomból kihallatszik a húsvéti karének: „Krisztus feltámadott! Hívek örüljete!” Faust új fényt, új értelmet lát: „Csak zengj tovább, óh égi halleluja! Könnyem fakad — a földé vagyok újra!” Nagypéntek súlyos csöndje után, szétrebbent, bezárkózó, céltalanul szomorú tanítványok világába belekiált egy hang: üres a sír! S a halleluja kísérelő zenéje futó lábak dobogása, ziháló mellek. Viszik a hírt: feltámadott!

Eddig lepergett előttünk a nagy mű, a váltságmű sok megrázó és mély jelenete. Most annak vagyunk tanúi, hogyan születik az egyház. Úgy, hogy a hírvivők megindultak: feltámadott! Az egyház ebben a hírvívésben él. „Ha Krisztus fel nem támadott, hiábavaló a mi prédikálásunk, de hiábavaló a ti hitetek is” — mondja Pál. De hogyan is volna hiábavaló, amikor

meg sem születik anélkül! A szétvitt hír megfészkel a szívekben — így születik a hit, és ez az egyház útja. Nem véletlen, hogy az őskeresztyének hite egyfokusos volt: a feltámadott Krisztus állott a középpontban. Azért tértek át szombatról a vasárnapra, mert akkor támadott fel az Úr, és hosszú időn keresztül egyetlen igazán nagy ünnepük volt: a húsvét. Csak később kezdték pünkösdöt ünnepelni és csak négy évszázad múlva karácsonyt. De húsvét hajnalának fénye kezdettől fogva ragyogott.

1. *Emberi szereplők, de Isten cselekszik.* Emberek futnak, ámuldoznak, vizsgálódnak, tanakodnak és hírt visznek. Ez a húsvéti történet megfogható eseménysorozata. De a cselekvő, a nagy tettet véghezvivő maga Isten, aki beteljesítette a régi ígéretet: a te szented rothadást nem lát. Ehhez a cselekedethez már nem használ emberi szereplőket. Nincs körülötte vita, s János óvakodik attól, hogy lírailag feloldja az eseményeket. Hiábavaló volna: ez feloldhatatlan, színezhetetlen, nem leírás tárgya, csak az észlelet: föltámadott, él! Értelme nem a magyarázhatóságban van, nem az a kérdés, hogy a test visszaállítása-e ez, vagy újra megelevenítése, sem nem a réginek előhozása, hanem valami újnak a kezdete, vele, a Feltámadottal, Jézussal az élővel. (Fendt). Isten cselekedett. Ember ehhez mi más is adhatna, mint Mária Magdaléna meglepetését, Péter észlelését, János hitét.

2. *Húsvét értelmezi nagypénteket.* Az üres sír nélkül a nagypénteki kereszt legfeljebb a tragikum klasszikus példája. Húsvétal: győzelmes váltáságmű. Ha csak hordozta a bűneit s beléhalt — mit segítene ez rajtam! De él, legyőzte a bűn zsoldját, a halált! (Ahogyan nagypénteken nem prédikálhatunk annak kimondása nélkül, hogy a szenvedést és halált valóban legyőzte harmadnapon, úgy húsvétkor nem prédikálhatunk annak kimondása nélkül, hogy a bűnökért szenvedett és meghalt Krisztus támadt fel.)

3. *Az élő Krisztus hitet ébreszt, egyházat épít.* Isten nagy tette, a nagypéntek és a húsvét szoros egységében győzelmesen megvalósult váltáságmű fénye és hatóereje ráesik az emberre. A hit ébredése és az egyház lényege, tartalmi dinamikája itt bontakozik ki az embereken. Húsvét ténye, a feltámadott Krisztus: közlés, tény. Az emberek a tény s annak híre körül tarka, sőt zavaros, kiegyensúlyozhatatlan lelkek, akikre a feltámadás ténye úgy hat, mint a választóvíz. Mária Magdaléna nosztalgikus emlékező — neki látnia kell az üres sírt. Péter intellektuális típus, mindent lenyomoz, a tények levegőjében él — neki érzékelnie kell a valóságot: lepedő és fejkendő, mint amik a valóságról árulkodnak. János még nem lát, de hisz — neki is tanúvá kell válnia, be kell lépnie a sírba, hogy lásson is abban, amit hisz. Típusok ezek, vagy fokozatok? Talán csak vonások: bennük van mind s ebben az összefüggésben arról prédikálnak, hogy a felírt, de ki nem váltott és be nem vett gyógyszer nem gyógyít, a befejezetlen kúra eredményt nem hoz. Az élő Krisztus abban nyúl hozzád, aki vagy, ami jellemző rád s úgy tesz tanúvá.

4. *Az egyház mozgásiránya: vissza az övéihez, az emberekhez.* Nem látták el emléktáblával a helyet. Nem mondták: „jó nekünk itt lenni”, mint a megdicsőülés hegyén. Nem topogtak az üres sír körül, hanem vitték a hírt. Húsvét hangszereleése a dobogó lábak üteme s a ziháló mellek sietsége. Mária Magdaléna látott — és tanút hívott, hogy más is lásson. János hitt — de belépett, hogy tanúvá váljék s tovább tanúskodhassék. Nem arról a fokozattá formálásról van itt szó, hogy az egyik megdöbönt, de még nem hitt, a másik konstatált s csak azután hitt, a harmadik ellenben még nem látott, de máris hitt. Hanem arról a nagy tényről van szó, hogy

Jézus él, feltámadott, Isten hatalmasan cselekedett, véghezvitte, befejezte, győzelemre juttatta a váltságművet — s ennek emberek, ki így, ki úgy, tanújává válnak s viszik tovább a hírt, annak bizonyosságával, hogy van mihez tanúságra hívni embereket. „Az anyaszentegyház így gyarapul” (l. 756 ének).

Végül, ha már az emberekre nézünk: nem az a fontos, hogy milyenek voltak, hanem hogy milyenekké lettek. Húsvét örömeivel néztek a világra. Arra a világra — mert ettől kezdve ilyenek látták a világot — amelyikben benne jár élő Uruk. János hallatlan finoman fejezi ki magát, de látótató művészzel. „Visszatértek az övéikhez” — a megnyugvó folyam indul így a medrében, tudva, hogy hová tart s mit bír, mit visz. Mások már az emberek: értük halt meg s értük támadott fel, értük él Krisztus. Mások az ügyek: nincsenek idegen, nem rám tartozó dolgok, hiszen közöttük jár Krisztus. Mások az tehék: Krisztus is hordja. Mások az örömök: Krisztus öröme aranyozza.

Igazad van, Faust: „Csak zengj tovább, óh égi halleluja... a földé vagyok újra!”

Koren Emil

HÚSVÉT MÁSODIK ÜNNEPE

Jn. 11,21—27

Textusunk drámai párbeszéd, mely Jézus és Márta között hangzik el. Ennek a beszélgetésnek a végén mondja ki Márta a döntő szót Jézus kérdésére válaszolva: „Hiszem, Uram, én hiszem, hogy Te vagy a Krisztus, az Isten Fia, akinek el kell jönnie a világra”. Sok minden történik, míg Márta ki tudja mondani ezt a számára olyan fontos biznyságtételt.

GONDOLATOK A TEXTUSRÓL

21. Elhunyt testvérét sirató Márta szavait olvassuk. Finom szemrehányás, enyhe vád festi alá Mártának azt a hitét, hogy a beteg Lázáron Jézus tudott volna segíteni. A testvérek üzenetét megkapta Jézus (11,3). Tudott a betegről, hiszen szólt róla tanítványainak. Ennek ellenére nem sietett a beteg megsegítésére. Márta nem tudhatta Jézus késlekedésének okait, de enyhe szemrehányása mindenképpen jogosnak látszik. Jézus nem világosítja fel Mártát késlekedésének okairól, viszont véghezviszi mindazt, amit tervezett.

22. Márta Lázár halála, bizonyos fokú csalódottsága ellenére mégis Jézusba veti bizalmát. Tudja, hogy Jézus ereje, hatalma, segítő készsége nem szűnt meg azzal, hogy testvére meghalt. Nem tudja, mi történhet Lázárral, nem is sejtheti, hogy Jézus esetleg újra életre keltheti testvérét. Mégis egyértelműen, világosan fejezi ki hitét, hogy ahol Jézus megjelenik, ott általa jelen van az Isten segítsége is. Amit kér Jézus az Atyától, azt megkapja.

23.—24. Jézus válaszában meghatározza Lázár további sorsát: fel fog támadni. Ez az a pont, ahol a Jézusban reménykedő Márta nem tud mit kezdeni Úra válaszával. Ezt fejezik ki szavai. Elképzelhetetlen számára az, ami bekövetkezik, t. i. Lázár újra él. Márta magáévá teszi a zsidók, ill. farizeusok feltámadás hitét. Reménykedik abban a feltámadásban, amelyik majd az „utolsó napon” következik el. A jelen azonban a bekövetkezett haláleset miatt kilátástalannak látszik előtte. Ebből az állapot-

ből sem Jézus személyes megjelenése, sem szavai nem tudják kimozdítani.

Ha Jézus itt befejezi a beszélgetést, meghagyja hitében Mártát. Márta élhetett volna feltámadás hittel szívében Lázár feltámasztása nélkül is. Hiszen a halál, bármennyire is érthetetlen, mégis természetes „folytatása” életünknek. A feltámadáshit pedig reménység, amely majd valósággá lesz!

Jézus azonban tovább „oktatja” Mártát, s ez a hitnövelés eredményezi az újabb bizonyágtételt!

25—26. ego eimi — Én vagyok! Jézus nem ad tanítást a halottak feltámadásáról. Önmagában jelenti meg a feltámadást és az életet. Ami Jézus nélkül Márta számára, de a mi számunkra is reménység, ígéret, az most Jézusban valósággá lesz. Nem „csak” van, lesz feltámadás, Élet, hanem élesen, egyértelműen jelenti ki Jézus: Én vagyok! „Én vagyok” az, akiben az Isten jelent meg. „Én vagyok” az, aki ura életnek és halálnak. „Én vagyok” az, aki véghezviheti a halálból az életre hozásnak nagyszerű csodáját. „Én vagyok” aki nem csak az utolsó napon a halottak feltámadásakor, hanem már a jelenben is életet adhatok Lázárnak! Jézus Krisztus ura nem csak matériának, természet világának, ura a halálnak is.

S ettől a mindenek felett uralkodó Jézustól senki és semmi nem szakíthatja el azt az embert, aki bízik benne: „Bizony, bizony mondom néktek, hogy aki az én beszédemet hallja és hisz annak, aki elküldött engem, örök élete van... átment a halálból az életre” (Jn. 5,24). Aki őbenne hisz, már legyőzte a halált.

„Mindenki aki hisz”: nem csak Mártára vonatkoznak Jézus szavai, hanem minden idők hívő emberére. Jézus itt is váltságművének egyetemességére utal.

S ezek után teszi fel Jézus a legdöntőbb kérdést: Hiszed-e? Minden ezen áll vagy bukik. A feltámadás is és az örök élet is. Ez ajándék Jézustól; teljesen hozzá van kötve, s csak az kaphatja meg, aki hisz benne. Akkor érlelődik meg bennük a feltámadás valóságos története, akkor realizálódik Jézus híradása, akkor támad bennünk élet a halálos vergődés helyett, amikor a döntésben résztvevő egész mivoltunk engedelmességével követni tudjuk Jézust.

27. Márta a feltett kérdésre igennel válaszol. Válasza vallástétel arról a meggyőződéséről, hogy az élet és feltámadás, amely Jézus ajándéka csak annak számára érhető el, aki benne hisz. A panaszos fájdalom nyugodt, biztos reménységgé változik.

HOMILETIKAI HELYZET

Húsvét ünnepén az ógyház, perikópa rendje szerint az első napon a húsvéti történeten keresztül Jézus Krisztust, mint a halál legyőzőjét hirdette (Mk. 16,1—8). Agendánk így határozza meg: Krisztus feltámadt megigazulásunkért: A halál legyőzője. Hangsúlyos tehát az üdvtörténeti esemény. Második napon az emmausi tanítványokkal való találkozás alapján (Lk. 24,13—35) a halált legyőző Jézusnak tanítványaival való találkozásáról, megrendült hitük helyreállításáról és megerősítéséről prédikáltak. Agendánk így mondja: Krisztus feltámadt megigazulásunkért: Az új élet Teremtője. A hangsúly itt az üdvtény elfogadására esik, válasz az Isten szavára.

A kettőt természetesen nem lehet élesen elhatárolni egymástól, a hangsúly azonban hol egyikre, hol másikra esik. Textusunkban is mindkettő megtalálható. Mivel második ünnepen hangzik el az igehirdetés, a hangsúlyt a jelen vonatkozásaira kell tenni.

ÖSSZEGEZÉS

Ez a perikópa alkalmat nyújt arra, hogy világosan leszögezzük:

1. Ma Jézus külön hívó szó nélkül, válogatás nélkül mindenkihez érkezik. Engesztelő áldozata nem csak Mártának és Lázárnak nyújtott lehetőséget az élet elfogadására, hanem mindenkinek, aki ma benne hisz. A lehetőség a mai Mártáknak is adva van.

2. Jézus feltámadása már megnyitotta a feltámadók sorát. Nem csak egy hajdan bekövetkező elméleti tétellel állunk szemben, hanem egy már bekövetkezett történeti valósággal.

Talán logikusabbnak látszana a történetivel kezdeni. A második ponttal. Úgy folytatni a hívó szóval. Azért döntöttem a fenti sorrend mellett mégis, mert így hangsúlyozottabban tudom kifejtetni, hogy Jézus hívó szava akkor hangzik el, amikor ő már megnyitotta a feltámadók sorát. Tehát nem csak egy majdan bekövetkező feltámadás hitre akar elvezetni, hanem meg kell látni, hogy a feltámadás már megkezdődött, s mi ennek folytatását várjuk!

3. Jézus ma neked is felteszi a kérdést: hiszed-e? A mi számunkra húsvét ünnepe, Jézus feltámadása, megkereső szeretete csak akkor ér valamit, ha Márta hitével együtt a mi hitünk is átalakul, s Jézus kérdésére Mártával együtt igennel tudunk válaszolni.

Húsvét ünnepe akkor lesz ünneppé számunkra húsvétkor és húsvét után, ha elfogadjuk Jézust úgy, ahogy élénk áll. Szavára igent mondunk. Ez adja meg a választ a haláltól ma is szorongatott embereknek.

Kósa László

HÚSVÉT UTÁNI 1. VASÁRNAP

János ev. 5,24—25

VAN MIÉRT ÉLNI!

Meditáció

1.

Nagyon súlyos szavak vannak ebben az igében. Szó van Isten beszédének a hallgatásáról, a hitről, ítéletről, halálról, örök életről, feltámadásról és mindennek az egymással való összefüggéséről. *Prédikálunk* kell róla úgy, hogy magunk előtt látunk egy gyülekezetet és abban a konfirmandusokat is. Mindenki van valamilyen *előérzés*. A konfirmandusokban talán szorongás, izgalom, feszültség, várakozás. Emlékek ébrednek fel a gyülekezetben, a szülőkből, keresztszülőkből különösképpen, de lehet, hogy csak az ünnepélyesség hatása alatt állnak. De vannak ott „idegenek” is, más gyülekezetből valók vagy más egyházból való rokonok és barátok... és prédikálni kell.

Magunk előtt látunk egy gyülekezetet. Amikor ezeket a sorokat gépelem, én a budavárit. Szolgatársaim, amikor majd készülnek, a magukét.

Szórványokban kis közösségeket, mammut-gyülekezetben ezer és ezer testvért... és prédikálni kell.

Nagy titok ez a gyülekezet és a többi is, mind, mind. A gyülekezetben ott vannak a rendszeresen templombajárók és a „betérők” is. De vajon mit gondolnak magukban, akik előttünk ülnek és hallgatják ezt az igét? Tudják mind, hogy mi a hit? Vajon hiszik-e, hogy van feltámadás és örök élet? Hogy van ítélet és kárhozat? Amikor ott állottak egy-egy koporsó mellett, akkor a feltámadásról szóló ige tényleg vigasztalta őket és úgy búcsúztak el valakitől, egy már némától, hidegtől, lezárt szeműtől, egy mozdulatlantól, hogy őt még látni fogják, találkozni vele és beszélnek vele Isten örök országában? Nem lesznek szükségszerű szertartássá, külsőséggé az életről szóló szavak? És vajon érdekli őket az üdvösség kérdése és az az isteni valóság, hogy az az örök élet ebben a rövid földi életben dől el?

Mennyi kérdés. Mennyi kérdés milyen sok ember előtt, felnőttek és fiatal serdülők előtt, de ki felel erre?

Prédikálni kell! Mást nem lehet prédikálni, csak azt, ami az igében van, amit Jézus mondott a k k o r és ami hangzik most is.

2.

Súlyos szavak... *Élet — és — halál.*

Az élet és halál közötti vonal meghúzása egyszerű emberileg, biológiailag, az orvostudomány szerint. Nincs vita erről. Ennek az életnek és halálnak félreismerhetetlen jelei vannak és mindkettőnek következményei. Jézus azonban egy másik vonalat húz és ez átvonul azon az életen, amely az „exitus” előtt van, a látható, tapasztalt, ismert életen. Lelki síkra helyezi mind a kettőt. Halottnak látja és mondja azt, aki nem hallja meg Jézus beszédét, aki nem hisz abban, aki őt elküldte. Ennek a lelki halálnak is vannak jelei. Akik templomba járnak rendszeresen, azok talán úgy gondolják, hogy náluk rendben van minden, ők élnek, ők hisznek. Vajon így van-e, ki tudja? És akik nem járnak templomba, mert... ki ezért, ki azért, de egy se tagadásból... azok „átmentek az életből a halálba?” „Temessék el a halottak az ő halottaikat?” Ki tudja?

3.

A bűn az a — halál. Ahol a bűn van, ott a halál. Ki szereti a halált? Senki sem. Az öngyilkosok sem szeretik, csak éppen nem találnak más megoldást, mert túl sok a teher és kevés az erő. Az ember inkább fél a haláltól, fut, menekül előle, amíg csak tud. Minél inkább szereti az ember az életet önmagáért, önzőn, annál inkább fél a haláltól. De ugyanezek az emberek szeretik a bűnt és ha nem magát a bűnt, akkor azt, amit bűnnel lehet elérni és sokszor csak a bűnnel.

Az ember így kerül belső ellentmondásba. Nem önmagával, hanem Istennel. Önmagában már észre sem veszi, hogy a bűn — bűn és még kevésbé azt, hogy a bűn — halál. És azt se, hogy ez a kettő (bűn és halál) lényegében egy, a — hitlenség. Azt se veszi észre, hogy bár hallgatja az igét, de nem hallgatja meg, nem veszi szívére, nem fogadja be, nem engedelmeskedik annak és mindez azért van, mert már lelkileg halott.

Sok-sok „halott” ül zsúfolt templomokban konfirmáció ünnepén...

És az is lehet, hogy egy ilyen „halott” felmegy a szószékre és... prédikál.

Az élet — Jézus! Isten küldötte, adománya, mint ahogyan minden élet Isten adománya annak teljességével. Azt mondta magáról Jézus, hogy Ő — víz, kenyér, út, igazság, világosság és azt is, hogy Ő — az élet, a feltámadás. Az emberi élet általános feltételei: a fény, a meleg, a levegő és a víz. A lelki életnek egy feltétele van — Jézus! „Nékem az élet Krisztus”... vallotta Pál apostol is és ő tudta, tapasztalta, hogy ez reálisan így van. Egy volt Jézussal, közösségben volt vele és innen eredt szolgálatának minden eredménye, csodája, a gyülekezetek, amelyek a semmiből léptek elő és emberek, akik hitre jutottak, élni kezdtek, szólni kezdtek, szeretni kezdtek, akik mások lettek, mint voltak. De Jézus körül is hányan mentek át a halálból az életre? Zákeus, Lévi, a bűnös asszony, Péter, Nikodémus és mások... De a gazdag ifjú elment az Élet mellett és Júdás által is... Nem hittek a szónak!

Az ember élete, ha már hisz, *megmentett élet*. A halálból, annak hatalmából kivett élet. *Újjáteremtett élet*. Élet, amely *ismét megszületett*. Isten csodája ez, Isten irgalma, a Szentlélek és az Ige műve. Mindez együtt — a bűnbocsánat. A halálból a bűnbocsánat által támaszt fel Isten Jézusért. Aki nem fogadja el, álomsúlyú terhet vállal magára, szűkre szabott terveket, reménytelen próbálkozásokat, sokszor a lehetségest is lehetetlennek látja és akkor jókedvű, ha önmagát dicséri a semminél is alig többért.

Ez az élet — *látható élet*. Látszik rajta, hogy Jézus feltámasztotta. Látszik rajta maga — Jézus. Mindaz, amit Jézus jelent: az irgalom, a bűnbocsánat, a szeretet, a szolgálat, az áldozat, a segítség, a megértés, a szelídség, a reménység. Még akkor is, „ha a mi külső életünk megromlik, a belső mégis napról napra megújul”. (2. Kor. 4, 11) Fáradság, sok munka, betegség, csalódás, megöregedés... idején is.

Ugyanígy a gyülekezetben is. Az egész egyházban ugyanígy.

Valóban nem tudom, mit gondolnak erről a gyülekezetben, amely ott ül a szószék alatt. De azt látom, hogy ott *van* egy gyülekezet, amely énekel, imádkozik, és csöndben figyel, valamire vár. Isten oda „tereltesz” Tudta, hogy miért! Azt is tudja, hogy ott kik az „élők” és kik a „halottak”. *Mindegyiknek ugyanazt üzeni: át lehet menni a halálból az életre!* Csodálatos ez az evangélium! Az „élőknek” üzeni, hogy meg ne fáradjanak Jézus kiábrázolásában, átélésében, a „halottaknak” pedig azért, hogy kezdjenek el végre élni.

Mert *van miért élni!* Nagyon sok öröm van az életben, amely már a miénk és talán még több, ami még a miénk lehet. Körülvesznek emberek, egyszerűek vagy furcsák, közönyösek vagy boldogtalanok, mindig szótlanak vagy mindig pletykások, mi lenne, ha egyszer csak találkoznának bennünk az Élettel, Jézussal, a szeretettel? Több keresztyén van, mint sejtjük és még több van, aki szeretne azzá lenni. Világszerte élnek megbántottak, éhesek, nyomorultak, elnyomottak, fel kell vennünk a sorukat, léleekben és cselekedetben. Van miért élni! Akik eljutottak a Jézussal való közösségre, azok egymással is közösségben élnek, de milyen sokszor kell ezt vállalniuk a „halottakkal” is — a „halottakért”, hogy feltámadjanak és éljenek. A hit nem hősi póz, hanem csodálatos egyszerűség a szeretet által. Merni kell építeni a hitre és a szeretetre. A márvány és a vas ereje bizonytalanabb. Ki tudja, hányan kívánnak

új életet, kívülről jövőt, amely automatikusan jut uralomra és úgy hat, de el kell mondanunk, s ez az Élet bizonyoságtévése, hogy az *csak fölülről jöhet és belülről*. Az Ige által megújított hittel és a szeretet által.

Van miért élni és szolgálni!

Dicsérjük Istent, hogy ezt kell prédikálnunk!

Várady Lajos

HÚSVÉT UTÁNI 2. VASÁRNAP

Jn. 10,27—29

A PÁSZTOROLT GYÜLEKEZET

1. Általános megjegyzések

Változás van a magyar perikoparendben ezen a vasárnapon az 1953-as, illetve az 1961-es textushoz képest, az akkor érvényes textus most a húsvét u. 3. vasárnapra került. A mai vasárnap Agendánk témamegadása szerint új sorozat kezdődik: Az élő Krisztus élő gyülekezete: pásztorolt, ujjongó, éneklő, imádkozó gyülekezet.

A vasárnap jellegét már az introitus zsoltárvers megadja (Ps. 33, 5/b); Az Úr kegyelmével telve a föld. Nem követelésről, újabb törvényekről és szabályokról, hanem Isten kegyelméről kell prédikálnunk, amelynek hordozója a jól pásztorolt gyülekezet.

Hogy helyesen szólaltathassuk meg az evangéliumi ige mondanivalóját, figyelembe kell venni a contextusokat: Az *ótestamentumi* ige a híres és lelkipásztorok számára nagyon is megszívlelendő vádbeszéd, a hűtlen pásztorok ellen, akik önmagukat legeltetik és közben tönkremegy a nyáj, másrészt megprófétálása Jézus Urunk szolgálatának: „Az elveszettet megkeresem, az elűzöttet visszahozom, a megtöröttet kötözgetem, a beteget erősítem...” (Ez. 34, 1—16) Amit Isten vádbeszédeként olvasunk, az minden lelkész íróasztalára, naptárába, vagy hivatalába való, elretentő emlékeztetőként: „A tejet megettétek és a gyapjúval ruházkodtatok, a hizottat megöltétek, a nyáját nem legeltettétek, a gyöngéket nem erősítettétek, a betegeket nem gyógyítottátok, a megtöröttet nem kötözgettétek, az elűzöttet vissza nem hoztátok, az elveszettet meg nem kerestétek, hanem keményen és kegyetlenül uralkodtatok rajtuk, szétszóródtak hát pásztor nélkül és mindenféle mezei vadak eledelévé lettek” ... Ha van lelkipásztori lelkiismeret, úgy ettől a vádtól megretten. Ha önmagára nézve is komolyan veszi a lelkész az ígét, ezt a vádbeszédet olvasva önvizsgálatot és bűnbánatot tart, majd megvallva minden mulasztását, jobb pásztori életre szánja el magát.

Az *epistola* egy eleven gyülekezet belső életét mutatja meg, ahol a gyülekezet tagjai nincsenek egyedül, magukra hagyottan, ahol megtapasztalják az egymásért mondott imádság erejét, a bűnvallás lehetőségét, a bűnbocsánat örömét, az elfedező, megkereső és jó úton megtartó testvérszeretetet. Az egyetemes papság gondolata nemcsak jogilag, esetleg homilektikailag gyakorolható, hanem a pásztorizáció vonalán is.

Szövegünk eléggé problémamentes. Egyedül a 29. vers jelenthet kérdést, mert ez sokhelyütt máshogyan is olvasható, ebben a más formában így hangzik: „Amit az Atya nekem adott, az mindennél nagyobb”. Így

azt jelentené ez a vers, hogy Jézus kezéből azért nem ragadható ki a nyáj, mert küldetése, isteni felhatalmazása mindennél nagyobb. Általánosabb azonban az a variáns, amit új fordításunk is hoz. Az kétségtelen, hogy szakaszunk az előzőleg olvasható nagy jézusi kijelentés mögött eltörpül. A 10. fejezet legnagyobb mondanivalója Jézus hatalmas önbizonyoságtétele: „Én vagyok a jó pásztor, a jó pásztor önmagát adja a juhokért.” Szakaszunkban már a visszhangról, a nyáj viselkedéséről és a nyájnak adott ígéretekről van szó. De azért ez a szakasz is Jézus fontos önbizonyoságtételeihez tartozik, hiszen János evangélista úgy közli ezeket a szavakat, hogy Jézus velük a vele szemben támasztott kétségeket akarja legyőzni, a bizonytalanságot akarja eloszlatni. (24—25 v.) Sőt arról beszél az Úr, hogy nemcsak Messiás ő, Isten felkent küldötte, akit türelmetlenül várnak már hosszú ideje, hanem Ő egy az Atyával. Ez a páratlan értelemben vett egység botránkoztatja meg a zsidókat és ezért ragadnak köveket, hogy végezzenek az istenkáromlóval (31. v.). Így szerintük csak egy őrült, vagy egy fanatikus eretnek beszélhet, de nem Isten embere.

Maga a kép, amit textusunk is feltételez és használ, ma már eléggé idegen tőlünk. Mind a pásztor, mind nyája fogalmát egyrészt meg kell tisztítanunk minden szentimentalizmustól és romantikától, hogy jól el tudjuk helyezni az ókori atmoszférában, mit is jelentett ez a kijelentés az ókori környezetben és a zsidók világában, másrészt igyekeznünk kell megszabadulni a képtől, hiszen egy olyan industrializált világban, mint amiben élünk, városos és falun, (a gépesített és nagyüzemivé tett mezőgazdaság korában) már inkább múzeuminak, mint jelenben is érvényesnek érezzük. Ha nem tudunk jobb képet találni, úgy inkább kép nélkül kell meghirdetni textusunk mondanivalóját, s talán nemcsak városos, de falun is meg kell tennünk ezt a lépést, ha Jézusról ugyanúgy akarunk bizonyosságot tenni, ahogyan János evangélista a maga korában tett, ahogyan Jézus szavait közölte, érthetőnek és találónak érezhette azokat.

A szentimentalizmusból úgy gyógyulunk, ha arra gondolunk, hogy ókori uralkodók szívesen nevezték magukat pásztoroknak, a poimén láón, a népek pásztorá uralkodói rang Homérosznál, amit később is alkalmaztak még istenekre is (Hermes, Dionysos). Az ótestamentum többször nevezi pásztornak Mózeszt, vagy Dávidot, de magát Jahve-t is (És. Jer. Ez. Zak.). Amikor tehát Jézus pásztornak „a jó pásztor” mondja önmagát, környezete fülében igen jelentősen csengett ez a kijelentés. A speciális jézusi vonás a megszokott ókori képhez viszonyított többlet az, hogy az a jó pásztor, akinek Jézus nevezi magát, nemcsak él a nyájának, (a béres önmagának él), hanem meg is hal a nyájért. Ebben lesz teljes az ő pásztori szeretete. Azóta minden pásztori szolgálat Tőle nyer értelmet és mértéket is. Ő a pásztor. Nem egy a többi között, hanem az, akire ez a kép, ez a titulus egyedül illik. Az ősi keresztyén gyülekezetekben a legáltalánosabban használt, ismert és kiabrázolt kép lett a Jó Pásztor alakja. (Szimbólumok, primitív falfestmények, lateráni múzeum Jó Pásztor szobra stb.) Hogy a másik feladatot miként tudjuk végrehajtani, ti. megfelelő képet találni a mai világban a pásztor helyébe, — az valóban nagy kérdés. Mi az a foglalkozás, beosztás, szolgálat, ami egyenértékű az ókori pásztoréval? A magam részéről ilyen nem ismerem.

II. Meditáció textusunk alapján a pásztorról, gyülekezeetről

Textusunk megállapításokat és ígéreteket tartalmaz.

Megállapítások:

Az én juhaim hallgatnak az én szavamra.

Én ismerem őket.

Ők követnek engem.

1. A *gyülekezeti tagok hallgatják Jézus szavát és hallgatnak is Rá.* Maga a hallgatás ténye is lényeges. Időt, erőt, figyelmet kell biztosítani az igehallgatásra, (esetleg áldozat árán is). Igehallgatás nélkül nincs ma sem hit, nem lehetséges megmaradás. A hit ma is hallásból van, s ezt sem a kezek evangéliuma, sem az önmagunkban tartott meditáció nem helyettesíti. De valakire hallgatni még többet jelent, mint egyszerűen hallgatni valakit. Azt jelenti, hogy nemcsak értelmesen felfogom, amit hallok, hanem mértékadónak is veszem, amit mond, irányt-szabónak, valaminek, amire építeni lehet. Jézus szavait pontosan erre szánta. Nem arra adta, hogy díszítéssé, dekorációvá legyen, ami egy kicsit színesebbé, szebbé, jobb hangulatúvá teheti életünket, hanem alapnak szánta, amire a bölcs tanítvány épít, s ha jönnek a viharok, életháza megáll, mert szikla fundamentumra építettett. (Mt. 7, 24 és következők.)

Luther meghatározása az egyházzól ma is érvényes (Schmalkaldeni cikkek): „... mert Istennek hála, a 7 éves gyermek is tudja, hogy mi az egyház: a szent hívők és azok a báránycsordák, akik hallgatják pásztoruk hangját.”

2. *Jézus ismeri az övét.* Ez egyrészt Jézus általános emberismeretére utal, neki nem kellett megmagyarázni mi van az emberben, mert tudta ezt, másrészt Jézus tanítványok iránti szeretetére. Ahogy az OT. gyakran mondja: Isten ismeri az ő népét, mint férj a feleségét, úgy ismeri Krisztus is tanítványait, ugyanezzel a teljességgel. Ez az ismeret egyszerre fegyelmező erő és vigasztalás is. Fegyelmező erő, hiszen nincs titkunk előtte, de vigasztalás is, mert gyengeségeinket is ismeri s meg tud indulni szomorúságainkon. De ebből az ismeretből még helyes önismeret is fakadhat, hogy ki vagyok én, azt egyedül ő tudja megmondani. Szépen mondja ezt Bonhoeffer híres versében (Ki vagyok én?) Ki vagyok én? ez vagy amaz? Talán ma ez s holnap a másik? Vagy egyszerre mind-egyik? Emberek előtt képmutató, önmagam előtt hitvány, érzékeny gyenge nádszál? Vagy ami még van bennem, nem hasonlít csak a győztes ellenség elől fejvesztetten hátráló vert sereghez? Ki vagyok én? ez az árva tépelődés gúnyt űz velem. Akárki: Tied vagyok, Te ismered, Istenem...

3. A tanítványok Krisztus-követők. Mi a keresztyénség? egyik oldalról nézve: radikális Krisztus-követés. A transzfigurációhoz túlságosan mélyben vagyunk, nem élünk a hegyeken... az imitációhoz túlságosan gyengék vagyunk, de a követés lehetséges. Elöl megy Urunk, s nyomdokaiban tanítványai. „Járj elől és mi nem késünk, bátran nyomdokolunk lépünk” így énekel ma is a tanítványi gyülekezet. Nem kívánt Jézus lehetlent, nem kívánta, hogy övéi kötélrancosok legyenek, keskeny úton járt s a keskeny úton *követésre* hívott el. A tanítványok elhívása rendszerint így történt: „Jer és kövess engem!”

Igéretetek:

Én örök életet adok nekik

Nem vesznek el soha

Senki ki nem ragadja őket kezemből

Ezekbe az ígéretekbe kapaszkodik a hit s nem keres más biztosítékot, hisz Jézus szavának. A hit bizonyossága itt az eredeti téma (Bultmann Jn. ev. kommentárja szerint) szemben az írástudók bizonytalanságával.

1. *Jézus örök életet ígér.* Méghozzá a jánosi értelemben ez nemcsak a távoli, bizonytalan jövőben egyszer elnyerhető ajándék, hanem a Krisztus-hívő máris részese. „Aki hisz a Fiúban örök élete van” Jn. 3, 36. Aki hisz a Fiúban az máris átment a halálból az életbe. Az ember az életet nemcsak tartalma és utánozhatatlansága miatt tartja nagy értéknek, hanem mert mulandó, visszahozhatatlan. Ezt a megszokott emberi logikát töri szét Jézus és valami hallhatlant ígér: örök életet.

2. *Jézus azért jött, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett.* (Lk. 19,10) és Isten szeretetből azért adta Fiát, hogy ez a világ el ne vessen (Jn. 3, 16). A Jó Pásztor Jézus éppen az elveszettet ment megkeresni. Célját-tévesztett, értelmét vesztett, örökre elveszett ez az emberi élet Isten nélkül, Jézus azt akarja, hogy legyen célja és értelme életünknek.

3. *A hit merészen bízik Jézus igazi uraságában.* A jól pásztorolt gyülekezetben mindezt — Jézus megállapításait és ígéréteit — a gyülekezeti tagok lelkészüktől tudják, szavaiból ismerik, szeretetéből olvassák le. Ezen a vasárnapon mindennél jobban érezzük lelkipásztori felelősségünket. Egymást intve és egymásért imádkozva kell készülnünk az igehirdetésre Pál apostol szavát komolyan véve: Vigyázzatok azért magatokra és az egész nyájra, amelyben a Szent Lélek titeket vigyázókká tett az Isten egyházának legeltetésére, amelyet tulajdon vérével szerzett (Acta 20, 28). Csak egy ilyen, jól pásztorolt gyülekezet tagjaitól lehet várni, hogy megállják helyüket a világban, hogy rajtuk keresztül Uruk ereje áradjon környezetükbe. A szétszéledt nyáj: szánalomra méltó képet nyújt, a jól pásztorolt nyáj Isten dicsőségét és emberek javát szolgálja.

Hafenschér Károly

KONFIRMÁCIÓ NAPJÁN

Jak 5,16—20

LEGYEN ANTENNÁTOK!

Külföldi egyházi lapban olvastam nemrég ezt a figyelemre méltó mondatot: „A mai fiatalságnak nincs antennája Isten és az egyház üzenete számára!” A mai fiatalság más csatornán és hullámhosszon hallgat, gondolkodik, tervezget és szórakozik. Ők már valóban nem az Örökkévalóság ütemére menetelnek, hiszen utcán és vonaton is a táskarádiót hallgatják.

Ebből én is kaptam némi kóstolót, mégpedig nemcsak a konfirmációt közvetlenül megelőző utolsó héten, hanem az oktatás és felkészítés minden egyes óráján.

Mégis azzal a hittel, imádsággal és reménységgel szólok most Hozzatok, hogy Isten, aki nagyobb szívünknel, egyik-másik fiatal szív rádióját képes átkapcsolni ebben az ünnepi órában az Örökkévalóság hullámhosszára.

Alapigénkben 3 nagy dolgról van szó. Az imádkozásról, a gyónásról és a lélekmentésről.

1. Jól tudom: ma az imádkozás inflációjának korát éljük! Ma sokak

számára olyan értéktelen valami az imádság, mint a háború utáni inflációs időkben a pengő. De ez nemcsak napjaink aggasztó tünete! Fichte, a közismert filozófus, már a XIX. század elején azt vallotta: „Csak a gyermek imádkozik, — a férfi akar!” Mégis, közvetlenül halála előtt egyetlen fia gyámjául felkért olyasvalakit, aki Lutherrel vallotta: : „Imádságod legyen munka, és munkád legyen mindenkor imádság!”

Jakab a betegek részére kéri a gyülekezet közbenjáró imádságát. Ma a betegek gyógyulását sokan nem felülről, nem az imádságtól várják, hanem kizárólag alulról, — a modern orvostudománytól. És mégis akad köztetek is olyan, kiről azt mondotta az Édesanyja a beiratkozás alkalmával: Ezt a Gyermeket kizárólag az imádság tartotta meg annak idején, mikor a halál árnyékának völgyében járt!

I. Az úrvacsorázók gyülekezete, melynek ma Ti is tagjai lesztek, hisz az imádság erejében és komolyságában. Hisz Jézus ígéréteiben: „Kérjétek és adatik néktek...” Hiszi azt, hogy valóban nagy erő van az igaz ember buzgó könyörgésében. Hiszi azt, hogy egy Illéshez hasonló igaz ember az egész földre kiható eredményeket is elérhet imádságával, mivel Jézusé minden hatalom mennyen és földön.

Figgyétek el — fiúk és lányok —, ez is elsősorban antenna és hullámhossz kérdése. Minden emberi lélek, a fiatalság lelke mélyén is van egy rejtett, titokzatos pont, mely az imádság hullámhossza. Ezért adjatok hálát Istennek, ha szüleitek feltették házatok tetejére az imádkozó élet antennáját, és sokat beszélnek Nektek arról, hogy *legyetek buzgón imádkozó és becsületesen dolgozó tagjai társadalmunknak*. Első felhívásom tehát ebben a mondatban summázható: Legyetek a gyülekezet olyan tagjai, akik állhatatosak a könyörgésben!

2. Azt is jól tudom, hogy az imádkozás mellett a gyónás és úrvacsorázás inflációjának korát is éljük, hisz némelyik gyülekezetben egyre kevesebb a gyónó és úrvacsorázó.

Általában Tőletek is igen messze van a bűnvallás vágya és gyakorlata. Ebben a korban a szerelmi vallomás gondolata és kérdése sokkal izgalmasabb, mint a bűnvallásé. Az sem jelentéktelen esemény, mikor egyik ember megvallja a másiknak, hogy szereti. Emberi és családi sorsok dőltek és dőlnek el egy-egy ilyen vallomáson!

De nem kevésbé szép és jelentős, mikor a bűnös ember mondja Istennek: Szeretlek, Uram, én erősségem! Vagy ahogyan Péter mondta Húsvét után Jézusnak: Te tudod, Uram, hogy szeretlek Téged! De még ennél is jelentősebb, mikor az ember megvallja bűnét a szent Istennek.

Ezen a ponton is emberi sorsok dőltek és dőlnek el, még pedig örökre, mivel bűnvallás és bűnbocsánat nélkül nincs élet és üdvösség. Ez a Kis Káté egyik legsúlyosabb mondata: Mert ahol bűnbocsánat van, ott élet és üdvösség van!

II. Ebben a korban nehezen megy a bűnvallás. Az oktatás időszakának egyik legnehezebb órája mindig a legutolsó. Mert nem elég tudni, hogy a feltett kérdésre mit kell felelni. De Isten Szentlelke fiatal lelkeket is be tud kapcsolni abba a csatornába és képes ráállítani Titeket is arra a hullámhosszra, ahol magától, őszintén, nyíltan, bűnbánattal és hittel megszólal a vallomás: Isten, légy irgalmas nekem, bűnös embernek! Summázva a dolgot: Legyetek a gyülekezet rendszeresen gyónó és úrvacsorázó tagjai!

3. Végül a *lélekmentésről* is szól szent igénk.

Az a kallódó lélek, ki eltévelyedett az igazságtól. Az igazság pedig nem

valami, hanem Valaki: Jézus Krisztus. Aki elszakad az igazságtól, azaz Jézustól, — a halál, mégpedig az örök halál felé sodródik.

Ma igen sok a kallódó fiatal lélek világszerte, mégpedig nemcsak az egyház, hanem a nép és társadalom szempontjából is. Mert nemcsak a templomkerülő, — a dologkerülő, a társadalmi együttélés elemi törvényeit semmibe vevő fiatal is kallódó lélek. Aki fék a termelésben, bacillus a közösségi élet erkölcsi világában, parazita és anyaszomorító a szülői házban! Aki elszakad az egyház és társadalom igazságától!

Nem olyan ifjúságot akarunk, mely szembekerül a világgal és az új társadalmi renddel. Imádságunk és reménységünk tárgya egy olyan evang. ifjúság, aki éppen mivel az egyházban él, leendő munkahelyén teljes erővel, hűséggel és becsületességgel szolgál Istennek a világban.

Az elkallódás veszedelme és örök kísértése ellen pedig hitünk szerint egyik legjobb fegyver a naponkénti imádkozás. Ezt igazolja egy volt konfirmandus levelének zárómondata: „Rég elkallódtam volna, Tiszteendő Úr, ebben a bűnös nagyvárosban, ha naponként el nem mondom a konfirmációkor tanult imádságot: „Uram, adj Nekem a mai napra is Szentleket, hogy el ne szakadjak Tőled, az igazságtól!”

III. Hármás nagy alkalom meleg összeülelézése ez a mai nap. A Jó Pásztor vasárnapja, Anyák Napja és Konfirmáció! A Jó Pásztor keresi az elveszett bárányt. Sok Édesanya keresi, egyik-másik siratja is, tékozló fiát, leányát. A lelki Édesanya, az Anyaszentegyház pedig lelkeket ment meg a haláltól azzal, hogy prédikálja a megtérés evangéliomát, keresztel, konfirmandusokat oktat és bűnüket megvalló embereknek hirdeti a bűnbocsánat kegyelmét.

Fiúk és Leányok! Jól vigyázzatok, hogy el ne görbüljön és el ne törjön lelki életetek antennája! Kapcsoljatok rá naponként arra a hullámhosszra, melyen bejön az Örökkévalóság üzenete!

Weltler Rezső

MEGJELENT

Lukács evangéliuma magyarázata

Sajtóosztályunk kiadásában megjelent dr. Pröhle Károly Lukács evangéliuma magyarázata c. munkája. A lelkészek és számos gyülekezeti tag részéről évek óta hangzik az a kérés, hogy Lukács evangéliuma magyarázata magyar nyelven jelenjék meg, tekintettel arra, hogy ennek az evangéliumnak tartalma és mondanivalója a mi időnkben különösen is segíti egyházunk és gyülekezeti tagjaink szolgálatát. Dr. Pröhle professzor szorgalmas munkával végezte el Lukács evangéliumának új fordítását és magyarázatát. A nagyon szép kötésben megjelent mű megrendelhető Egyetemes Egyházunk Sajtóosztályán (Budapest, VIII. Puskin u. 12.). A 384 oldalas könyv ára 78,— Ft + 2 Ft portó.

D. Dr. Vető Lajos: Tapasztalati vallásléktan

Az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály kiadása,
Budapest, 1966. — 296. old. —

Közhely, ha azt mondjuk, hogy ez a könyv hézagpótló a magyar nyelvű vallástudományi irodalomban. Jelentősége abban van, hogy azoknak a számára is, akik nem tudnak hozzáférni az idegen nyelvű szakirodalomhoz, jó áttekintést nyújt a vallásléktan alapkérdéseiről. S teszi ezt úgy, hogy az egyik legkorszerűbb valláslélektani könyvet adja magyar nyelvű, teljesen önálló átdolgozásban az olvasók kezébe: Werner Gruehn „Die Frömmigkeit der Gegenwart” c. művét. „Nem fordításról van szó”, — írja a szerző az előszóban. Valóban a magyar olvasóközönség számára nyújtott itt átdolgozást Vető Lajos, ami többek között azért sem volt könnyű feladat, mert alkalmazkodnia kellett a magyar nyelvű szakterminológiához, illetve meg kellett keresnie a német szövegnek legmegfelelőbb visszaadást.

A vallásléktan a vallástudományok körébe tartozik, tehát nem szorosán véve teológiai diszciplína. A teológusok részéről azonban az utóbbi évtizedekben növekvő érdeklődés tapasztalható a valláslélektani kutatók iránt. Ez összefügg az utolsó negyedszázad teológiája egyik jellemző vonásával, amit így nevezhetnénk: a teológiai érdeklődésnek az ember felé fordulása. Arról van szó, hogy a teológiai munka előterébe került az a fáradozás: hogyan érhetjük el az evangéliummal a mai hallgatót? Ez a feladat magában foglalja az evangéliumi üzenet helyes megértésének, értelmezésének és a megértett üzenet megfogalmazásának is a feladatát. Mindebben a vallásléktan hasznos segítséget nyújthat, mert segít megismerni az embert, tehát az evangélium eredeti hirdetőit és hallgatóit és azután a ma élő valóságos embert is. Erre mutat rá a könyv előszavában Káldy Zoltán püspök is: „...„a lelkipásztori munka gyakran célt tévesztett... mert a szolgálatot végző nem ismerte azt a bonyolult lelkivilágú embert, akire szolgálata irányult”.

A teológia valláslélektani érdeklődésének érdekes bizonyítéka, hogy teológusok is írtak valláslélektani jellegű műveket (pl. W. Trillhaas: Die innere Welt, 1953.).

A teológia ember felé fordulása persze nem jelentheti azt, hogy a teológiát antropológiává oldjuk fel, amint az az ún. existenciálteológia némely képviselőjénél sajnos megtörtént (pl. H. Braun, stb.). Ettől az el-tévelyedéstől a teológiát az óvhatja meg, ha az ember felé fordulásában „Isten embersége” (Barth fogalmazása), vagyis Jézus Krisztus személye felől tájékozódik.

A valóságos ember valóságának megismerésében azonban jelentős szolgálatot tehet az ige hirdetőjének, a lelkipásztornak a lélektan s ezen belül a vallásléktan. Mert a keresztyén hit *vallás is*, amikor jelenségei-

ben megmutatkozik, a szemlélő számára tapasztalhatóan és észlelhetően. A keresztyén hitnek mint vallásnak ezek a jelenségei sokszor hasonlóak más vallások jelenségeihez, amelyek nem a keresztyén hit körében jöttek létre. Ezeket a jelenségeket tanulmányozza a valláslélektan, mégpedig a kísérletezés módszerével.

A tapasztalati valláslélektan s így Vető Lajos könyvének is tárgya a vallásos ember, pontosabban annak vallásossága. Módszere a kísérletezés. E kísérletek (tesztek) segítségével gyűjti össze anyagát a kutató. Vannak a vallásosságnak bizonyos visszatérő, megismétlődő alapjelenségei. Ezek szolgálhatnak kiindulópontul a vizsgálódásban. Ezekről a vallásos alapjelenségekről szól a könyv II. fejezete. Ezek egyik legfontosabbikának a megtérést, valláslélektani kifejezéssel a „megváltozást” tartják. A feladat ennek a lelki folyamatnak a vizsgálata. Ez a folyamat lehet nem vallásos jellegű is; általánosságban is van szó arról, hogy az ember „megváltozik”. Ez a folyamat, akár vallásos, akár nem, élményeket vált ki az átélőből, melyekről a tesztekben beszámol. Ez a vallásos átélés, illetve ennek jelenségei foglalkoztatják elsősorban a valláslélektan kutatóit. A III. fejezet ismerteti közelebbről a vallásos átélés különböző formáit. Ezekben az élményekben egyúttal állásfoglalás is tükröződik. Nemcsak igenlés, hanem sokszor tagadás is. Persze, hogy ezek az élmények mennyiben jelentenek valóságos találkozást Istennel s mennyiben pusztán az emberi lélek öntükröződései, az már teológiai kérdés és hozzáférhetetlen a vallástudomány, tehát a valláslélektan számára. Maguk az élmények, illetőleg azok leírása a kísérleti alanyok vallomásaiban, nagyon hálás vizsgálódási anyagot nyújtanak a valláslélektani kutatás számára. Különösen akkor, amikor a megtérés, megváltozás nagy lelki emócióval, látványosan történik. Sokkal soványabb anyagot nyújt a folyamatos, állandó megtérés, csendes, szinte észrevétlen folyamata, — pedig éppen ezt kell a normálisnak tartanunk.

A IV. fejezet tartalmazza az antropológiai alapvetést, persze nem elvi, hanem tapasztalati értelemben véve. Mint vélekednek az emberek magukról? Itt esik szó a lelkiismeret és bűnbánat fontos jelenségeiről. Minden lelkigondozó számára fontos, hogy ezeknek nemcsak teológiai fogalmával legyen tisztában, de ismerje az idevonatkozó valláslélektani kutatások eredményeit is. Hiszen az egyes vallások típusokat döntő módon meghatározza pl. a lelkiismeret funkciójának különböző jellegű szerepe. Éppen ezekkel a kérdésekkel, a hirtelen megtérés nélküli vallásos fejlődéssel foglalkozik az V. fejezet.

A hit mibenlétével a VI. fejezet foglalkozik. Amit itt találunk, az igen kiábrándító, de annál üdvösebb. Nevezetesen arról van szó: mi mindent vélnek és neveznek az emberek hitnek. A hit-fogalom a legtöbb ember számára sajnálatosan tisztázatlan. Még inkább áll az, hogy megnyilvánulási formái, ahogyan az, amit hitnek vélnek, a valóságban jelentkeznek, sokszor igen távol állanak a teológia hit-fogalmától. Persze nyilvánvaló, hogy a hit és vallás, vallásosság ebben az esetben cserefogalmak, aminthogy így van ez a legtöbb embernél is. (P.: „Milyen hiten van?” — „Evangelikus vagyok”). Ezek és más sok hasonló jelenség, amit számunkra éppen a valláslélektani kutatás tár fel, figyelmeztethet bennünket az egyház tanító munkájának égető fontosságára. Mennyi tanítani és tanulnivalónk van a gyülekezetben. Éppen Vető Lajos doktori disszertációja mutatott rá annak idején arra, hogy pl. a hit által való megigazulás centrális jelentőségű tanítása milyen elképesztően tisztázatlan még kimondot-

tan egyházas, templombajáró, bibliaolvasó hívek lelkivilágában is. A valáslélektannak éppen az a felbecsülhetetlen szolgálata, hogy híveinknek a lelkivilágát tárja fel kíméletlen és kijózanító őszinteséggel — s ezzel rámutathat égető feladatainkra és segíthet azok jobb elvégzésében.

Rendkívül érdekesek az imádságnak mint vallásos jelenségnek a különböző formái. Ezek nem mindenben felelnek meg a teológiai értelemben vett imádság-típusoknak. Az istengondolat is sokkal színesebb sokféleségben jelentkezik a vallásosságban, mint a teológiai istenfogalom. Érdekes volna közelebbről foglalkozni a kettő összefüggésével. A könyv általában sokszor indíthat el olyan kérdés-sorokat, amik további kutatásra serkenthetik a hazai valáslélektani kutatók — remélhetőleg növekvő — tábort.

Fontos jelenségekre hívja fel figyelmünket a „babona” c. szakasz (189-kk o.). Vető hangsúlyozza, hogy az igazi vallásosság és a babona gyökere merőben más. Ez így is van, de ez már — szerintünk — inkább teológiai jellegű megállapítás. A valóságban a vulgáris vallásosság sajnos igen sok babonás elemet tartalmazhat.

A vallásos lelki élet fejlődésének állomásaival, gyermekkortól az öregkorig, foglalkozik a VII. fejezet. A lelkészi szolgálatnak nincsen olyan területe, amelynek a számára ne tartalmazna ez a fejezet fontos tudnivalókat. Hogy a gyermekeknek, ifjaknak, felnőtteknek hogyan s mit tanítsunk, hogyan prédikáljunk, hogyan közeledjünk hozzájuk a lelkigondozásban, — ezek a kérdések mind megvilágítást nyerne a lélektani kutatás fényében. Különösen a fiatalkori vallásosság helyes értékelése tekintetében fontos ismerni a valáslélektani kísérletek eredményeit. Sok megfélemtéstől és csalódástól óvhatja meg a lelkipásztort, ha józanabban értékeli az ifjúkori vallásosság sokszor rajongó, de tisztavirág életű megnyilvánulásait.

A VIII. fejezet egyes egyéni vallásos típusokat ismertet. Ezek ismerete sokban segíthet a vallásosság megnyilvánulásainak, a vallásos emberek, csoportok magatartásának megértésében. Ezeket a felismeréseket ajánlatos tudatosítani az egyes vallásos típusok képviselőivel is, többek között azért is, hogy megértésre jussanak a másféle típusok iránt és ne akarják — amire sajnos gyakran hajlamosak, — a maguk típusát egyedül érvényesnek és üdvözítőnek tekinteni.

A lelki élet beteges jelenségeivel foglalkozik a IX. fejezet. Szerintünk a pszichoszomatikus összefüggések néha bonyolultabbak, mint ahogyan azokat itt a szerző leírja. Pl. kétségtelen, hogy egyes depressziós típusok egész vallásos mozgalmakra rányomhatják a bélyegüket. Ezt a körülményt e mozgalmak értékelésénél figyelembe kell venni.

Másfelől a vízió, ihletés, kinyilatkoztatás valóságának a valáslélektan csak egyik oldalát ragadhatja meg. Ugyanez vonatkozik a megszállottságra is.

A X. fejezet a vallásosság közösségi formáit tárgyalja. Itt különösen érdekesek a szektás jellegű vallásosság jelenségei. Hiányoljuk az egyes vallásos típusok és a felekezeti jelleg összefüggésének szélesebb átfogású tárgyalását. A parapszichológiai jelenségek is kaphattak volna valáslélektani értékelést. Azt kell remélnünk, hogy a szerző további műveiben ki fogja elégíteni az olvasóknak mostani könyvével méltán felkelte érdeklődését. Hiszen — amint erre a könyv utolsó, XI. fejezete is rámutat — a valáslélektani ismeretek nemcsak a lelkipásztor korszerű szellemi fegyvertárához tartoznak immár elengedhetetlenül hozzá, hanem a

művelt hívők számára is jelentős segítséget nyújthatnak saját és mások hitének jobb megértésére, öntudatosítására. Soha nem feledvén persze, hogy a valláslélektan nem helyettesítheti a teológiát és a keresztyén ember hitének is csak egyik oldalát, az emberi lelkevilágban megjelenő ezért észlelhető megnyilvánulását tudja feltárni. Ezzel azonban jelentős szolgálatot végezhet. Segíti a teológust, hogy még jobb teológus legyen s a hívőket, hogy mindinkább eljussanak hitükben az „érett férfiúság” fokára, amit Pál apostol is olyan kívánatosnak tartott gyülekezetei számára.

Dr. Groó Gyula

Az Evangélikus Sajtóosztály Irattejesztésében kaphatók

Biblia	— — — — —	77,— Ft
Újszövetség	— — — — —	40,— Ft
Imakönyv	— — — — —	12,— Ft
Agenda	— — — — —	123,— Ft
Keresztelési emléklap	— — — — —	—,50 Ft
Esketési emléklap	— — — — —	—,50 Ft
Anyakönyvi kivonatok	— — — — —	—,50 Ft
Zárómérleg nyomtatvány	— — — — —	1,— Ft
Költségvetési nyomtatvány	— — — — —	1,30 Ft
Istentiszteleti rend	— — — — —	4,— Ft
Kis Káté	— — — — —	3,— Ft
Konfirmációi Káté	— — — — —	10,— Ft
Igés falitábla	— — — — —	8,— Ft
Szolgálati napló	— — — — —	11,— Ft
Anyakönyvi ívek	— — — — —	1,60 Ft
Egyházfenntartási lap	— — — — —	—,30 Ft
Korál I.	— — — — —	55,— Ft
Korál II.	— — — — —	65,— Ft
Koráliskola	— — — — —	5,— Ft
Konfirmációi emléklap	— — — — —	2,— Ft
Karner: Isten, világ, felebarát	— — — — —	4,— Ft
Istentiszteleti meghívó	— — — — —	—,10 Ft
Egyházfenntartási nyugtatomb	— — — — —	2,80 Ft
Passio füzet	— — — — —	3,— Ft
Káldy: Bevezetés az Újszövetségbe	— — — — —	30,— Ft
Hitvallási iratok I.	— — — — —	45,— Ft
Hitvallási iratok II.	— — — — —	45,— Ft
Pálfy: Krisztus tanúja	— — — — —	5,— Ft
Groó: Az élet kenyere	— — — — —	5,— Ft
Pröhle: Ökumenikus imádságok	— — — — —	2,— Ft
Karner: Testté lett Ige	— — — — —	45,— Ft
Úrvacsorai ostyá	— — — — —	3,50 Ft
Hétről hétre (áhitatoskönyv)	— — — — —	12,— Ft
Ottlyk: Istenszeretet — Emberszeretet	— — — — —	17,50 Ft
Groó: Jakab levele	— — — — —	3,— Ft
Pálfy: Zsolnárok könyve	— — — — —	32,— Ft
Örömhír	— — — — —	70,— Ft
Pálfy: Jeremiás I.	— — — — —	60,— Ft
Ottlyk: Hűség Istenhez és népünkhöz egyházunk történelmében	— — — — —	82,— Ft
Vető: Tapasztalati valláslélektan	— — — — —	68,— Ft
Somvirág (Elbeszélések, versek)	— — — — —	35,— Ft
Pröhle: Lukács evangéliuma	— — — — —	78,— Ft